

KREW (4618) sb f

kwrew (1974), **kwrow** (1); kwrew : kwrow *Calep* (5 : 1; 944a).

e jasne (w tym 3 r. błędne znakowanie). ◇ -w (898), -w (139), -(w) (938); kw- (2639), kw- (4).

sg N kwrew (755). ◇ G kwrew (1521), kwrew (5) *PatKaz II* 66v, *SkarŻyw* 355, 491, *LatHar* 687, *WitosŁut* A4. ◇ D kwrew (58), kwrew (2) *FalZioł III* 39a, *SkarŻyw* 478. ◇ A kwrew (1220). ◇ I kwrew (582). ◇ L kwrew (221), kwrew(e)j (1) *CzahTr* F. ◇ V kwrew (11). ◇ pl N kwrew (2). ◇ G kwrew (4). ◇ A kwrew (4). ◇ I kwrewami (2). ◇ [G sg a. pl kwrew(e)j.]

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI – XVIII w.

1. Płyn koloru czerwonego krążący w żyłach i ciekący po nacięciu skóry kręgowców, w tym i u człowieka (4613) :

A. Według pojęć dawnej medycyny opartych na wiedzy Hipokratesa i Galena jeden z czterech zasadniczych ciekłych składników organizmu ludzkiego i zwierzęcego (obok flegmy, kolery i czarnej żółci); jej przewaga w organizmie miała powodować żywość charakteru; *sanguis Murm, Mymer¹, Mymer², Mącz, Calag, Cn; cruor Mącz, Calep, Cn* (1413) : Pchła ná człowieká wfkoczyła/ A w ramię go vkaşıła: [...] Nátomci się vrodziła/ Iżebych kwrew żywą była. *BierEz* M, L2v, O; *Murm* 64, 95; *Mymer¹* 23v; *HistJóz* A2v; *Kthore* [rzeczy] zafię z kąfaniem palą/ á przezliż chłoda, y vmarthwiaią/ mocność/ kwrew y infze duchy: w czwarthym fthopniu nayduią fie być. *FalZioł* *8; Mięso Zorawie, iefth grube á trudne ku ftrawieniu/ á czyni kwrew y wilkoć z Melankolijey w człowiecze. *FalZioł* IV 25b; *Bowie^m* kwrew iefth nawyífzi á na znamienitfzy fkarb żywota: zdrowia człowieczego, Y kochanie duchow ożywiających y popilaiących człowieka. *FalZioł* V 57; Kwrew czyrwona fzarłatowey barwy/ gładka/ á gęfta, Przyrodzenie człowiecze zdrowe znamionuie. *FalZioł* V 59v, ‡4, ++7v [4 r.], *7v [3 r.], *8v, I 8a (179); *BielŻyw* 138 [2 r.]; pokarm cłowieczy[!] przemienia fie we cztirzi wilgotności. Pirwiza iefth kwrew, ktora fie czyni z materiey fubtilney ciepłej á wilgotney, ta fie poczyna w wątrobie á dokonawa w ferczu *GlabGad* E2; przeto gdzie niemalf początku kwrew tam też iey nie moze być dokonanie/ dla tego y riby prawey kwrew nie mają, tilto [!] nieczo kwrew podobnego. *GlabGad* E5; Czemu kwrew iefth czyrwona. (-) Z czego fie czo poczyna z tego też y farbę na fie bierze, ale mięso wątrobné zkad fie kwrew bierze, iefth czyrwone, przeto y kwrew iefth takowa. *GlabGad* E5, C7v, D5, Ev [2 r.], E2v, E3v (57); *WróbŻołt* 49/19; *Mymer²* 22v; *ZapWar* 1550 nr 2674; *RejJóz* A8v, B3, B5v, B6; *RejKup* dd7v; *HistAl* G3v; *KromRozm III* E7 [2 r.]; Okazał to Pelikan gdy kwrew dzyeci piły. Dobrowolnie fie zabił á dzyeci ożywił *BielKom* C4, C7v; *GliczKsiqz* D4, F5; *KrowObr* 200; Bo co daż do żoładká toć fie w kwrew obraca/ A wfpák do wfzytkich członkow zafię fie nawraca. *RejWiz* 61v, 62, 118; á będą ná łobie żrzcć ciało fwoie/ y kwrew będą pić/ od głodu chlebá/ y prągnięcia wody. *Leop* 4. *Esdr* 15/58; *RejFig* Dd8; *RejZwierz* 53, 120; *BibRadz Lev* 12/4, 5; *Goski* A8; niemam całego mieycá ná cieie ku wzięciu nowych ran/ áni kwrew zbywa coby dác daley/ dla rzeczy popolitey Krześciánkfiey. *BielKron* 257v, 6, 20, 21, 26v, 101 (42); *GrzegRóżn* C2v; *KwiatKsiqz* Cv, N4v; *Oppilatio nervorum*, Zágęfzczenie kwrew álbo zámulenie á zátkanie flegmą y ynfzem plugawftwem. *Mącz* 266b; *Sanies Ropá*/ też pofoká/ to yefth rozłána kwrew. *Mącz* 367c, 12b, 69c, 194c, 286d, 298a (15); A od tądze cztery wilkoći znakomite/ Kwrew/ Kolerá/ Flegmá y Melánkolia. Od ktorych ludzie mają rozmaite obyczaię/ [...] y rozmaite Niemocy. *SienLek* 1; CZłowiecze ciało/ ze czterech

żywiołow łożono iest/ iákołmy naprzod szyroko dofyć nápiáli: á od onych/ włafne też łá wilkości: to iest/ Krew/ Iálna żość/ Czarna żość/ y flegmá. *SienLek* 23v; ábowiem ze krwią y duch żywotny wychodzi/ á mdlá łye wnętrzne łprawy członkow czelnych/ y żywot łye tym kroći. *SienLek* 33v; Kiedy gdzie łzkodna Wilkość wnątrz iest/ iż łye zbierze krew pod łkorą/ od rázu álbo od wrzodu/ siekáne báńki ná to łtáwiáią. *SienLek* 33v; Rozrywa téż bolączkę y włzelki wrzód/ krew niedźwiedzia/ tákiéż bykowa *SienLek* 126v; Ale iż życie we krwi łwé miełzkánié ma/ potrzebno théż o iéy mnożeniu y niłzczeniu ybytniéy [!] pogádác *SienLek* 144, 5, 14, 16v [2 r.], 23v, 24 [3 r.] (100); *HistRzym* 25v; *RejPos* 87, 265v, 266v; Bo krew czyni człowieká wełołego/ hoynego/ włpaniłego. Kolerá pyłznego á zuchwałého. *RejZwierc* 3v, 3v [2 r.], 49v [2 r.]; *BielSpr* 1v [2 r.]; *ModrzBaz* 21 v; *Oczko* 12v, 39v, [40]; *Calag* 95a; *SkarŻyw* 63, 349, 363, 479, 567 [2 r.]; *StrykKron* 31, 135, 572, 677; *CzechEp* 297, 347; *KochSz* Bv; *ReszList* 176; *BielSjem* 8; *ZawJeft* 13; *Calep* 80a, 192a, 273a, 541b; *GórnTroas* 74 [2 r.]; *LatHar* 387; Ze czterech żywioł ludzie człowieczeństwo máią. Ktorem zaś ich włafności po śmierci wracáią. Ziemiá bowiem odbiera/ ziemię álbo ciáło/ Wodá krew/ á wiátr oddech/ ten ktorem dycháło/ Ogień téż ciepło bierze *KołakCath* B4v; *SarnStat* 257; Obyczáiem Tátárow piefkich téż działáią/ Co mocz/ y krew/ y mleko kobyle piiáią. *KmitaSpit* A2v; *SkarKazSej* 670a; *KlonWor* **, 24, 29, 75 [5 r.]; *SzarzRyt* Cv.

W przeciwstawieniu: »krew ... posoka, woda« (2): wiedzćie żeć to niebędźie ciáło ále [...] łzczery trup: áni krew/ ále połoká *WujJud.*172; *WysKaz* 9.

W porównaniach (12):

Jako comparandum (10): *FalZioł* I 121c; To łie wnet záplónęłá by we krwi rozmoczył/ Trudno miłość zátáić káždy to obaczył. *RejWiz* 40v; Color sanguineus, Máść podobna krwi *Mącz* 367b, 502d; *SienLek* 26 [2 r.]; *RejAp* 164; *WujNT Luc* 22/44; Y ták lichwiárz wypiiá vtrápione ludzie: Iak wyfyłá krew ludzká piiawká ná vdzie. *KlonWor* 75, 76.

Jako comparatum (2): wítał/ choćiáż z niego krew ciéklá iáko źrzodło [*surgens decurrente fontis more sanguine*]/ y áćz był ciéłżko zránion/ przefzedł włkok przez on lud. *BibRadz* 2.*Mach* 14/45 [*idem*] *BudBib* 2.*Mach* 14/45.

W formułach zakłéć (4): Nychay łzyá łtápi moyá mocza moyey myley mathky mocza. Kółcz ku kółczy staw ku łtawv, krew ku krwy, skora ku łkorze yako przed thym bilo *LibMal* 1549/149, 1544/89 [2 r.].

W charskterystycznych połączeniach: krew barania, bydlęca, człowiecza (4), dudkowa, elefantowa, gąsiorowa, gołębia, jelenia, kaczorowa, koniowa (końska) (3), kota czarnego, kozłowa (koźła, kozia, koźła) (20), ludzka (2), łwia, łasice (łasicza) (2), mysia, niedźwiedzia, nietoperzowa (4), niewieścia [*nie miesięczna*], ośłowa (3), owcza, psia (8), sępia, sowki, synogarlice, świniá (świniej) (2), węgorzowa, wężowa, wielbłędowa (2), wieprzowa, wołowa (2), zajęcza (zająca) (3), zielonej żaby (2); krew brunatna, ciepła (5), czerwona, mętna, ostra, pomierna, prawa, szarłatowej barwy (2), zburzona, zimna, żółtawá; krew z dziąseł, macierza [= z macicy], z nerek, z nosa (24), z piersi, z rany (3), z stolca, z ust (2), z żyłek (z żył(y)) (4); krew kapie (2), się mnoży (rozmnaża) (24), pluszczy, [z czego] szcerka, strzyka; krwie czyścienie, mnożenie (3), niszczenie, wrzenie, zagęszczenie, zaziębienie; krew chłodzić, czyścić (*przeciysćiac*) (20), łeptáć (2), mnożyć (*rozmnażáć, przymnażáć*) (12), ruszyć [= puścić] ssać (*wysysáć*)

(2); w krew obraca się [co](5), obrocic [coś], przemienia się [co]; nabieżeć krwią, tuczyć [kogo], zaciekać; obłany (polany) krwią (3); omazać we krwi.

Przysłowie: iáko mówią/ Kto krew pułzcza/ żywot pułzcza *SienLek* 32v.

Frazy: »krew [z kogo] bucha« (1): Częłto mordy wielkie/ krew z zábitych bucha/ Aż łękliwe vcho z łtráchem nowin łtucha. *WisznTr* 33.

»krew ciecze (a. pociecze), (wy)cieka, ciekąca; krwie (wy)cieczenie« = *sanguinare; fluxio sanguinis Mącz; madere, stillare sanguine Calag* [szyk zmienny] (9:3:3;18): Ofierdzie wołowe łpaliwłzy gdy ktho pije/ biegunkę y cieczenie krwie załtanawia. *FalZioł* IV 5c; Też ołowianey barwy vrina bywa w biegunkach długich/ y też w cieczeniu Emoroid/ to iełt krwie połladkiem. *FalZioł* V 2v, I 4c, 70d, 89c, 118d, 149b (20); *GlabGad* B, C6v, H2v; *BielKron* 458v; Fluxio sanguinis, Ceczenie [!] krwie. *Mącz* 131c, 131c, 152a, 367c; *RejPos* 5v; *Calag* 95a; *SkarŻyw* 572, 580; Haemorrhoidis – Krwie czieczenie ktore pochodzi zkarbu zadniego. *Calep* 469b.

»krew (ktora) idzie, pojdzie; krwi dać (a. dopuścić) ieść; szcie krwie« = *sanguinare Mącz* [szyk zmienny] (22:3;10;1): Maią mocz potwierdzaiącą. Naprzeciw mdłósciam y też omdleniu: ktore pochodzą dla zbytney purgacijey/ albo dla zbytney łzcia krwie *FalZioł* IV 57a, I 12c, I4b, 70b, 136b, 151d (20); rołkazał łobie obie žyle zaciąć mediany á krwi dał ieść aż do łmierci á tak żywot łwoy dokonał. *BielŻyw* 143; *BielKron* 104; *Mącz* 367c; zmaczay chłéb w oney krwi/ ktora z rány idzie/ á rzuć go płu/ iełlic go žię/ niebył ci ón wściekły ktory cie vkąłł *SienLek* 151, 73v, 89v [2 r.], 165, 167 [2 r.] (13).

»nad miarę krew oplwituje; obfitość (a. oplwitość) krwie« [szyk zmienny] (1; 10): Też vrina czyrwona/ nieprzednie gruba. Obphitość krwie znamionuie *FalZioł* V 6, V 5v, 6, 6v, 11v, 14 (8); iełli nád miarę krew oplwituie/ tákiego człowieká/ będzie głową boláá *SienLek* 29v, 32v [2 r.].

»[w kim] krew panuje« (1): W Kim krew pánuie połpolicie/ á z przyrodzenia/ táki człowiek/ iełt ciááá pełney *SienLek* 29.

»krew płynie (a. popłynie), płynąca; krwie płynienie; krwią płynący« = *fluxus sanguinis Vulg, JanStat; profluvio sanguinis Vulg* [szyk zmienny] (15:29;21;2): Emorroides. Są žyły prawie w zadku, czo czałem krew z nich barzo płynie á długo z boleścią. *FalZioł* Y 93, †4b, †6b, ++7e, f [5 r.], I 4b, 35d (40); *LubPs* Z4; niewiałtę ktora cierpiáá krwie płynienie vzdráwia. *Leop Luc* 8 arg; *BibRadz Lev* 12/7; Alexander był nicžemny/ leniwy/ vmárl gdy mu krwie z nołá płynącey nie možono záłtanowic. *BielKron* 169, 447v; *KwiatKsiąž* N2; *SienLek* 35v, 74 [2 r.], 111, 123, 144v, 145; *SkarŻyw* 29 [2 r.], 41, 301, 318, 463; *LatHar* 534; niewiałtá ktora miááá płynienie krwie dwánaście lat *WujNT Mar* 5/25, *Luc* 8/43, 44, s. 35, 223, 412; *SarnStat* 264.

»oczy krwią pojedą, poszłe (a. zaszłe)« (2:4): *FalZioł* I 118c; Kofáćiec w winie álbo w piwie białym wárzony/ ma pić kogo głową boli: álbo komu oczy krwią poźły. *SienLek* 51, 67, 67v [2 r.], S2v.

»krew przystápiá« (1): prołł izby mi dáá máłto odpoczynać/ áby záłię krew przyłtápiá/ ktora byá dla boiážni we mnie zginéá. *BielKron* 458v.

»krew się (nosem a. z nosa) rzuca« (3): w nocy krew mu [Attyli] łie bez miáry z nołá rzućilá/ ktora go zádułilá gdy vłnáł *BielKron* 298v, 267v, 325v.

»krew sączy się« (1): Thež fol z oliwą broní krwie z działł łącyć łie *FalZioł* III 39a.

»krew uchodzi (a. ujdzie) [kogo]; krwie uście« (5; 1): *BielKron* 101v; Krów gdy człowieká vydzie/ żywotá oftrada *SienLek* 144v, 110v [2 r.]; vyrzy wychodzącego Osberná/ tákiego/ iáko gdy kto zniemocy wftanie/ ábo gdy krew kogo vchodzi/ przeftárfzonego y zbládfłego *SkarŻyw* 333; Haemorrhagia – Krwie vfcie. *Calep* 469b.

»krew (ktora) wychodzi« [szyk zmienny] (10): Też komu poftadkiem zbytnie krew wychodzi/ Dziewanna vwarzona w winie [...] zaftanowi krew *FalZioł* I 145c, I 100c, 119a, 136c, 151a, II 10b, V 58v; *Goski* *2; á ták z żył y z mięfá może krew wynieść/ ále wnie niemoże. *SienLek* 89v, 178 v.

»wylała się krew« (1): W then czás wylała fie iey krew z nofá y z vft. *HistRzym* 25v.

»krew się [w kim] zsiada, zsiadła; zsiadanie, zsiadłość krwie« [szyk zmienny] (2:10;1:1): *FalZioł* ‡6c, ++7c, *8, I 7b, 47b (10); Téż y wewnątrz krew fy zsiada iáko y w śiniáłym mieftcu ná wirzchu/ gdy fy kto roftárfci/ vrázi/ álbo zbit bédzie/ co poftpolicie náfzy polacy vrázem zowá. *SienLek* 148v; znácznie fy z siádła krew roftchodzi od tych lékarftw. *SienLek* 149, 149v, X4v.

Zwoty: peryfr. »krwio w sobie nie czuć« = *byc wycieńczonym* (1): Prze nieznośną záłość/ y fráfunek wieczny/ Krwie w łobie nie czuie/ niemáfz na mnie ciáfá/ Kości tylko biédné/ á fkórá zoftáfá. *KochPs* 151.

»krwią się dawić« (1): kto fie krwią częfto dawi albo plwie dobrze mu iá [dębową wódkę] pić *FalZioł* II 6a.

»krwią kaszlać« (1): Co fy tycze tych kthorzy krwią káfzáf/ ci fwe lékarftwo náydá w Rozdziale/ O plwaniu krwią *SienLek* 84.

»krwią mokrzyć« = *oddawać mocz ze krwią* (1): woły/ które fwégo czáfu krwią mokrzyły/ á chorobę tę iakoby przyrzutną wzyftki w táfym tym kráiu miáfy *Oczko* 11v.

»krew palić (a. zapalać); krew spalona (a. zapalona, a. przypalona); zapalenie (a. spalenie) krwie« [szyk zmien] (3;5;5): Chmiel [...] krew czifci y zapalenie krwie chłodzi *FalZioł* I 72c; takim fáf brzoftkinie dobre ku iedzeniu dla odwilżenia ciáfá y krwie fpaloney *FalZioł* I 110d, ++7f [2 r.], I 102a, 127b, II 3d, 4c (12); *RejZwierc* 75.

»krwią płuć (a. plwać), plwanie, plujący; krwie plwanie« = *haemoptisis Murm, Mymer*¹, *BartBydg; sputio sanguinis Murm, BartBydg; reiectio sanguinis Mqcz; expuere sanguinem Calag* [szyk zmienny] (25:20;1;1): *Murm* 80 [2 r.]; Haemoptisis. Blutfpeyung. Krwie plwanie. *Mymer*¹ 39; *BartBydg* 67b; Też fok Miętczany ieft dobri tym ludziám ktorzy krwią pluiáf *FalZioł* I 82b; Ggy [!] vwarzyfz granata w defzczowey wodzie/ á kto krwią plwie/ day fie napić tego: zaftanowifz *FalZioł* III 21a; [*Krochmal*] Suchofci odwilża/ Káfzel fuchy y krwią plwanie leczy *FalZioł* III 42a, ‡6d, I 20d, 21a, 24d, 79c (36); A drugi záfiębyonych pyerfi foby máca. Káfzle/ fáfpi/ krztuśi fie/ krwią ná zyemię plwie *RejWiz* 93v; *Mqcz* 163a; Lákome iedzenie á częfte: przywodzi Krwią plwanie *SienLek* 20, 84; *Oczko* 11v, 23; *Calag* 95a.

»krwią płynąć na miesiąc« (1): máćicáf/ áczkolwiek krwią płynie ná miefýáf/ á wfzakże fy. tháf w niey żadna krew s przyrodzenia niechowa *SienLek* 89v.

»krwią się pocić« (1): Sanguine multo sudare, Krwią fie poćić/ fplufzczeć. *Mqcz* 427a.

»pokrwawić krwią [co]« (1): Pokrwáfili tedy fzáty Iozephowe krwią kozłową *BielKron* 16v.

»[komu] przywrocić krew« (1): Rzekłá záfię/ iż ia tobie krew przywrocę potráwámi ktoreć przyprawię korzenno *BielKron* 458v.

»krew puszczać (a. wypuszczać, a. (wy)puścić); krew (wy-, u)puszczona; krwie upuścić (a. upuszczać), (u)puszczanie (a. (u)puszczenie)« = *venam incidere Mącz, Calag; phlebotomia Mącz, Calep; sanguinem educere a. mittere; sanguinis detractio a. minutio; phlebotomare Mącz; sanguinare Calep* [szyk zmienny] (146;10;13:66): A gdyby brzemienna miała krwie nazbyt, Dobra iey rzecz krew pułzczać, ale miernie *FalZioł* V 32; (*nagł*) Lipiecz. (-) Wmoy czas krwie nie pułzczay *FalZioł* V 47v; Tu fie poczyna Tractat/ To iest nauka pułzczania krwie. A zwłászczá ktora zyła naprzeciw ktorey niemoczy iest vzyteczna. *FalZioł* V 56v; Ale mař mu pierwey z lewey ręki vpuścić krwie z medijany pierwey/ potym z płuczney *FalZioł* V 76v, *kt*, *7v, II 19d, III 10a, V 5 (130); *GlabGad* E5, H6, L6v; *MiechGlab* 22; To by mnieyfa myly brachu lesly to przyřlo řprzeřtrachn [!] Bylycza go okurzymy A kes mu krfie vpuřcimy. *RejKup* f7v; *RejZwierz* 31v; *Goski ktv* [3 r.], A5, A6, A7, A12 (24); *BielKron* 451; Cucurbita [...], Báńki któremi krew wyciągáya álbo pułzczáya. *Mącz* 70d; Bona minutio, Dobry czas pułzczáć krew. *Mącz* 223a; Venam incidere, quod medici phlebotomare ex Graeco deflexa voce dicunt, Puścić krew/ záciáć żyłę. *Mącz* 479b, 223a, 225a [2 r.], 298a, 367b; Zámieřzanie řmyřłow/ á gnuřne ruřzanie: známienuie Párálizem zarářenie: pomagáć krwie pułzczánim *SienLek* 20; Przy pułzczániu krwie/ trzeba báczycь cztery rzeczy, naypierwey Czas: wtore/ Zwyczaj: trzećie/Látá: á czwarte/ řię. *SienLek* 36v, 19v, 20 [2 r.], 20v, 21, 26 (56); *Oczko* 24, 33v, 34v, 38, [42]; Aderlassen. Puścić krew/ et Zyłę záciáć. Incidere venam. *Calag* 9a; *SkarŻyw* 211; *KochFr* 103; *Calep* 801a, 944a.

»krwiá [na czym] wypisać« (1): Próžnoř iey ięzyk vrzynał: Bo wřzytko coř zniá poczynał/ Krwiá ná rąbku wypifała/ Y řmutnéy řieřtrze pořfála. *KochSob* 66.

»zakazić krew; skařona (a-, nakařona, a. zakařona) krew; skařenie krwie« = *sanies Murm, Mymer¹, BartBydg, Mymer²; pus Murm; putredo, sanguis corruptus BartBydg* [szyk zmienny] (1;15;4): *Murm* 64; *Mymer¹* 23v; *BartBydg* 136; Teř iest dobry [řpinak] na przeciwo boleřciam tym ktore bywaiá w krzyřoch j w grzbiecie s skařoney krwie *FalZioł* I 123c, ++7f, I 92c, V 53v, 58v, 59; Bowiem trąd pochodzi z zakařenia krwie w kařdim członku *GlabGad* C7v, I4v, P2v; *Mymer²* 22v; *SienLek* 12v, 52, 144v [2 r.], Tv; *RejZwierc* 157v; *Oczko* 33v.

»krew zastanawiać (a. zastanowić, a. ustanowić)« [szyk zmienny] (5): [sok ziela] Teř rzecz przyrodzoná białyh głow zařthanawia/ y krew kthora řtbołczem wychodzi *FalZioł* I 100c, I 14b, 119a, 136c, 145c.

»krew zawierać w żyłach« = *tamowáć krwotok* (1): Prochu iey [řywicy] do nořa wfypáć/ khrew zawiera w żyłach *FalZioł* III 30d.

Wyrażenia: »krwiá charkanie« (1): krwiá charkanie y fuchoř wfipřczálcze przez ktorá pochodzi dychanie/ y teř ochrapienie ktore bywa dla řuchořci pierřney/ barzo dobrze lecżą [gałeczki] odwilżaziácz [!] *FalZioł* III 42b.

»czerwony ode krwie [řyřej]« (1): Smok ten iestci řzátan/ rydzý ábo czerwony ode krwie řwiętych męczennikow: ktorá w pierřwym kořciele przez Rzymřkie tyrány przelewał *WujNT* 866.

»krew czysta« [szyk 2:2] (4): kto iest od złyh wilkořci zwierzchniem lekarřtwem vczyřcion á iest cżyřtey krwie: tym pomagáia *FalZioł* V 63, *7v; *RejWiz* 117v; *SienLek* 4.

»krew dobra (a. najlepsza)« [szyk 15:11] (26): ciała dobrej krwi á czyłtich wilkołci/ y wmierney łprawie chowaiące łie/ nie łatwie przyjmuią porułzenia: powietrza iadowitego *FalZioł* V 61v, I 68c, 82b, 105d, III 20d, 21b (12); *GlabGad* F5v [2 r.], Hv; *BielKom* F; *RejWiz* 48v; Sanguinaria herba, Włzelákie ziele krew dobrą mnożące *Mącz* 367b; *SienLek* 144v, S2v; Bo bez praczey á w dármmem próżnowaniu thrudno łie y dobra krew vmnożyć ma *RejZwierc* 157v, 110; *Oczko* 24, 28, 33v; *WerGość* 227.

»krew emoroidow« (1): Dziewanna vwarzona w winie, á tam ciepłó w łtolecz przykładana/ załtanowi krew Emoroidow *FalZioł* I 145c.

»krew gęsta« = *skrzepła krew* (1): A z kthoreyby żyły obphicie krew płynęła/ zacifni ręką dziurę iżby łie krwią zatkála gęłtą *FalZioł* III 31ą.

»krew (jest) gorąca« (6): Też bańki nad kolanmi łtawiane/ ciągną krew gorącą ze włzego ciała *FalZioł* V 60v, *8v, V 12v; *SienLek* 24, 28v, 41.

»krew gruba; grubość krwi« [szyk 14 : 10] (22;2): Pałternak domowy [...] ma włołnołć krew grubą czyńiç y obpbitą á tak chciwołć oielełną pobudza. *FalZioł* I 105o, I 34b, 77d, 88a, 95d [3 r.], 105c (20); *GlabGad* D6; *Goski* *2 [2 r.]; *SienLek* 8.

»hojność krwi« (1): Przetofz hoynołć krwi iełliby była dla nie miernego chowania/ [...] tedy ieç vmnieyłzyç pułzczeniem. *FalZioł* V 61v.

»kiszka ze krwi« (1): Caryca – Kifzkaze krwi. *Calep* 168a.

»krew koleryczna« (1): łwierzb ktory pochodzi zkrwie łpaloney kolerieney wy łufza *FalZioł* I 127b.

»krew melankoliczna« (1): Emoroidy głuche/ tho iełt żyły w łtolczu napeczniałe odekrewie Melankoliczney *FalZioł* I 106d.

»krew nieczysta« (3): *FalZioł* V 61, 63; bo gđzieby były żéły zatkáné/ krów nieczyłta/ cíáło wewnatrz plugáwé: iakąby té Cieplice pomóc przyniełć mogły? *Oczko* 24.

»niedobra krew« [szyk 2:2] (4): Czarne oliwki łą ciepłe/ ale niethak barzo kwafne/ A włzakoż barzo niełtrawne/ niedobrą krew czyńią *FalZioł* III 22b, I 34b; *SienLek* 7v, V3.

»kriwą obłany« (1): *Perfusus cruore*, Kriwą obłány. *Mącz* 140a.

»obumarçie krwi« (1): bárzo márnie zdycháć mułzą w onym zákáżeniu iego á w onym obumárçiu krwi łwoiey. *RejAp* 132v.

»ostrość krwi« (1): A zwłáłzcza łuiube maią włołnołć oddalania ołtrołci krwi ktora bywa z ophitołci kolery *FalZioł* III 15b.

»krewie pełny« = *krwisty* [szyk 1:1] (2): Sanguineus, Pełny krwi/ krewnego przirodzenia. *Mącz* 367b; *Calep* 944a.

»krewie porušenje« (1): Abowiem Kolerá czyńi Trzećiaczki: Melánkolia Czwartaczki/ krwi porułzenie. *SienLek* 1v.

»przemienność krwi« (1): Przemiennołć krwi iełtliby była á to dla zmiełzania ynłznych wilkołci znią, tedy takowe rzeczy za lekarłtwo brać ktoreby czyłciły krew *FalZioł* V 61v.

»krew z ropą« (1): Sanies – Drzen, krow [!] zropą. *Calep* 944a.

»krew rudowata« (1): iełtliby łie flegma ze krwią rudowatą vkazowála, tedy tym częłciçy ma łie napijać ięczmienney wody czukrowaney *FalZioł* V 82.

»spiekła krew« = *zakrzepła krew* (1): potym go bez wżalenia bić ołownemi báfalyki/ y ktemu kopytámi żeláznymi táfáć/ y bláchámi rozpalonemi rány ie⁸⁰ pálic/ y fkorupámi zpieklá krew ocieráć kazał. *SkarŻyw* 188.

»strumień krwie« (1): Rivus sanguinis, Strumień krwie. *Mącz* 356d.

»krew subtelna (a. subtylna)« [szyk 3:2] (5): wieczey bańka wyciąga fubtelná krew zciała człowieczego: niźli grubá. *FalZioł* V 60, V 49v, 60v; *GlabGad* G6; *Goski* *2.

»szczera krew« (1): nie żeć by y krwiłtemu Cieplice do wżywánia przyść niemogły/ wżákóz mnief niź ówym: gdyż z fzczéréy krwie/ á z zbytku té zwiérchowne rzeczy/ áni trwálé fluxy fye niepokázuia/ iedno gorączká á ciálá nápełnienie *Oczko* 33v.

»krew świeża« = *krew niezakrzepła* (2): *BielKron* 447v; od biegunki [...] krew świeżá kozłową w ocćie wárzoną niechay ije. *SienLek* 102.

»świeża krew« = *krew zdrowego człowieka* (1): Integer sanguis, Zdrowa á zwieża [!] krew. *Mącz* 367b.

»ze krwią uryna; mocz, ktory się przydawa ze krwią« = *krwiomocz* [szyk 4:2] (5;1): [*Ptasza wyka*] ktho iey zbythnie pożywa thedy ze krwią vrinę wypádfa *FalZioł* III 22a, ++4b, I 88a, 130a, II 6a, IV 2b.

»krew wezwrzała« (1): krew od gniewu wezwrzała gdy dotknie fercza, tim wiecey ie zagrzewa *GlabGad* E3.

»krew wodna« [szyk 1:1] (2): Owocze przyrodzenia wodnego nie fá zdrowe. Bo krew wodná mnożá/ ku nakażeniu barzo richło fklónná. *FalZioł* V 64, V 10.

»wracanie (zbythnie) krwią« (2): Zaiąc ieft riba iadowita [...] Krew iego gdy iá ktho pije w iakiem trunku/ tedy fie mu tako przyda [...] wracanie zbythnie krwią/ żóltá niemocz/ bol w nerkach/ pot fmierdzący/ brzytkoć pokarmu. *FalZioł* IV 36c, *3e.

»wrzenie krwie« (1): Trzecia piana na vrinie ieft/ ktora fie wlecze przedługowato po vrinie/ [...] Znamionuie wrzenie krwie w żyłach *FalZioł* V 8v.

»wytoczenie krwie« (1): zrániwży y popaliwży ciáło fwoie/ przez wytoczenie krwie fwey z fkory/ iádu onego zbył z fercá. *SkarŻyw* 249.

»krew wzburzona; zaburzenie krwie« (1;1): z chorób kádfa/ [...] álbo od fercá zápalenia/ á z zaburzenia krwie/ ciáło rozgrzeie *Oczko* 12v, 13.

»zacieczenie krwią oczu« (1): Zácieczenie krwią oczu *SienLek* T2v.

»zaskurnia krew« (1): Kwiecień. Za czału mego wżyteczno ieft krew pufzczać, Ale záfkurnief krwie nie ciągni. *FalZioł* V 46v.

»zbiegłość krwie w kupę« = *krwiak, siniak* (1): Gruźczyczka [...] zbiegłość krwie w kupę rospufzcza *FalZioł* I 116c.

»krew zburzona« (1): na wáthrobę/ ktho ieft na prawy bok fkdá krew zburzona pochodzi/ przylož theż trzecią chuftę. *FalZioł* III 26b.

»zbythnia krew; zbytek krwie« [szyk 5:4] (7;2): *FalZioł* I 70d, V 5v, 30; Ryczerzowie tłuŃci długo trwáć nie mogá ani żywi być, bo żyły ich zbythniá krwią zatopione nic rozumnie, nicz o niebieŃkich rzeczach wymiflić niemogá *BielŻyw* 140; *GlabGad* L4, L6v [2 r.]; BoleŃci ze krwie zbythniey w głowie

pánuiącey/ ty fą známioná: [...] oczy czyrwone/ żyły fye wypną, mocz przyczyrwieńfzym/ gęfty. *SienLek* 39v, V3.

»zdrowa krew« (1): Integer sanguis, Zdrowa á zwieża [!] krew, *Mącz* 367b.

»zepsowana krew« = *sanguis corruptus* *Murm*; *tabes Murm*, *BartBydg* [szyk 2:1] (3): *Murm* 64; *Tabes*, othok, zepsowana krew *BartBydg* 155; *Oczko* 20v.

»zła krew« [szyk 10:4] (14): bańki więczy czyfciá ciało ode krwie złey która ieft pod fkorą/ nizli krew z żyły wypufzczona. *FalZioł* V 60, ++7e, I 56c, II 5a, V 58v, 63v; Iako też z pokarmu by najlepzého czyni fie zła krew gdy on zle będzie ftrawion. *GlabGad* F5v, G4v, H2v, H4v, I4v; *Goski* *2; *SienLek* 171; *Oczko* 25.

»złej temperatury krew« (1): Mordax sanguis, Złej temperatury krew. *Mącz* 232a.

»krew zsiniała« = *krwiak*, *siniec* (1): fók z lićcia Maioranowego [...] rofpádzá onę krew sfiniałą á tak j finoć fie rofchodzi *FalZioł* I 83d.

Zestawienie: »krew czarna« = *melancholia atra bilis* *Mącz*, *Cn* [szyk 5:2] (7): *BOb* [...] grubą krew czarną/ to ieft melankolijá czyni *FalZioł* III 17a, I 106d, III 2b; *Mącz* 214a [2 r.]; Gdy żyłę zátaną/ á krew idzie czarna á gęfta/ nie dobrać ieft/ á tęć godno wypuścić. *SienLek* 33v; *GosłCast* 26.

Szeregi: »krew, (a, i) ciało« [szyk 6:5] (11): zębi roftą z wilgotności potraw, która też krew y ciało mnozi każdy dzien. *GlabGad* C3, H8; Káždy żywot krew ciało fpráwuie/ Ale dużá z nich fie wyłámuie *BielKom* E6v; *GrzegRóżn* C2v [2 r.]; gdzye ieft ciało thám y krew. *RejPos* 88v; *KuczbKat* 165; *WujJud* 172; *BudBib Soph* 1/17; *BudNT Hebr* 2/14; *KochFrag* 47.

»krew i wilkości« (4): abowiem ktho fie chce od powietrza morowe^{so} vchować/ ma krew y infze wilkości dobre od złych vczyfcić *FalZioł* V 61v, V 2v, 61; *KochPam* 87.

Wyrażenia przyimkowe: »beze, przez krwie« = *blady*; *wykrwawiony* (3:2): ciało Pána Kryftułowe/ które ieft w niebie/ nieieft martwe/ ani bezekrwie. *KrowObr* 200; *Exanguis*, Beze krwie zlékły/ martwy. Prope *exanguis*, Nápoły vmárły/ álbo málem vmárły. *Mącz* 367c; *Calep* 381a.

~ *Wyrażenie*: »prawie przez krwie« (2): Tedy ftánąwfzy ná niektorey fkále przykrey/ iuż práwie przez krwie [*ex sanguis*] *BibRadz 2.Mach* 14/46; *BudBib 2.Mach* 14/46. ~

»(aż(e)) do krwie« = *ad sanguinem* *Vulg* (16): *OpecŻyw* [79] v, 115; fyn bozy ftąpył na fzwiyath y przyyął plec z natury czlouyeczey y czyerpyał aze do krwy y umarł *PatKaz II* 33; Ktoby żydá vderzył iżby nie do krwie/ táki winien Woiewodzye winę/ á żydowi zá vderzenie opráwować. *UstPraw* K, D4; *BielKron* 85v; *Mącz* 181b; *SienLek* 75, 77v; *RejZwierc* 63v; *HistHel* Cv; Częfto profiłá ktorey fioftry/ áby iá chwoftáłá afz do krwie *SkarŻyw* 160, 527; *KochPieś* 20; okrutnie aż do krwie/ obficie wylaney/ biczówany *LatHar* 274; *WujNT Hebr* 12/4.

~ *W charakterystycznych połączeniach*: (aż) do krwie bić się, chwostać, cierpieć, rzezać, swarzyć się, trzeć, uderzyć (3), usiec, wzdrapić, zbić, zjeść [= ugryźć]. ~

W przen (43) : *KrowObr* 143; *BibRadz Hab* 2/12; Możelz też y rány przyiąć od niego/ to ieft fkruchę ferdeczną/ przez którą krew/ to ieft/ grzech wypłynie. *HistRzym* 47v; *SkarJedn* 326; *KochPs* 170; *SkarŻyw* 263; *GrabowSet* A4, N3; *LatHar* 271; *KlonWor* 76.

W przeciwstawieniu: »krew ... inkaust« (2): A tak właśnie przezwano było łmokowe prawá pirwíze/ ktore piáno krwią á nie inkaufem/ to iest/ ktore mocą karzą á nie prawem. *BielKron* 121v; *NiemObr* 4.

W porównaniu (1): *ModrzBaz* 125v Cf »krew ludzką ssać«.

Frazy: »by krwią płakał« = *mimo największych prósb* (1): Ale dzis by krwią płakał/ żaden dármo nic/ á dali co to yuż chce áby mu zá to poddánym fie sítał/ á ná wyeki wyekom vflugował. *GliczKsiąż* M7v.

»krew chłodnąć poczyna, oziębła, przestydnie« (1:1:1): niech krew przełtydnie [*w kasztelanie Krzywieńskim*]/ poczkay iedno máło/ Vżrzyłz żeć fie więcey w nim/ będzie podobáło. *RejZwierz* 57v; ábowiem cí/ gdy krew iuż chłodnąć/ á buiność przyrodzona vftawác poczyna/ [...] tedy fie ifcie w tym nie záwiadó *GórnDworz* L12v, L12v.

»krew z oblicza uchodzi« = *człowiek blednie* (1): Krew do serdca przed strachem z oblicza uchodzi *KochMon* 20.

»krew łzami wycieka« = *ktoś zdrowie traci płacząc* (1): Krew łzami wycieklá/ zginęłá ozdóbá/ Co żal vmie/ ná mnie doftáteczná probá *GrabowSet* R4v.

»krew się zapali« (1): Chłodź fie co chcesz wždyć fie krew zápali/ Iesli tego kárność nie oddali/ Kto zwirzchności nád łobą nie czuie/ We wízech zbytkach żywot łwoy łpráwuie *BielKom* G2v.

»krew zziębła« = *strach ogarnia* (1): Iużem nie przy łobie/ iuż człónki zmiłkły/ mdleią/ Siły niemálz/ krew z źięblá/ á włófy łowieią. *GórnTroas* 45.

»krew się [*w kim*] zsiadała« = *było bardzo zimno [komuś]* (1): Y będąc w onym łrogim zimnie/ gdy iuż krew fie w nich z siádałá/ gdy zębámi łzczegotáli/ żyły fie kurczyły/ á kości mroz przenikał *SkarŻyw* 207.

»krew od strachu się zsiada« (1): Od włytydu twarz czerwona; potym bywa bláda/ Gdy krew w tákíey przygodźie od łtráchu fie zsiáda. *KlonWor* 3.

Zwroty: »krwią [*czyją*] się karmić« (1): włytydzą fie niektorzy iáwnie łupić y odźierác poddáne łwoie: y wolá táiemnie przez Zydy/ ktorých iest wrodzona ná Chrześciány nienawiść/ áby fie krwią Chrześcijánłką karmili. *SkarKaz* 610b.

»krwią [*czyją*] się paść, pastwić się« (1:1): *CzechEp* 43; Czegom mu nie ciérpiał/ gdym nań brácią nápráwił/ By fie krwią iego páłzli/ rządniem to był łpráwił. *GosłCast* 15.

»krew ludzką ssać« (1): Ktorzi tedy tákie podatki trawią/ [...] o tych mam rozumieć/ że ták czynią iákoby krew ludzką sáli [*tanquam populi sanguinem sugere*] *ModrzBaz* 125v.

»krew a łzy toczyć« = *gnębić kogoś* (1): Gwałt krzywdy łzuka/ łzkodá tuż z chytróścią/ Krew/ á łzy tocząc/ w łkárkách rołkofzuie. *GrabowSet* F2.

»krew [*z kogo*] wyciskać, wyżymać« = *wykorzystywać w sposób okrutny; sanguinem emungere* *Modrz* (2:1): przed tymi to miełzcżány tłoczył ty gronká Pan łwoie/ okázuiąc im y gniew łwoy/ y iáka fie krew laá z wierných iego/ á iáko ie wyciłkáli á práwie krew z nich wyżymáli zá żywotow łwoich *RejAp* 127; *ModrzBaz* 48v; A oni vżywáią ich [*swych poddanych*] iáko kupionych niewolników/ y gorzey. krew z nich wyciłkáią/ zdrowie ich odeymuią *SkarKaz* 351b.

Wyrażenia: »młoda krew« = *młodość* (1): Rącz bydź ftrażnikiem/ profszę/ téy młodéy krwi moiéy. *GosłCast* 21.

»krew rożana« (1): Więc tu panny młodzyeńce ftrażalczką vgadza/ Aż práwie krew różána z ránek im wychadza. *RejWiz* 26.

»stara krew« = *starość* (1): życząc mu nowych lat/ y piérwšzéy młodości/ W nádzieię źiół zchwalonych/ fpólnie go [córki] zábiły/ Zeby wrzeczy ftará krew z niego wycédziły. *KochFrag* 21.

»krew zimna« = *strach, dreszcze* (1): od krwi źimnéy członki drętwieć ięły Wemnie: ftrách mię wnetże zdiął *GosłCast* 73.

»zła [= *zarażona grzechami*] krew« (1): iżełmy wšyfcy grzeźni/ iź wšyfcy złe ciáła/ y zła krew mamy wfobie *KrowObr* 48.

Szeregi: »ciało, (a) krew« (3): Swe ciáło iefz/ á fwą krew pijefz/ To iefth że fwey corki pożywałz *HistRzym* 9v, 9v; nie dáy lie zwodzić temu ciáłu á krwi fwiátá tego *RejPos* 301v.

»krew i (a, abo) pot« = *krzywda ludzka* (4): *SkarKaz* 610a [2 r.]; A oná krew ábo pot żywych poddánych y kmiotkow/ ktory vftáwicznie bez żadnego hámowánia cíecze/ iákie wšytkiemu kroleřtwu karánie gotuie? *SkarKazSej* 704a; *KlonWor* 75.

»wielka praca i krew« (1): Piękny páłac/ wielką pracą y krwią fwoią zbudowáfzy/ innym go ku mieřzkánium oddał *SkarŻyw* 238.

Wyrażenie przyimkowe: »do krwi« (1):

~ *Zwrot*: »zrzęzać do krwi« (1): Iuź cie nikt nie powfciągnie/ iuź cie nikt nie ftrzeże/ Lecź wierz mi tá fwawola iź cie do krwi zrzęze. *RejWiz* 129v. ~

Przen (169) :

a) *metonimicznie*: *Puszczanie krwi* (11) : *Goski* *2; (*marg*) Po krwi żyłá zápuchła. (–) Ale gdy po puřczánium krwi żyłá zápuchnie/ Weźmi ruty/ piołynu/ á mąki ięczmienney *SienLek* 144, 34v, 43, 81, 165, 174v (10).

W charakterystycznych połączeniach: *czyścienie ciała krwią, leczyc krwią*.

b) *metonimicznie*: *Krwotok* (80) : [*wódka bukwiczana*] Lzy ktore z oczu płyną záłthanawia y krew z nořa takież. *FalZioł* II 4b; Teź z niey działáią knoty y kładą ie na kończe żył z kthorich krew idzie/ á tak powciąga krwię. *FalZioł* IV 59c, I 3b, 133d, IV 52d, 53a; *SienLek* 73, 74.

W charakterystycznych połączeniach: *krew z nosa* (25), *z piersi*, *z płuc*, *z ran(y)* (2), *z ust*; *krew w ranie*; *powciągać (powciągający) krwię* (3); *krew pobudzać*.

Fraza: »krew zastanowiła się« (1): A nátychrniałť záłtánowiłá lie iey krew oná [*Vulg Mar* 5/29] *RejPos* 255.

Zwrot: »krew (u-)zastanawiać (a. (u-, za)stanowić, a, ustanowiać); krew zastawiający; (za)stanowienie krwi« = *sistere sanguinem Mącz, Calag* [*szyk zmienny*] (59;1;9): Korzeń iego [*ziela squinantum*] ma w fobie cierpienie/ átak ftąd ma włořność krwię záłtánowienia *FalZioł* I 126a; Gnoy teź ofli żył zranionych krew záłtánawia Iako woda wyciřniona. *FalZioł* IV 4d, *8, I 14a, 19a, 28b, 35d (41); Ziele záłtáwiáyące krew. [...] Sporyź niektorzi zową. *Mącz* 308d, 396b; o rymie: y o záłtánowieniu krwi z Nořá. *SienLek* 72v, 73, 73v [6 r], 74 [5 r.], 144v, 145 [5 r.] (25); *Calag* 96b.

Wyrażenia: »zbytńia krew« (2): Też łok [szałwi] zbytńią krew zaftananawia, [!] I też rany złe ktore s kroft pochodzą. *FalZioł* I 137a; *SienLek* 73v.

»źrzodło krwie« = *fons sanguinis Vulg* (2): Y tudziełz wyfchło źrzodło krwie iey: y poczuła ná ciele że była vzdrowiona od choroby. *Leop Mar* 5/29; *WujNT Mar* 5/29.

c) metonimicznie: Rodzaj, gatunek (1) :

Wyrażenie: »krew zwierzęca« = *zwierzę* (4): Nie słuźceciem płci człowieczey/ Przyłączyć ku krwi zwierzęcej. *BierEz* K4v.

d) Sok (2) :

Zestawienie: *bibl.* »krew jagod(y)« = *wino*; *sanguis uvae Vulg* (2): *Leop Eccli* 50/16; omyie w winie łzátę fwoię/ á we krwi iągód [*Vulg Gen* 49/11] pláfzcz fwoy *BielKron* 18v.

e) Mleko (1) : Kozłęcia nie warz we krwi [*in lacte*] mácierze iego. *BibRadz Ex* 23/19.

f) Człowiek, osoba, jednostka ludzka; rodzaj ludzki (74) :

W charakterystycznych połączeniach: *odkupienie krwie*; *bronić krew*, *przedać*, *skazować*, *wydać* (5), *zabić*.

Wyrażenia: »chłopska krew« = *stan chłopski*; *plebeius sanguis Modrz* (2): chłopka krew nigdy nie ieft życźliwą śláchcie. *ModrzBaz* 77v, 19.

»krew krześcijańska (a. chrześcijańska)« [*szyk 2:2*] (4): vćiwi á záwołáni ludzye. [...] dla dobrá rzeczy poľpolitey krzesćiyáńłkyey záłtháwiáyac fie zá krew krzesćiyáńłką gárdłuyą *GliczKsiąż* K7v; *LubPs* M; *RejZwierc* 187; *SkarŻyw* 50.

»krew młoda« = *młodzież* (1): (*nagł*) DO SZLACHETNEY Y VRODZONEY MŁODZI. (–) [...] Wy łzłáchetna krwi młoda/ według cnoty iego/ Kłáďźcie łobie przed oczy *GosłCast* 10.

»nieprzyjacielska krew« (1): od morzá/ y z inąd bięgl lud z káďdęy łtrony: [...] drudzy wygubienié Chwałac nieprzyiaćielłkiéy krwie *GórnTroas* 72.

bibl. »krew niewinna« [*szyk 9:2*] (11): *OpecŻyw* 118; *LubPs* V4; Skázowałes krew niewinną/ puźczáłes kto winien. *KochZuz* A4v, A5; *RejPos* 290v; iż fie ziemiá kurzy/ iż fie krew niewinna trzęłie/ iż iuź łtráłzne głófy idą ludzi niewinnych pod niebo *RejZwierc* 261, 186v; Przekłety biorący naiem áby zábił dułżę krew niewinną [*sanguinem innocentem*] *BudBib Deut* 27/25; *CzechRozm* 171v; *KochPs* 16; *LatHar* 697.

»pogańska krew« = *poganie* (1): Ktoraby łtroná w walce kłęłtkę [!] podiać miála/ Pewnie tá Pogáńłka krew powłtać by nie dáła. Iáko pśi łzkody/ Czynili záwđdy *MycPrz* I Cv.

»rycerska krew; krew stanu rycerskiego« (2;1): (*nagł*) Stan ludzi Rycerłkich. (–) NVż ma miła zacna krwi/ łtanu Rycerłkiego/ Chociay w tey niedbáłóści/ pátrź wđdy káďdy łwego. *RejZwierc* 109v, 110v; *RejZwierc* 187v.

»krew sprawiedliwa« (2): *OpecŻyw* 133; Zgrzełzyłem/ wydawłzy krew łprawiedliwą [*sanguinem iustum*] (*marg*) niewinną. G. to ieft człowieká niewinnego. (–) *WujNT Matth* 27/4.

»śłachecka, szlachetna krew« = *szlachta*; *nobilis sanguis Modrz* (2;2): *ModrzBaz* 19; O náłzych Práłaciech/ iáko o cnotliwey śłácheckiey Polłłkiey krwi te^{go} nie trzymam *NiemObr* 20; *GosłCast* 10.

Szeregi: *hebr.* »(nie) ciało i (a, ani, nie) krew« = *to, co w człowieku jest materialne w przeciwieństwie do duchowej natury człowieka*; *człowieczeństwo, natura ludzka*; *caro et sanguis PolAnt, Vulg* [*szyk 37*

: 8] (45): *OpecŻyw* 56v; *LubPs* Z3; nátychmiałt/ nie przyzwoliłem ciáłu/ y krwi/ ánim fie wrocił do Ieruzálem/ do tych kthorzy przedemną byli Apoštołmi: álem ífedł do Arábiey *Leop Gal* 1/16; *LeszczRzecz* A5; *BielKron* 2v; *RejPos* 87, 152v, 299v, 300v, 301v (8); *RejPosWiecz*² 91v [2 r.]; *GrzegŚm* 43; *BudBib Eccli* 14/19; *BudNT 1.Cor* 15/50; Tákże ielzcze y ono Heb: 2. v 14. co mowi/ być vcześnikiem ciáła y krwi: nie teź infzego nieznámionuie iedno być ciálem y krwią/ to ielt/ człowiekiem *CzechRozm* 34v, 28, 34v, 115, 158, 159v (8); *CzechEp* 338; *NiemObr* 10, 12, 92, 96, 114; Profzę cię o namocnieyfzy Krolu Świętych twoich/ ráczże mi przyczynić inęłtwá do íprzećiwieniá fie potęźnie dyabłu/ świátu/ ciáłu/ y krwi: áhym świátu vmárł/ á tobie lámemu żył. *LatHar* 300, 106, 687; bo ciáło y krew (*marg*) Ciáło y krew, miáłto człowieká. Hebráífm. (-) nie obiáwiłá tobie/ ále Oćiec moy ktory ielt w niebiesiech. *WujNT Matth* 16/17, *Ioann* 1/13, s. 333, *1.Cor* 15/50, *Gal* 1/16, *Eph* 6/12, Yyyyyyv; *SkarKaz* 489a [2 r.].

»mięso i krew« = *człowiek* (1): Myęło y krew [*caro et sanguis Vulg 1.Cor* 15/50] krolełtwá bożego otrzymáć nye może *KromRozm II* r4.

»natura a krew« = *rodzaj ludzki* (1): Lecź nieftety/ dárow tych Bożych/ zle ludzie vżywáią/ á męłtwo y żołnierźłtwo w okrucieńłtwo/ y ściśnienie rozumnego ftworzenia/ obrázu Bożego/ y natury á krwi łwey obracáią. *SkarŻyw* 189.

a. *O usposobieniu lub temperamencie, głównie sangwinicznym, pojmovanym jako skutek działania wilgotności nazywanej krwią; także o namiętnościach* (24) : Bo fie rodzi gniewliwy/ rodzi fie pokorny/ Rodzi fie ieden profłak/ drugi záfię dworny. [...] Abowiem ty przypadki wízytki krew ípráwuie/ Ktorey fkutki náturá lámáłz przypráwuie. *RejWiz* 117, 117, 117v, 118v.

Fraza: »krew się burzy« (1): Bo wmłodym/ látá kwitną/ síły co dzień przybywa/ krew fie wnim wrzácá burzy/ niewie co fráfunek *SkarŻyw* 136.

Zwrot: »do krwi być skłonnym« = *być skłonnym do ulegania namiętnościom* (1): Do źiemiefmy fie íkrzywili/ do krwielfmy íkłonni. Stáry ládám ciáło y čielefne rofkáłzy miłuie. Ciáło ielt co fie z ciáła rodzi/ ciáłu dogadza y łłuzý/ á duchá poniża. *SkarKaz* 489a.

Wyrażenia: »krew bujna« (2): Y wrocił fie po fkończonych náukach/ do domu oycá łwego/ gdzie go młodość y krew buyna vwiodłá. *SkarŻyw* 352; *GosłCast* 6.

»krew dobra« = *dobry humor, nastrój* (1): Tákiec [panny] fwiátá záżywáią/ Co k łwey myfli wolność máią/ Wízytko fie im dobrze wodzi/ Zła myłł nigdy nie záłzkodzi/ Krew fie dobra w tákiey roi/ Gdy nád łzyią nikt nie łtoi *BielKom* Gv.

»dobrotliwa krew« (1): Są teź takowi mizerneho/á włzakofz nie złego zwyczáiu/ ábowiem od porodzenia naypierwízy íą/ dobrotliwą krew mayáć [!] w łobie *KwiatKsiąź* C3v.

»krew (jest) gorąca, wrzácá, kipiáca; krew wre [w kim]« [*szyk 7:1*] (3:3:1;1): Bo kiedy s przyrodzenia krew będzie gorąca/ Tedy teź będzie byłtrłza y bárzyey burzácá. *RejWiz* 117; *GórnDworz* Aa8, L12; iż chorobę káždá wedle czáfu á rozkrzewienia iey ízácuieim/ tóź we Fráncy obaczmy/ ielły ielt świeża/ wczłowiecze gorącym/ á niehámnym/ że w niem krew wre/ wátrobá [!] goráiąc przypadki rozmnáza *Oczko* [40], [40]; *SkarŻyw* 136; *GórnTroas* 22; [*rzekła Jempser*] Chcełz/ niechcełz/ przećięś ty móy/ á wízytká fie trzęłłá Krwíą gorącą oblaná/ ták wízytká obelźłá. Gwałł mu czyniáć bez wítydu *GosłCast* 60.

»krew ludzka« = *namiętności, żądze (1)*: niewiém [...] iefliż fłowá krew ludzká wiąc álbo roziać będą mogli. *GosłCast* 7.

»krew młoda« (2): ona buiność/ ktora fie z młodey/ á gorączey krwie rodzi/ tyle dáie ímyfłom síły/ ile iey rozumowi odeimuie. *GórnDworz* L12, Aa8.

»krew popędliwości« (1): y dam cię w krew popędliwości [*in sanguinem furoris*] y zawifney miłości. *Leop Ez* 16/38.

»krew szlachetna« [szyk 1 : 1] (2): *Diar* 74; A gध्ये też krew fláchetna fwe fkrzydła roftoczy/ Iuż wesoł/ iuż fie śmieie/ ípyewa/ buyno kroczy. *RejWiz* 118.

»zapalenie (a. rozpalenie) krwie« = *podniecenie; ebullitio a. fervor sanguinis* *Modrz* (3): Abowiem dymy ktore z zápalenia krwie pochodzą/ íprawuią to/ że się kázda rzecz wíetfza widzi niżli íeft *ModrzBaz* 7v, 7v, 80v.

**** Bez wystarczającego kontekstu (1)** : Cham po thatarfkú nie pfa ale kxiążę znamionuie, á Cam wykłada fie krew *MiechGlab* 29.

B. Według pojęć biblijnych krew rozumiana jako siedlisko życia utożsamiane często z samym życiem; sanguis Vulg, PolAnt (2983) : KromRozm II v, x2, x3v; Nie będziecie ieść mięśá ze krwią Leop Lev 19/26, Deut 12 arg; Krwie żadney wzywać nie będziecie/ [...] ták z ptakow iáko y z bydłat. BibRadz Lev 7/26; Zadney też tłuftości ani krwie iádác nie będziecie. (marg) Ieśc tłuftość známionuie być człowiekiem wedle ciała żywiącem/ A pić krew známionuie być okrutnikiem. (-) BibRadz Lev 3/17, I 5c marg, Gen 9/4, Lev 7/27, 19 arg, Act 15/29; A gdy ták vczynili kápłani Báálimowi/ wzywáli bogá fwego od ráná áż do południá/ áby ofiarę podnięcił obchodząc ołtarz/ krew s siebie pułzcziąc *BielKron* 84v, 5v, 36v [5 r.], 127v, 465; *RejZwierc* 186; *WujJud* 196; Bo dużá kázdego ciała we krwi íeft: á iam iá dał wam ná ołtarz ná oczyszczenie duż wálzycz/ poniewáfz krew dużę oczyszcia. *BudBib Lev* 17/11; Tylko krwie nie iedzie/ ná ziemię iá wylewác macie/ iáko wodę. *BudBib Deut* 12/16, *Lev* 17/10 [2 r.], 12 [2 r.], 13, 14 [3 r.] (14); *SkarJedn* 232, 238, D4v; żeby widząc krew zwierzęcą brzydźili się iá á mowili. nie day Boże áby się ták krew ludzka rozlewác miáła. *SkarŻyw* 271, 271 [3 r.]; *WujNT Aut* 15/20, 29, 21/25, s. 462, 463, Bbbbbbb3; gdyż wedle rofkazania zakonu od wízelkiéy krwie wítrzymawáią fie wízfycy Zydowie [*ab omni prorsus sanguine se ludaei contineant JanStat* 1122]. *SarnStat* 257; *PowodPr* 38; *SkarKaz* 315a.

W połączeniach szeregowych (3): BibRadz I 478d marg; [Chrystus] rozlał [...] krew fwą fwiętą zá cię/ áby czárt okrutny nie miał mocy á nie pałtwił fie nád ciałem y nád dużą twoią á náde krwią twoią. RejPos 168; *RejZwierc* 41.

W charakterystycznych połączeniach: krew oczyszcia; krwie pożywać (pożywanie) (5), używać (używanie) (3), wystrzegać się; do krwie bronić, twierdzić (2); ode krwie wstrzymawać się ((w)strzyma(wa)nie (się)) (8); krew jeść (jadać, jedzący) (12), pić (2), poświęcać, wylać, wypuścić; nad krwią mieć moc, pastwić się; ze krwią jeść (jadać) (3); krew bydłęca (4), zadawionego, zwierząt (zwierzęca) (2); krwie jedzenie.

Zwroty: »krwie [swej] nastawić« = zaryzykować życie (1): O co y Páná Bogá z młodości prośił/ áby o wiárę S. krwie fwey nástáwić á kielich męki iego pić mogł. SkarŻyw 372.

bibl. »targać się na krew [kogo]« = *porywać się na czyjeś życie* (1): nie targay fie ná krew bliźniego twego [*non stabis contra sanguinem proximi tui*] *BibRadz Lev* 19/16.

Wyrażenia: »krew ciepła« = *życie* (1): Empedokles powiedział być dużą krew ciepłą/ według Moizelzá/ przeto Żydowie ze krwią nie iadaia. *BielKron* 127v.

»farbowany (a. sfarbowan) krwią« = *skrwawiony* [szyk 1 : 1] (2): *RejAp* 64v; A obleczony był wżatę farbowaną krwią [*tinctum sanguine*] *BudNT Apoc* 19/13.

»krwią skropiony, zmoczony; zmieszany ze krwią« = *skrwawiony* (6:1;2): Bo wffelkie gwałtowne złupienie z thrwoga/ y odzienie zmieszane ze krwią [*vestimentum mixtum sanguine*]/ będzie ná łpalenie y pokarm ogniowy. *Leop Is* 9/5; *RejAp* 160v, 161v [3 r.], Ff2; *RejPos* 15, 158v; obleczony był w łzate krwią zmoczoną [*veste adspersa sanguine*]: á zowá imię iego Słowo Boże. *WujNT Apoc* 19/13.

Szereg: »do dusze i (do) krwie« = *do ostatniego tchnienia* (2): A tę wiarę aż do iednego łpienia nienarułzoną chowác będą/ y też do dułze y krwie twierdzić/ bronić y opowiedác. *KrowObr* 41, 42.

W przem (4) : *Leop* 1.Par 11/19; Y rozlał [*Dawid*] ia [*wodę*] Iehowie. Y rzekł/ [...] á za (to) nie krew mężow ważących żywot łwoy? y niechciał iey pić *BudBib* 2.Reg 23/17; *SkarŻyw* 202; *SkarKaz* 120b.

α. *W opisach klęsk apokaliptycznych i plag egipskich; sanguis Vulg, PolAnt* (73) : *RejPs* 155; *LubPs* S, Yv [2 r.]; *Leop* 4.Esdr 5/5, *Sap* 11/7, *Ioel* 2/30, 31, *Act* 2/20; Bo miałto źrzodła rzeki wftawicznie płynącey záthrwożyli fie zágniła krwią [*sanguine cruento*] przeciwko wyrokowi kthory był wczynion ná mordowanie dźiatek *BibRadz Sap* 11/7; Potym trzeci Anioł wylał bańkę łwoię ná rzeki y ná źrzodła wod/ y złtály fie krwią [*et faetus est sanguis*]. *BibRadz Apoc* 16/4, 2.Mach 12/16, *Apoc* 16/6, II 141a marg [3 r.]; *BielKron* 29 [2 r.], 46; iż fie w nim [*w morzu*] sftanie krew blada á iákoby obumarła *RejAp* 132v, 73v [2 r.], 74 [2 r.], 89v, 125v, 126v (17); nań z nieba záby pádały/ wody fie w krew obracały/ pirworodnieta zdychały *RejZwierc* [203]v; Słonce przemieni fie w ciemność/ á miešiac wkrew niź przydzie dzień Iehowy wielki á ftráłzny. *BudBib* *Ioel* 2/31; Popłynie krew z drzewa/ á kámień wyda głos łwoy/ y wzruła fie narodowie. *BudBib* 4.Esdr 5/5, *Ex* 7/17, 19 [2 r.], 20, 21, *Ioel* 2/30, 2.Mach 12/16; *BudNT Act* 2/19, 20, *Apoc* 8/7, 8, 11/6; *KochPs* 117; Pierwiza plaga wody fie wkrew obrociły. *SkarŻyw* 480 marg, 480; y dam cudá ná niebie wzgorę/ y známioná ná ziemi niłko/ krew/ y ogień/ y kurzawę dymu. *WujNT Act* 2/19, *Act* 2/20, *Apoc* 8/7, 8, 11/6, 14/20, 16/4, 6; *WysKaz* 9.

W porównaniach (10): *RejPs* 116; *Leop* 4.Reg 3/22; A gdy Moábitowie [...] poyzreli ná wody/ zdály fie im iáko krew czerwone [*aquas rubras sicut sanguis*]. *BibRadz* 4.Reg 3/22; Záтым wtory Anioł wylał bańkę łwoię na morze/ y złtháło fie iákoby krew trupia [*sanguis tanquam mortui*] *BibRadz Apoc* 16/3; *RejAp* 62v, 63v, 130v; *RejPos* 6; księżyc wżytek sftał fie iáko krew *WujNT Apoc* 6/12, *Apoc* 16/3.

W charakterystycznych połączeniach: krew obumrze, zblednie; krew pić (3); w krew (się) obrocić (21), przemienić się (2); krwią być, napoić (napojony) (3), (z)stać się (5); krew blada, jakoby obumarła, ludzka, trupia, umarłego, zagniła, zmartwiała.

a. *O krwi ofiar składanych w Starym Testamencie, mającej charakter sakralny; sanguis Vulg, PolAnt* [w tym: czyja (92): *ai poss* (29), *G sb* (34), *G pron* (29)] (209) : *HistAl* I8v; *KromRozm III* D6v; do wnętrznosci mieyćca onego Święthego w Sálomonowym košciele/ kedy łkrzynia była/ niemogł żaden inłzy wnišć/ iedno tylko łam káplán nawyłłzy/ krew máiaicy *KrowObr* 213v; *Leop Lev* 1/15,

8/15 [2 r.], 23, 24, 30 (11); iefli krew ćielcow y kozłow/ y popioł iąłowice/ pokrapiáiąc nieczyfthe poświąca ku czyfthości ćielefney. *BibRadz Hebr* 9/13; Owa krew tu znaczy ofiarę krwawą Kryfłtułowę *BibRadz* II 133b *marg*, *Lev* 4/5, 6, 14/51, 52, *Num* 19/4 (11); *BielKron* 30 [2 r.], 32v [2 r.], 36, 37 [2 r.], 37v [5 r.] (17); *RejPos* 47 [6 r.], 89, 102v [4 r.], 103v [5 r.], 104 (20); Y będzie wam krew (oná) [*baranka*] zá znák ná domiech/ gdzie będziecie/ tedy vyrzę (onę) krew/ y minę was/ á niebędzie vrázu v was morderfłwá/ gdy porážę ziemię Micráimfką. *BudBib Ex* 12/13, *Ex* 12/7, 24/6[2 r.], 8, *Lev* 1/5 (14); árcyoffiárnik wchodzi co rok do fwiętych (mieyfłc) ze krwią cudzą (*marg*) wł: we krwi cudzey (-). *BudNT Hebr* 9/23[25], *Hebr* 9/17[19]; ácz lie też rozumowi zda być przeciwna/ żeby krew oczysćić rádźzey ániź plugáwić miáłá *CzechRozm* 210v, 60, 94v, 101, 111v, 210v, 211; Iáźbych to mięfo miał wołowé iádác? Albo nád czálzłą krwi kozłéy fiádác? *KochPs* 75; vczyñił miedzy nimi y Pánem Bogiem przymierze/ bydlęcą krwią/ która Chryfłtułowę przyfłzłą znaczyłá/ zkropione *SkarŻyw* 481, 480; nie iefł rzecz podobna áby krew wołow y kozłow miáłá gładźić grzechy. *WujNT Hebr* 10/4, s. 115, *Hebr* 9/13, 19, 25, 13/11; *SkarKaz* 488b, 515b.

W połączeniach szeregowych (3): *BibRadz* 1.*Ioann* 5/8; *BudNT Ioann* 5/8; A trzy fą którzy fwiádczą ná źiemi; Duch/ wodá/ y krew/ á ći trzy iedno (*marg*) ku iednemułz. N. G. (-) fą. *WujNT* 1.*Ioann* 5/8.

W przeciwstawieniu: »krew bydlęca ... zbawienie fwiata« (1): iufł w rękę trzymaiąc/ nie krew bydlęcą/ ále ono zbáwienie fwiátá/ y vbláganie grzełznych/ [...] vkazał fię [*Chrystus*] z bogáтым podárzem przed oczymá Bogá fwego *SkarŻyw* 113.

W porównaniach (2): *Leop Is* 66/3; Kthory ofiáruie wołu iákoby człowieká zábił/ który ofiáruie owcę iákoby plá fćiął/ który fpráwuie iákíe ofiáry iákoby fwinią krew rozlewał/ który kurzy kádźidłem iákoby złóći chwalił *BibRadz Is* 66/3.

W charakterystycznych połączeniach: krew oczysćia, poświąca; barana (*baranka*, *barania*) (6), *bydląt* (*bydlęca*) (9), *bykow*, *cieląt* (2), *cielcow* (*cielcowa*, *cielęca*) (10), *cudza* (3), *docześna*, *insza* (*inaksza*, *ina*) (9), *jałowicza* (2), *kozłow* (11), *kozłowa* (*koźla*) (10), *prosta*, *ptakow czystych*, *ptaszka*, *skopow*, *wołow* (*wołowa*) (2), *wrobła* (*wroblika*) (4), *źwirzęca*; *czasza krwi*; [*O krwi nieczyste*]: *krew fwinia* (2).

Zwroty: »krwią (na)znaczyć, naznaczony« [*szyk zmienny*] (5:1): *BielKron* 30; *RejAp* 52, 67v; áby káźdy wedle narodow fwoich wzyął báránká niewinnego á niepomázanego/ á krwią ie⁸⁰ áby náznáczył podwoie fwoie *RejPos* 103, 152v [2 r.].

»we krwi, krwią (się) oczysćić« = *sanguine mundari PolAnt*, *Vulg* [*szyk zmienny*] (2:2): *BudBib Ex* 30/10, I 47b *marg*; *BudNT Hebr* 9/20[22]; A niemal wfzytko we krwi wedłóg zakonu bywa oczysćiono *WujNT Hebr* 9/22.

»krew ofiarowác, którą ofiarowali (*a. ofiarują*) (za grzech), która ofiarowana jest (za grzech); ofiara ze krwi« = *sanguinem offerre Vulg*, *PolAnt*; *sanguinem immolare PolAnt*; *sanguis, quem offert (a, qui oblatus est) Vulg* [*szyk zmienny*] (7:3:1;3): *LubPs* D3; *Leop Ex* 30/10, *Lev* 1/5, *Is* 66/3; *BibRadz Ex* 23/18, *Lev* 7/33, *Hebr* 9/7; *BielKron* 38v; nákoniec nie tylko krew bydlęcą ále krew włáfnych dzieći fwoich ofiárowáli onym báłwánom fwoim *RejAp* 166; *RejPos* 102v, 104; *SkarŻyw* 270; *WujNT Hebr* 9/7.

»pić krew; picie ze krwi« = *sanguinem potare Vulg* [szyk zmienny] (4; 1): *RejPs* 75; *LubPs* N3; *Leop Ps* 49/13; Y záli będę iadł mięfo bykowe? ábo pił krew kozłową [*Nunquid ... sanguinem hircorum bibam*]? *BibRadz Ps* 49/13; *LatHar* +8 [zawsze przekład tego samego tekstu].

»krwią (po)kropić, pokropiony; krew wykropić (a. wkrapiać, a. pokropić, a. wkropić); krwie kropienie« = *religijna czynność obrzędowa, symbolizująca w Starym Testamencie rytualne oczyszczenie; sanguine adspargere Vulg; a(d)spargere sanguinem PolAnt* [szyk zmienny] (10:1;6;1): *KrowObr* 85; *Leop Lev* 14/7; *BibRadz Lev* 3/8, 13; *Vítávil* [*Pan Bóg*] im kropienie krwie/ y wodą s popiołem iáłowice żółtey ku oczyścieniu grzechow. *BielKron* 36; *RejPos* 141; *BudBib Lev* 1/11, 6/27, 7/2, 17/6, *Num* 18/17 (10); *BudNT Hebr* 9/19[21]; *WujNT Hebr* 9/21.

»krwią (po)mazać, mazanie« = *religijna czynność obrzędowa symbolizująca w Starym Testamencie oczyszczenie człowieka; ponere de sanguine (sc. agni) super aliquid Vulg, PolAnt* [szyk zmienny] (5:1): *KrowObr* 185; *Leop Lev* 14/25; *BibRadz Lev* 4/7; *BielKron* 36; y gdy go [*baranka*] pożywáli/ á krwią iego podwoie drzwi fwoich mázáli: nocy oney/ puścił Pan Bog ná Egipcyány Anioła burzyćielá *SkarŻyw* 480; *CzechEp* 366.

peryfr. »krew rozlewać (a. lać, a. przelewać), niech będzie wylana; rozlanie, wylanie krwie; krew która wylana jest, którą wylewali« = *rytualny ubój zwierząt ofiarnych; effusio sanguinis PolAnt, Vulg; sanguis qui effusus est Vulg* [szyk zmienny] (4;1;6;4;2:1): [wszystkie ofiary] ktorekolwiek wftárym zakonie były offiárowáne z rozlanim krwie/ tedy nic inźzego nieznámionowály/ iedno Páná Iezu Kryftulá fyná bożego/ báránká one⁸⁰ niewinnego *KrowObr* 182, 178 [2 r.], 183 [2 r.], 188, 200; *Leop Lev* 14/17, 28; *RejAp* 8v; *RejPos* 89, 102v [2 r.]; *BudNT Hebr* 9/20[22]; y czynił naprzod Aaron ony pierwŹe ofiáry od Bogá rofkazáne/ wbydle/ y rozlaniu krwie *SkarŻyw* 491; *ArtKanc* D18; bez rozłania krwie nie bywa grzechow odpufzczenie, *WujNT Hebr* 9/22, *Hebr* 11/28.

»krew wylać (a. wylewać, a. rozlewać); wylewanie krwie« = *religijna czynność obrzędowa; sanguinem (e)ffundere Vulg, PolAnt; spargere sanguinem PolAnt* [szyk zmienny] (9; 1): *Leop Lev* 1/11, 8/19, 4.*Reg* 16/13, 15, *Ez* 43/18; *BibRadz Lev* 3/2, 4/7, *Num* 18/17; s tych wŹytkich [ofiar] krew záwždy wylewano pod ołtarz/ á tłuťtoć wnątrzną palono. *BielKron* 38v, 33.

Wyrażenia: »krew baranka (niewinnego), barankowa« = *krew baranka zabijanego przez Żydów w okresie Paschy a będącego typem biblijnym Chrystusa i zapowiedzią odkupienia* (6 : 2): *KrowObr* 183; kazał káždemu áby był náznáczył drzwi álbo podwoie fwoie krwią báráka niewinnego. *RejAp* 67v, 52; *RejPos* 141 [2 r.], 152v, 158; *WujJud* 166.

»krew całopalenia« = *krew ofiary całopalenia* (1): káżdą krew całopalenia [omnem sanguinem holocausti]/ [...] nań [na ołtarz] wkrapiać będziefz. *BudBib* 4.*Reg* 16/15.

»krew grzechu, (z) ofiary za grzech (a. za występ)« = *hebr. krew ofiary przebłagalnej za grzechy; sanguis delicti a. oblationis pro peccato a. pro delicto PolAnt* (5): A wezmie offiárník krwie (onego) grzechu/ (*marg*) To iefť/ oney offiáry zá grzech (—) *BudBib Ez* 45/19, I 47 *marg*, *Ex* 30/10, *Lev* 14/14, 17.

»krew ofiary (dziękownej, a. rąbanej, a. spokojnej, a. zupełnej)« = *sanguis victimae Vulg, PolAnt; sanguis hostiae Vulg* (8): wylał krew (około ołtharzá) offiar fpoakoynych/ ktore był offiárował na

ołtarzu. *Leop* 4.Reg 16/13, *Lev* 14/14, 4.Reg 16/15; *BibRadz Ex* 23/18, *Lev* 7/33; *BudBib* 4.Reg 16/13, 15; *WujNT* 287.

»krew przymierza, testamentu, umowy« = *sanguis testamenti PolAnt, Vulg; sanguis foederis PolAnt* (3:2:2): *BielKron* 32v; *BudBib Ex* 24/8; *BudNT Hebr* 9/18[20]; *CzechRozm* 85; MoyzeŹ/ krew pierwfzey ofiary po daniu zakonu wlawfzy w czáfzē/ pokropił lud mówiąc: Tác ieft krew przymierza/ ktore z wárai Bog vczynił. *WujNT* 287, *Hebr* 9/20, s. 115.

Szereg: »krew, (ani) ofiara« [*szyk* 2:1] (3): boć iuż ina krew/ áni żadne ine ofiary/ nie wywiodą [...] narodu ludzkiego/ z onego głębokiego iezyorá *RejPos* 89, 89, 101v.

Wyrażenia przyimkowe: »bez krwie« = *sine sanguine PolAnt, Vulg* (6): *BibRadz Hebr* 9/7, 18; *WujNT* 287, *Hebr* 9/7, 18; Aaron krwáwe ofiary bydłęce czynił/ á Melchifedech bez krwie w chlebie tylo y w winie *SkarKaz* 156a.

»przez krew [czyjā]« = *per sanguinem PolAnt, Vulg* (4): *BibRadz Hebr* 9/12; *CzechRozm* 86v; grube ony á cielefne ofiary/ ktorými Zydzi chwalili Bogá/ przez krew bydłęcā/ według porządku Aaronowego/ miály być odjęte *WujNT* 318, *Hebr* 9/12.

b. O krwi Chrystusa – krwi ofiarnej Nowego Testamentu (1512) :

α. Krew odkupienia przelana podczas męki i śmierci krzyżowej; sanguis Vulg, PolAnt [w tym: czyja (555): *pron poss* (246), *ai poss* (90) ((*Pana*) *Krystusowa* (*a. Chrystusowa*) (60), *Boża* (15), *Pańska* (7), (*Pana*) *Jezusowa* (5), *Krystowa* (2), *Boska*), *G sb* (111) (*Syna* (*Bożego*) (46), (*Pana*) *Jezu Krysta* (*a. Chrysta*) (25), *Pana* (*naszego*) (18), (*Pana*) *Jezusa Krystusa* (*a. Chrystusa*) (9), (*Pana*) *Krystusa* (*a. Chrystusa*) (4), *odkupiciela* (3), (*Pana*) *Jezusa* (3), *Boga* (2), *zbawiciela*), *G pron* (108)] (823) : *BierRaj* 20 [2 r.]; *Iezus mily* [...] pádl na ziemię w krew íwoię. *OpecŻyw* [127], [79]v, 101v, 102v, 104v, 107 (38); *Iezu ktoris dla ítrachu okrotnej ímierci modłacz íie Krew z pothem z íiebie wypuńczał. TarDuch* C; *RejKup* dd2v, dd6, ee2; *MurzHist* C2, G4; *KromRozm III* D7, D7v, L5v; żaden inŹy niemoże/ y nas zbogiem poiednác/ iedno tylko ten kápłan íam nawyííŹy/ krew máiący/ *Kryíthus* *Iezus Syn Boży KrowObr* 213v, A4v, 57v, 68v *marg*, 71, 72 (21); *GrzegRóżn* C2, C2v [2 r.], Lv; *RejAp* 8, 8v [2 r.], 17, 175v; nie to ciáło ieść/ áni tey krwie pić będzycie/ ktore żydowie vmorzyc máią/ á ktorā oni rozlewác będą *RejPos* 89v, 7v, 47, 89 [2 r.], 103v [2 r.], 104 [2 r.], 105v, 215; *WujJud* B3v, 236v; *CzechRozm* A5v, 221v, 262v; *KarnNap* E2v, F; *SkarJedn* 380; *SkarŻyw* 112; *MWilKHist* E4; *CzechEp* 116, 315, 362; *ArtKanc* D19v, E9, E15, N7v, T13v; iedná kropiā krwie ciáłā twoiego/ Może omyć niepráwość wízelkā íwiátā tego. *LatHar* 387, 99, 273, 318, 488, 699, 719; Oto maíż krew Bożā, íż Pan *Chriíthus* ieft w iedney perfonie Bog y człowiek. *WujNT* 481 *marg*, 288, 482, 483, 537, 817 [4 r.]; wízytko dofyć vczynienie my kładźiemy we krwi Pánā *Chryítuíowey*. *WysKaz* 27, 26 [3 r.], 27 [2 r.], 32 [6 r.], 33; *SiebRozmysl* C3v, C4 [2 r.], D, D3v, H2v [3 r.], H3 [2 r.]; áby owiec krwiā íynā Bożego oblaných/ kácerśtwāmi y odízczeńśtwāmi ták dálece nie pożyráli? *PowodPr* 20; [*Chryíthus*] mátki z ktorey ludzkā krew wíziął/ zmázány żadnym grzechem mieć niechciāł *SkarKaz* 577a, 4b, 158a, 312a [2 r.], b, 349b, Oooo2a; *KlonWor* 29.

W połączeniach szeregowych (16): *KrowObr* 46v, 58, 60, 60v, 64 (10); *RejPos* 102v; *RejPosWstaw* [21³]v; *SkarŻyw* 358; Pomnię Pánie żeś [...] ciáło to náтуры moiey y kości/ y krew złączywíŹy w Bozkā perfonę twoię/ dla mnie vbogo í...] vrodźiées íię raczvl. *SkarKaz* 161a, 205a, 383b.

W przeciwstawieniach: »złoto (11), srebro (10), woda (2), drogie kamienie, kielich, wino, omylna zapłata ... krew« [w tym: złoto i (albo) srebro (10), złoto, drogie kamienie (1)] (16): *KrowObr* A4v, 4, 37, 76, 79 (8); *RejPos* 88, 302v; *RejPosWiecz*³ 97v; *CzechRozm* 219v; *SkarŻyw* 358; *NiemObr* 119; *ArtKanc* E15v; nie rzeczami fkażitelnyymi złotem ábo srebrem iefteście wykupieni od proznego obcowánia wálzego od oycow podánego: ále drogą krwią iáko báránká nienágánionego y niepokalánego Chriftułá [*sed pretioso sanguine quasi agni immaculati Christi*] *WujNT* 1.Petr 1/19.

W porównaniach (4): Pozdrowion bądź krzyżu/krwią fynd mégo/ iako złotem/ drogim kamienim ij perlami ieftef okráfłony *OpecŻyw* 158; *KrowObr* 68v [2 r.], 69.

Fraza: »krew oczyszczenia (a. oczyszczenia), która oczyści; krwią, przez krew oczyszczony (jest); krwią, przez krew oczyścić; oczyszczenie przez krew« = *sanguis emundat Vulg* [szyk zmienny] (13:1;5:2;5:1;1): *KromRozm* II x2; *KrowObr* lv, 76v [3 r.], 77v, 92, 177v (9); *BibRadz* Hebr 9/14; *RejAp* 6; *RejPosWstaw* 22; *CzechRozm* 94v, 97, 111v, 181, 211, 222v; *CzechEp* 219, 321; *ArtKanc* N4, P7; iákoż dáleko wíęcey krew Chriftułowá [...] oczyszcziá funnienie náfze od martwych vczyńkow/ ku fłużeniu Bogu żywemu? *WujNT* Hebr 9/14, 1.Ioann 1/7, s. 816, 817; *SkarKazSej* 661a.

Zwroty: »dać krew [za kogo]« (1): dla Páná fwego/ który dał krew zá was/ [...] záłueicie fie? *SkarŻyw* 46.

»nabyć, pozyskać, nabyty krwią« [szyk zmienny] (4:3:3): *KromRozm* I F4v; *KrowObr* 4v, 130; *GrzegRóżn* D2v; *SarnUzn* G4v; *LeovPrzep* C4v; *RejPos* 292; *BiałKaz* B4; ábyście rządżili kościół Boży/ ktorego nábył krwią fwoią [*quam acquisiuit sanguine suo*]. *WujNT* Act 20/28, s. 483.

»odkupić krwią, przez krew; odkupion(y) (jest) krwią; odkupienie przez krew, krwią; krew odkupiła, którą (nas) odkupił« = *redemptare sanguine; redemptio per sanguinem Vulg* [szyk zmienny] (36:3;29:4:1;1:1): *BierRaj* 18v; *TarDuch* C6v, Ev; *WróbŻolt* Y5, ff8v, kk5v; *RejKup* n7v, 06, S; *DiarDop* 104; *KrowObr* 76, 80, 141; *BielKron* 36; *GrzegRóżn* C2v; *RejAp* 53, 55, 118v; *HistRzym* 89v; *RejPos* 49, 150v, 152v, 163v, 187 (9); *RejPosWiecz*³ 98; odkupieni krwią Kryftułowá. *WujJudConf* 232v; *CzechRozm* 200, 214v; *KarnNap* A2, F3v; *SkarJedn* A2, A7, 301; tą krwią/ którą z czyftego ciáłá twego wziął/ odkupić nas ma *SkarŻyw* 112, 108, 235, 441, 462 (8); *CzechEp* 79, 245, 315, 318; *NiemObr* 70; *ArtKanc* F19v, K19v, M5v, T17v; *GrabowSet* C; O Dufzo moiá/ obrazem Bożym ozdobia/ Krwią Páná Chryftułowá odkupiona *LatHar* 278, 99, 144, 207, 282, 321, 574; W którym mamy odkupienie przez krew iego (odpułzczenie grzechow) *WujNT* Eph 1/7, przedm 27, s. 390, 797, *Apoc* 5/9; *SiebRozmyśl* [A3]v, L4; *SkarKaz*)(2, 117b, 455a, 456b; *SkarKazSej* 672b, 688b.

»krew ofiarować; ofiarowanie, ofiara krwie« [szyk zmienny] (5;1:1): *KrowObr* 180, 181; iefť teź [Chryftus] náfzym Bifkupem naywyfłzym/ który íam fwoię krew zá nas ofiarował/ będąc iednym pośrzednikiem Bogá á ludzi *BibRadz* *7; *RejPos* 103; *SkarŻyw* 484; *WujNT* 382; *SkarKaz* 155b.

»krwią, we krwi o(b)my(wa)ć; krwią o(b)myty (a. o(b)mywany) (jest); krew która omyła« = *lavare in sanguine Vulg* [szyk zmienny] (20: 11;5:1): *KromRozm* III Bv; *KrowObr* 51v, 52v, 53, 53v, 117, 153v; *Leop Apoc* 22/14, A A A4v; *BibRadz* *6v; *OrzRozm* M3; *RejAp* 7v, 8v, 9v; *RejPos* 153v, 210v, 327; *RejPosWiecz*³ 97v; *BiałKat* 21; *RejZwierc* 196v; *RejPosWstaw* 22; *BiałKaz* B3v; *SkarŻyw* 4, 22, 312, 442; *ArtKanc* E7v, F10, I3v, L10; *OrzJan* 32; Rácz moy we krwi fwey omyć czyn káżdzy złośliwy.

Bo wiem/ że iedną kropiá krwie ciááá twoiego/ Może omyć niepráwość wólzélką fwiátá tego. *LatHar* 387, 71, 464; *WujNT* 537, *Apoc* 1/5, 7/14.

»krwią pokropić (*a. skropić*), pokropiony (*a. okropiony, a. skropiony*); krwie, krwią pokropienie; krew pokropi« = *a(d)spersio sanguinis (a. sanguine) PolAnt, Vulg [szyk zmienny] (4:9;4:1;1): RejKup* f6v; O ludu Boży wybrány/ krwią P<áná> Iezu Krytá Syná Bożego pokropiony/ wćiekay ítego Babilonu *KrowObr* 194, 117; *BibRadz Hebr* 12/24, *1.Petr* 1/2; *RejAp* 108v, 161v [2 r.], 181v; *RejPos* 158v, 279, 339v, 341, 343; *CzechEp* 317; *ReszList* 161; Y do Iefulá pośrzedniká nowego teftámentu/ y do pokropienia krwie lepiey mowiácej niżli Ablowá. *WujNT Hebr* 12/24, *1.Petr* 1/2; *KlonWor* 82.

»krwią, przez krew poświęcić; krwią (jest) poświęcony« = *sanctificare per sanguinem PolAnt [szyk zmienny] (6:1;11): on [Kościól] yeft [...] krwyá páná náífego Yezu Kriftá/ á fwyátołcyámi z nyey płynácyymi/ poľwyęcony KromRozm III Q3, D5v, I4v; KrowObr* 77v, 105, 106v, 132v, 177v; Iezus áby poświęcił lud przez włáfná krew/ przed braná cierpiá. *BibRadz Hebr* 13/12; *OrzQuin* N; *RejAp* 181v; *RejPos* 279v, 341; *KarnNap* F4; *SkarŻyw* 397; *ArtKanc* D13v, I16v; *WujNT* 852.

»krew rozl(ew)ać (*a. wy-, prze)l(ew)ać*; krwie rozl(ew)anie *itp.*; krew (jest *a. będzie*) rozlana *itp.*; krew która (jest) rozlana *itp.*, którą rozláł *itp.*, którą przelali; krew się wylewa (*a. wylała*)« [*szyk zmienny*] (73;54;26;8:4:1;2): *BierRaj* 21v; *OpecŻyw* 99, 100v, 102, 128, 129v (8); *TarDuch* [C4], C5v; *RejPs* 29v, 53; *SeklKat* Y2v; *RejKup* m7, Q, Ddv; *MurzNTSekl* A4; *KromRozm III* D7v; *LubPs* Z4; tobie N. odpulztzam [...] wólzyltki infze grzechy twoie/ dla załlugi/ ímierci/ y krwie rollania Páná Iezu Krytá Syná mego miłego. *KrowObr* 46v, 47v, 59, 71, 154v, 177v (22); Vítáwił im [*Pan Bóg*] Phaze/ v nas wielkánocá zowá/ vprzedzáiác figurá tą fwięte przyście y krwie rozlanie báránká Páná Krytułá *BielKron* 36, 200v; *GrzegRóżn* L4; *RejAp* 52; *HistRzym* 69v; pewnie mu będzie odpulzczon vpadek iego przez ono odkupienie á rozlanie krwie lynná iego. *RejPos* 33, 7, 27, 29v, 30v, 69 (43); Pan Kryftus ciáło fwoie zá nas wydał/ ykrew fwoię wylał ná odpulzczenie grzechow náłzych. *RejPosWiecz*³ 99, 97v, 98 [2 r.], 99; *BialKat* 268v, 313v, 316; połoz mu [*Chrystusowi*] przed oczy mękę iego fwięta y rozlanie krwie niewinne iego *RejZwierc* 196v, 197; *WujJud* 178v; *RejPosWstaw* [21³]v; kthory zá nás krew fwą przelał y ofiárá [.] íe ítał *MycPrz* I A4; *CzechRozm* 116v, 221v, 260, 260v, 261 (7); *KarnNap* D4; *SkarJedn* 109; [*Panie*] tákżeś zá nie krew twoię przelać y vmrzeć raczył *SkarŻyw* [236], A5, 2 [2 r.], 81, 114, 159 (11); *MWilkHist* F2v; *CzechEp* 183, 184, 246, 297; *ReszPrz* 51; przez twoie Krwie wylanie Ieštełmy z nich [z grzechów naszych] oczýścieni *ArtKanc* F6v, D18 [2 r.], E15v, H2v, 118 (15); *GrabowSet* O3, O4v, P, Pv; *OrzJan* 32, 132; *LatHar* 24, 55, 99 marg, 132, 276 (9); *WujNT* 99, 287; *SiebRozmyśl* H2; *SkarKaz*)(3, 7b; *SkarKazSej* 707b.

»krew roztoczyć; krew roztoczona; wytoczenie krwie« (1;1;1): BAdź/ krwi Páná mego Chrytá/ pozdrowiona/ Z boku náświętlzého/ írodze roztoczona *GrabowSet* P2, P3; *LatHar* 301.

»krwią wybawić; zbawić, zbawiony, zbawienie przez krew« [*szyk zmienny*] (4;1:1:1): *BierRaj* 21; *KromRozm II* b2v; *KarnNap* E2v; Wípomożyłz nas Kryfte Pánie/ á day dobre dokonánie/ wólzakeś nas fwą Krwią wybáwił/ byś nam wieczny żywot ípráwił. *ArtKanc* S18; *LatHar* 585; tu íá ludzie pod ziemiá/ ktorzy chwałá y błogofłáwiá y dzięki czyniá Báránkowi/ że íá zbáwieni przez krew iego. *WysKaz* 36, 48.

»krwią (wy)kupić; krwią, przez krew (jest) (wy)kupiony; za krew kupić« [szyk zmienny] (16;8:1;2): *OpecŻyw* 64; *TarDuch* D3; *RejKup* 06, Ccv, dd4v; *KrowObr* 4, 37, 79, 182, 229; *GrzegRóżn* D2v; *RejAp* 129v; *RejPos* 199, 279v, 292, 302v; *SkarŻyw* 107; *ArtKanc* C, H2v; Pánie coś mnie stworzył/ stworzywszy krwią kupił *GrabowSet* P; *WujNT* 482, Zzzzz3; *SkarKaz* 160b, 245a, 552b, 637a; *KlonWor* 82.

»krwią zamazać« [szyk zmienny] (3): łam tylko nas z Oycem niebieskim poiednał/ łam thylko grzechy náfze krwią łwoiá zámázał *KrowObr* 155v, 45v, 49v.

»krwią zgładzać; krew starła« (1;1): *MWilcHist* F3; Pan BOG Syná dał/ áby krwią łwá nadroźłzá wfyłtki grzechy zgładzał. *ArtKanc* N15.

»zwyciężyć przez krewy dla krwi (baranka); zwyciężon (jest) przez krew; potłoczyć we krwi« = *vincere propter sanguinem Agni Vulg* (1:1;1;1): ábowiem zrucon iełt ofkarżác bráciey náfzey/ ktory ie ofkarżał wftáwicznie [...]: ále go oni przedlię zwyciężyli przez krew Báránkowá *RejAp* 101; *RejPos* 77v, 332; *WujNT Apoc* 12/11 [zawsze przekład tego samego tekstu].

Wyrażenia: »krew baran(k)a, barankowa« = *krew Chrystusa, przez typologię biblijną nawiązująca do krwi baranka paschalnego w Starym Testamencie; sanguis Agni Vulg, PolAnt* (31:11): *KromRozm I* [L3]; *KrowObr* A4v, 66v, 67v, 76, 229; *Leop Apoc* 22/14; *OrzRozm* M3; *OrzQuin* N; *RejAp* 52, 67v, 69, 69v, 70 [2 r.] (13); *RejPos* 77v, 81, 103v, 116v, 158v, 332 [2 r.]; táiemnice zakonu łtárego przez Ewangeliá S. zrozumiane łá y odkryte gdy [...] krew báránka niewinnego do przybytku wiecznego wniešona iełt. *SkarJedn* 237, 395; *SkarŻyw* 4, 22, 442; *CzechEp* 366; *NiemObr* 119; *LatHar* 112, 132, 203, 329; *WujNT Apoc* 7/14, 12/11.

»krew błogosławiona« (1): by był then niewynny báránek Pan náfz miły Iezus Kriřtus nie náfznáczył podwoiow náfzych krwią łwá błogosławioná *RejPos* 141v.

»krew człowieczeństwa (Pańskiego)« (2): ináczey nie mógł być zbáwion narod ludzki/ iedno rozlaniem krwi niewinnego człowieczeństwá Páńłkiego. *RejAp* 52; *RejPos* 75.

»kosztowna, nakosztowniejsza krew« (1:1): *RejPos* 163v; przez nakółztownieyłzá krew twoię dla nas wylaná *LatHar* 276.

»krew krzyża« = *krew odkupienia; sanguis crucis Vulg* (3): *CzechEp* 315; *WujNT Col* 1/20; Bog przezeń z światem lię poiednał/ y przez krew krzyżá iego wlytko wfpokoil. *SkarKaz* 209a.

»krew nadostojniejsza« (1): moijch wlytkich grzechow racz zapamiętat/ za ktorés twoię krew nádółtoynieyłłá ráczył obficie wyléwatz. *OpecŻyw* 159v.

»nieoszacowana, nieprzełacona krew« (1:1): złączáiac łłábe bárzo nagrody moie/ z nieośzácowaná Krwia twoiá *LatHar* 146, 132.

»niewinna krew« [szyk 33:14] (47): *OpecŻyw* 99, 100v, 128, 129v, 131v, 141; *RejPs* 194; *RejKup* ee2; *BielKron* 140; *RejAp* 102v, 116v, 129v; *RejPos* 7, 30v, 47v, 89 [2 r.], 102v (29); *SkarŻyw* 2; *MWilcHist* F3; Na śmierć duřę położył z wielkiey łwey miłości/ łwá niewinná krew wylał dla człowieczych złości *ArtKanc* N15v; Krew łwá niewinná/ dałes w moc kátowi *GrabowSet* E2; *LatHar* 112; *SiebRozmyśl* H2.

»krew (nowego) testamentu (wiecznego), (nowego) przymierza, testamentowa; (nowy) testament we krwi« = *sanguis testamenti (acterni) Vulg* (11:2:1;1): *SeklWyzn* E; *KromRozm II* m2v; *KrowObr*

47v; *Leop Hebr* 10/29; *RejAp* 8v; *RejPos* 89 [2 r.], 101v [2 r.], 102v; *CzechRozm* A5v; *CzechEp* 115; On [...] śmiercią nieprzyjaciela zwyciężył/ krwią Testamentu z państwa złupił. *ArtKanc* G13v; Bog pokoiu który wywiódł od vmártych wielkiego onego páterzá owiec we krwi testámentu wiecznego/ Pána Iefulá Chriftofá: niechay was dofkonálymi vczyni *WujNT Hebr* 13/20, *Hebr* 10/29.

»krwią obłany, polany« (3:2): Chreścíanie krwią Chryfufowá obłani: wroćcie fię do Pána Boga *SkarJedn* 332, A6, 376; *LatHar* 112, 329.

»okup krwie« (2): ták wielce vmiłował mię/ że okup krwie fwoiey odliczył zá mię *LatHar* 560; *PowodPr* 16.

»przenaczystsza krew« (1): Rácz mię omyć przenaczyftfzá krwią twoią *LatHar* 71.

»(prze)nadrozsza, droga krew; drogość krwie« = *praetiosus sanguis Vulg* [szyk 58:42] (60:39;1): *BierRaj* 18v, 21, 21v; *OpecŻyw* 161v; *TarDuch* D3, D4; dufza moia będzie fię radowała ktorás odkupił [Ps 70/23]. Krwią twoią nadroftfzá. *WróbŻółt* Y5, kk5; gdyzechmy fię ftali iuż odkupieni przes drogość krwie y męky twoiey. *RejPs* 197v; *RejKup* Ddv; *MurzNTSekl* A4; *LubPs* Z4; Wykupieni ieftheście [...] nadroftfzá krwią/ iáko báránká niepokaláneg iepomázánego Kryfufá. *KrowObr* 182, A4v, 4, 37, 45v, 49v (26); *RejAp* 9v, 17, 118v, 158v; *RejPos* 88* 103, 103v, 107v, 130v (14); *BiałKat* 21; *CzechRozm* 219v; *KarnNap* E2v, F; *SkarJedn* A7, 404; *SkarŻyw* 107, 115, 159, 312, 441; *NiemObr* 119; *ArtKanc* M5v, N8, N15, P9, T17v; *GrabowSet* E2, O4v, P; *LatHar* 24, 55, 99, 144, 267 (16); *WujNT przedm* 27, 1.*Petr* 1/19; *WysKaz* 25; *SiebRozmyśl* [A3]v, I, L4, M; *PowodPr* 16; *SkarKaz*) (3, 160b, 245a, 455a, 552a; *KlonWor* 82.

»ślachetna krew« (2): Nieroftpráftay tedy y nas miły panie ftay fpołecznofti koftioła twego któryś ty zbudował y ochędozył flachetną krwią fwoią. *RejPs* 195; *RejPos* 103v.

»krew święta, (prze)naświętsza« [szyk 57:49] (75:31): *OpecŻyw* 21, 22, 22v, 64, 90 (9); *TarDuch* C6v, Ev; *RejPs* 29v; *RejKup* m7, n7v, Q, Ddv; *KromRozm II* b2v; iżeby prawdziwye dla zbáwyeny y poftwyęceny ludzkyego krew fwoyę fwyęthá przelał y vmárł *KromRozm III* D7v, Bv, B3v; *KrowObr* 45v, 51, 51v, 52v, 53 (20); *RejAp* 7v, 67, 108v, 116v, 161v; *RejPos* 5, 47v [2 r.], 49, 69, 87v (35); *RejPosWiecz*³ 97v, 98; *RejZwierc* 186v; *WujJud* 178v; *RejPosWstaw* [21³]v; iedynego fwego miłego Syná wydał ná śmierć hániebná/ áby cię przez iego drogá y naświęftzá krew zbáwił grzechow *KarnNap* E2v, C2v; *SkarŻyw* 357, 358; *ReszList* 161; *ArtKanc* C, D8v, E15v, F10, 118 (7); *OrzJan* 32, 132; *LatHar* 298, 679; *WujNT* 817; *WysKaz* 32; *SiebRozmyśl* C3v, H2v, 113.

»ubłagalnik, ubłaganie (przez wiarę) we krwi« (2:1): kthorego [Chrystusa] Bog wyftáwił vbłágálnikiem/ przez wiarę we krwi iego [quem proposuit Deus propitiationem per fidem in sanguine ipsius.] *Leop Rom* 3/25; *WujJudConf* 232v; *SkarKaz* 349a.

»usprawiedliwiony (jest) przez krew, we krwi« (1:1): vftpráwiedliwieni będąc we krwi iego [iustificati in sanguine ipsius]/ záchowáni będziemy przezeń od gniewu. *WujNT Rom* 5/9, s. 538.

»własna [= Chrystusowa] krew« = *proprius sanguis PolAnt*; *proprius a. suus sanguis Vulg* [szyk 16:5] (21): *BibRadz Hebr* 9/12, 13/12; *GrzegRóżn* L4; *HistRzym* [89]v; Pan Chryftus włáfné ciało fwó ná krzyż dał: y włáfná krew ná krzyżu przelał *BiałKat* 268v; Bo co Moyzeftz krwią bydłecá zmázy cielefne gładził: to Chryftus Iezus włáfná fwá krwią funnienia ludzkie oczyścił. *CzechRozm* 94v;

SkarŻyw 484; *ReszList* 177; *ArtKanc* D81, P7; *LatHar* 207, 282; [*Chrystus*] przez własną krew wżedł raz do Naświētłzego przybytku *WujNT Hebr* 9/12, 13/12, s. 482 [3 r.], 483 [4 r.].

»krwią zapieczētowany, zapieczētować« (3:1): *GrzegŚm* 44; czemuż tedy Teftáment Syná Bożego/krwią iego zápieczētowany księża gwałcą? *WujJudConf* 247v; *ReszPrz* 6; *ReszList* 177.

»zapłata krwi; płacić krwią« (1;1): y z mocy [przeciwnika nášego racz nas miłosciwie przywłalczyz łobie iako prawe dziedzictwo twoie: przez drogą zapłatę niewinney krwi twey tobie [prawiedliwie okupione, *RejPs* 194; *RejKup* Ddv.

»znak, figura krwi (Krystusowej)« [w tym: znak albo figura (1)] (3:2): *KrowObr* 199v [2 r.]; [*Kalwin*] o tym Sákrámenće rozumie [...] że ieft tylko znákem álbo figurą Ciála y Krwie Pánłkiey. *WujJud* 172v; Nie rzekł [*Chrystus*]: Ten chleb ieft figurą ciála niego/ ábo to wino ieft figurą krwi moiey. *WujNT* 115.

Szeregi: »ciało i krew« (14): A ci drudzy mowya/ iż wteyto śwyatości nye yeft cyáło boże áni krew/ ále profty chleb y wino/ známyonuyące cyáło y krew páná Krytułowę. *KromRozm I* G3, K4; iáko Melchifedek offiárował chleb y wino/ ták tefz P: Krytus ofiárował ciáło y krew łwoię na krzyżu. *KrowObr* 180, 48, 181; *OrzList* c3; *GrzegRóżn* L4; profty chléb iedzac pámiętaycie ná ciáło/ y ná krew. *BiałKat* 291; *WujJud* 172v; *WujJudConf* 261v; *CzechRozm* 261, 264v; *WujNT* 382; *SkarKaz* 155b. [*Ponadto w połączeniach szeregowych* 2 r.].

»krew, (i, a) męka; męka ze krwią« [szyk 10:12] (21;1): *OpecŻyw* 99; *TarDuch* D3; *RejPs* 197v; *RejKup* i6v, Ddv; *RejAp* 188; *RejPos* 47v, 106, 107v, 116, 120 (9); tey ofiáry niegodzi łie ináčzey iedno pod obiema łobámi czynić/ wedle wstáwy Páná Chriťułowey ná pámiątkę męki y krwi nášwiētłzey z iego ciála wylaney ná odpufzczenie grzechow. *WujJud* 178v; *ReszPrz* 8; *LatHar* 144, 146, 321, 677; *SkarKazSej* 672b. [*Ponadto w połączeniach szeregowych* 12 r.].

»krew a odkupienie« (2): *RejAp* 173; A w onych figurach pod źwirzęcą krwią wczynionych/ ktore známionowály krew Páná tego á odkupienie iego/ iuż przyimowáli wśzythko błogofłáwieńftwo od niego *RejPos* 103v.

»krew i ofiara« (1): báránek/ áby im krwią y ofiárą łwoią łáłkę Bołką dał/ niebo kupił y otworzył *SkarŻyw* 262. [*Ponadto w Połączeniu szeregowym* 1 r.].

»rany i krew« (1): poštánowiwlzy mocno wiárę [...] o tych świętych ránach moich/ y o tey krwi moiey ktora ieft wylaná s tych świętych ran moich *RejPos* 121. [*Ponadto w połączeniach szeregowych* 2 r.].

»krew i śmierć« [szyk 8:5] (13): *OpecŻyw* 103v; *MurzHist* Lv; *KromRozm II* b2v; *RejPos* 187, 292; W tegoż to śmierci y krwi wierzymy iżelmy oczýścieni *WujJudConf* 24; *CzechRozm* 111v, 116v; *KarnNap* D4v; *SkarŻyw* 115, [407]; *SkarKaz* 552a, 637a. [*Ponadto w połączeniach szeregowych* 12r.].

»krew, (i, a) woda; krew (pospołu) z wodą« [szyk 23:3] (22;4): *OpecŻyw* 36v, 154, 161, 161v; *TarDuch* C6v; *BibRadz II* 133b marg; *RejPos* 47, 105, 105v, 215; *SkarJedn* 317; *ArtKanc* D13 [2 r.], D19v; *LatHar* 83, 275, 301, 320, 464 (8); ieden z żołnierzow włooznią otworzył bok iego/ á nátychmiał wyłzá krew y wodá [exivit sanguis et aqua] *WujNT Ioann* 19/34, s. 383; *SiebRozmyśl* B3, Kv.

»woda i krew« = *zewewnętrzne znaki chrztu i odkupienia; sanguis et aqua PolAnt, Vulg (7): BibRadz 1.Ioann 5/6 [2 r.]; BudNT 1.Ioann 5/6 [2 r.];* Tą tedy wodą y krwią wyznaczone są dwa przednieysze kościelne Sakramenty/ ktore z śmierci Chrystusowej swoy początek y wżytkę moc mają. *WujNT 383; Tenći ieft ktory przyzedł przez wodę y krew/ Iesus Christus: nie w wodzie tylko; ale w wodzie y we krwi. WujNT 1.Ioann 5/6.*

Wyrażenia przyimkowe: »dla krwi« (1): Pan Bog obiecuie daremne dać grzechom odpuszczenie/ thylko dla łamey krwi Pána Iezu Kryśta *KrowObr A4v.*

»prze(z) krew« = *przez zasługę męki i śmierci (Chrystusowej); per sanguinem Vulg, PolAnt; in sanguine Vulg (45): TarDuch D4; KromRozm III D6; KrowObr 178, 178v [2 r.] 188; wnidziemy do Swiętnice przez krew Chryśtuśową Leop Hebr 10/19, Eph 2/13; BibRadz Hebr 9/12; GrzegRóżn N4v; RejAp 158v; RejPos 103v marg, 129v; KuczbKat 275; WujJud 232v; CzechRozm 260v; KarnNap C2v, D4v; SkarJedn 404; SkarŻyw A5, 4, 115, 198, [407]; CzechEp 236, 315 [2 r.], 316, 366; NiemObr 70, 84; ReszPrz 8; LatHar 276; WujNT 482 [2 r.], 483 [2 r.], 530, 538, Hebr 9/12, 10/19, 13/12; SiebRozmyśl M; SkarKaz 348b, 383b.*

»we krwi« = *przez zasługi męki i śmierci (Chrystusowej); in sanguine (Christi) Vulg (8): RejPos 101v; CzechEp 246; wpráwiedliwieni będąc we krwi iego/ zachowani będziemy przezeń od gniewu. WujNT Rom 5/9, Rom 3/25, Eph 2/13, Yyyyv4; WysKaz 26 [2 r.].*

W przen (16) :

Zwrot: »(na)znaczyć, namazać, naznaczon(y) (jest) krwią« [*szyk zmienny*] (8:1:2): *KrowObr 185; RejAp 52, 67v, 103, Ee3v; Pan św niewinną krwią náznaćzył podwoie łercá káźdego wiernego. RejPos 103 marg, 103, 141, 141v, 150v, 339v.*

Wyrażenia:»pieniądze krwi« (1): ręce mię iego okupiły/ drogie pieniądze krwi włafney zá mię dáiąc. *SkarKaz 209b.*

»sadzawka krwi (Pana Krystusowej)« (4): Z pierwśzego tedy Ganku/ to ieft z grzechu pierworodnego/ do sadzawki krwi Pána Chryśtuśowej łpuścżamy się przez móst krztu S. *WysKaz 27, 27 [3 r.].*

aa. *Krew cudowna (4) : KrowObr 102; Tenże święty nápiśał ksiáźki o obrázie Chryśtuśowym [...] wmięście Beryćie vkrzyżowánym: z ktorego krew płynęła/ y żydow onych choroby leczyła SkarŻyw 393; báią drudzy/ żeby krew ćieklá z ośtyey/ kiedy iá łnadź żydowie łkóli? CzechEp 66.*

Szereg: »krew i woda« (1): w Syryey [...] żydowie [...] nijaki obras vkrzyżowány nogámi deptáli/ y przekłoli Bok iego/ thák iż nátychmiał łłá krew y wodá łniego. *KrowObr 102.*

bb. *O świętym Graalu, legendarnej relikwii średniowiecza (2) : Rykárdus Kornubłki Grábiá w Angliey/ gdy w Niemieckey Rześzy miełłkał/ wten tás łyn iego włafny przyiáchał do domu/ y krwi Kryśtuśowej/ ták rzeknáney/ s łobą zdálekich łthron przyniołł: I dla oney krwi kláłtor nátychmiał zbudował/ nową Regułę/ vłtáwił KrowObr 136.*

β. *Krew eucharystyczna – wino przemienione w krew Chrystusa podczas odprawiania mszy św. – jedna z dwu postaci, pod którymi Chrystus jest obecny we mszy św. [w tym: czyja (548): pron pass (191), ai poss (200) ((Pana) Krystusowa (a. Chrystusowa) (18), Pańska (13), Boża (2)), G sb (55) ((Pana) Krystusa (a. Chrystusa) (2), Syna Bożego (1)), G pron (102)] (689) : OpecŻyw 93; WróbŻółt*

H4; Gdzie ieft ciało/ tv y krew *SeklWyzn* Ev, E, e2v; *KrowObr* 199v [4 r.], 200 [2 r.], 207v, Rr4v; *OrzList* b2, b3 [3 r.], b3v, cv; *RejFig* Ee2v [2 r.]; *RejAp* 16v; *RejPosWiecz*³ 97 [3 r.], 97v [3 r.], 99; o prawdziwéy bytności Ciála Páńfkiego pod ofobą chlebá/ y krwie pod ofobą winá, *BialKat* 288v, 271, 276 [2 r.], 291, 319 [2 r.], 351; *KuczbKat* a2, 170; *WujJud* 174v, 179, 252v [2 r.]; *KarnNap* D2v; *SkarJedn* 346; *SkarŻyw* 278 [4 r.]; *ReszPrz* 19; *ArtKanc* N16; *GrabowSet* P2; *LatHar* 192, 238; Skąd to iásnie idzie/ iż krew Chriřtuřowá w kielichu/ ieft krew ofiáry zakonu nowego *WujNT* 287, *przedm* 7, s. 109, 180, 287, 383; łłowem odmienia chleb w ciáło řwoie y wino w krew řwoię/ gdy przez vřtá kápláńfkie mowi: To ieft ciáło moie/ to ieft krew moiá. *SkarKaz* 243b, 155b, 157a, b, Oooo2a,

W przeciwstawieniach: »krew ... wino (2), woda (2), ciało« [w tym: woda, wino (1)] (4): *SeklWyzn* e2; ony daią wřziřtkym niekrew/ ale vbogym wodę/ a panom wino *SeklKat* Y3v; *OrzList* b3; *ReszPrz* 40.

Fraza: »Pańska krew się mieni« (1): Lepiej by drápiezny wilku Miecz řie ku řwietemu Kelichu. Wktořem řie Panřka krew mieni *RejKup* m7v.

Zwroty: »da(wa)ć krew (ku piciu, a. ku napoju, a. do napoju); oddać (a. poda(wa)ć) krew; darować krwią; krew rozdawana jest« [*szyk zrnieny*] (6;3;1;1): *PowUrb* + 2v; *RejPos* 88v; połamáli byli kielichy: w których krew Pána Chryřtuřowá rozdawaná y nořzóná byłá *BialKat* 326, 269; *RejZwierc* 197 [5 r.]; Dam wam ciáło moię ku iedzeniu y krew ku piciu *SkarŻyw* 598; *GrabowSet* O3; *LatHar* 194; *SkarKaz* 158b.

»oczyřcić krwią« (1): Ten ieft báránek/ ktory [...] krwią řwoię wás oczyřci/ y ciáłem řwoim nákarmi. *SkarKaz* 515b.

»bez krwie ofiarować« (3): w ktorey [*mszy*] báráńká niewiem iákiegoř martwego/ bes krwie/ Bogu ofiáruiecie *KrowObr* 188v, 187v, 189.

»krew ofiarować, ktorą kapłan ofiaruje; ofiara krwie; krew się ofiaruje, bywa ofiarowana« (3;1;1;1): *PatKaz II* 39v; *WróbŻořt* H4; *WujJud* 23lv; Pan Chriřtus krew řwá włáńńá w kielichu Bogu ofiáruięć [...] teřtáment nowy záczyna *WujNT* 287, 288; *SkarKaz* 458a, b.

»pić krew; picie, napoj krwie; krew (jest) napoj(em), picie; krwią jest pojony« = *bibere sanguinem, sanguis est potus Vulg* [*szyk zmienny*] (46;13;3;3;1;1): *OpecŻyw* 55v; *PatKaz III* 137; *MurzNT* 126; *KrowObr* 190v [2 r.], 191, 200; *OrzList* b3; *RejPos* 88v [5 r.], 89v [2 r.], 90, 103; *RejPosWiecz*² 90v [7 r.], 91 [2 r.], 93 [5 r.], 94v [5 r.], 95 [5 r.], 95v [4 r.]; *RejPosWiecz*³ 97 [2 r.], 97v [2 r.]; *BialKat* 286 [2 r.]; *KuczbKat* 165, 180; *WujJud* 172v, 249, 252v; *CzechRozm* 262v; *NiemObr* 149; *GrabowSet* Q2; *LatHar* 195, 202, 210; Kto pożywa mego ciála/ á pije moię krew/ we mnie mieřzka/ á ia w nim. *WujNT Ioann* 6/56, *Ioan* 6/53, 54, 55, s. 116, 331 [2 r.]; *SkarKaz* 161b.

»krew w picie podawac« (1): ciáło řwoie w pokarm/ á krew w picie řwięte podawał *BielKron* 138v.

»pořwięcić krew, wino na krew; pořwięcać wino w krew; krew (jest) pořwięconá; pořwięcenie krwie« = *przeřtoczenie wina w krew Chryřtusa* [*szyk zmienny*] (1;1;1;1;2): *BielKron* 149; gdzie ieft pořwięcenie krwie Páńfkiey/ á gdzie niemářz/ rzadko około tego co vmieię, *SkarJedn* 241, 346; *LatHar* 385; *WujNT* 287; *SkarKaz* 157b.

»wino w krew przemieni(a)ć, przewi(e)rzgać, odmieniać, przemienione; z wina krew przemienić; przemienia się, odmienia się, obraca się wino w krew; wina w krew przeřinienienie, przewierzgnienie« [o *przeřtoczeniu we mszy řw.*] [w tym: *przemieniać* abo *przewirzgać* (1), *przemienienie*

albo przewierzgnienie (1) [szyk zmienny] (4:1:1:1;1;5:1:1;5:1): Przemienienie albo przewierzgnienie chlebá w ciáło y winá w krew/ naprzod wymyflił y świętość tę zá Bogá chwalić rofkazał. Innocentius trzeci Papiełz *KrowObr* 197; *BielKron* 203v; *RejPosWiecz*² 95; *RejPosWiecz*³ 96v, 97; *KuczKat* 165; *RejZwierc* 197; *WujJud* 26v, 260v, 263; *CzechRozm* 262; *SkarŻyw* 278; *ReszPrz* 58; *WujNT* 116, 180 *marg*, 281, 310, Bbbbbb4; *SkarKaz* 243b.

»stawać się krwią« (1): *Wziąwszy kielich [Mar 14/23]* Wino y wodę w kielich leią/ ále sftawiaią fię krwią/ przez poświęcenie fłow niebiełkich *WujNT* 180.

»uczynić z winá krew« (1): wziął chleb [*Chrystus*]/ y vczynił z niego żywe y prawe ciáło fwoie: wziął też kielich/ y vczynił z winá krew fwoię. *SkarŻyw* 337.

»krew wyl(ew)ać, wylana (a. rozłana), która będzie (a. jest) wylana (a. przelana), która się wylewa; wylanie krwi; krew się wylewa« = *sanguis qui effundetur (a. effunditur) Vulg* [szyk zmienny] (4:5:18:4;1;2): *SeklKat* C2v; *KrowObr* 180, 190 [2 r.], 200; *Leop Matth* 26/28, *Mar* 14/24; *RejPos* 68, 88; *RejPosWiecz*³ 96, 96v; *BialKat* 269; *WujJud* 231v, 253; *WujJudConf* 175v; *CzechRozm* 260v, 261v [2 r.], 265; *ArtKanc* N16; *LatHar* 691, 706, 717; *RybGęśli* B4v; P. Iesus ná ołtátniey wieczerzy, wylewájąc zá nas krew fwoię, Bogu Oycu ofiárował. *WujNT* 110 *marg*; którą krew iuż oto tu wylewał/ á nie tylko ná krzyżu. Abowiem w Graeckim/ v wśytkich Ewángeliłtow y v Páwłá/ ták ftoi/ *in praesenti*: Która fię (teraz) wylewa/ ábo którą (iuż) wylewam. *WujNT* 115, *Matth* 26/28, *Mar* 14/24, s. 110 *marg*, 115 *marg*, Yyyyy; *SkarKaz* 157a, b, 581a.

Wyrażenia: »kielich krwi (Pańskiej)« (5): kiedy Kielich Krwi Pańskiej bywa poświęcon/ tedy ij zowá táiemnicá Wiáry. *KuczKat* 160; *WujNT* 288 [5 r.], Zzzzz2.

»krew niewinna« [szyk 1:1] (2): iż nas dárował ciáłem fwym świętym/ y oná krwią fwą niewinną/ y wśytkimi záłługámi ie^g. *RejPos* 88v, 88.

»krew nowego testamentu; nowy testament we krwi; testament krwi« = *sanguis novi testamenti; novum testamentum in sanguine Vulg* [szyk 17:17] (18;15;1): *SeklWyzn* e2; *SeklKat* C2v; *KrowObr* 188, 190 [2 r.]; to ieft krew moiá/ nowego testámentu/ która będzie wylaná zá wielu ná odpufzczenie grzechow. *Leop Matth* 26/28, *Mar* 14/24; *RejPos* 68, 88 [2 r.]; *RejPosWiecz*³ 96v [5 r.]; *CzechRozm* 260, 260v, 266v, 267v; *LatHar* 691, 706, 717; *RybGęśli* B4v; *WujNT przedm* 7, *Matth* 26/28, *Mar* 14/24, *Luc* 22/20, 1.*Cor* 11/25 (13).

»krew ofiary zakonu nowego« (1): krew Chriřtułowá w kielichu/ ieft krew ofiáry zakonu nowego *WujNT* 287.

»podnoszenie, elewacyja (sakramentu) krwi (Pańskiej a. naświętszej)« = *podniesienie kielicha podczas mszy św. w liturgii katolickiej (1:1)*: Przy elewácyey fákrámentu/ Krwie naświętszey. *GrabowSet Pv*; *LatHar* 98.

»pożywanie krwi (Chrystusowej)« (1): pożywánim oboygá onego ciáłá Chriřtułowego/ raz zá nas wydánego/ y krwi raz wylaney przywłáfczamy fobie fpołeczność y vcześnictwo. *CzechRozm* 261v.

»prawdziwa, prawa, istotna, własna krew (Chrystusowa)« [*w tym; prawa, istotna (1), własna i prawdziwa (1)*] [szyk 7:5] (10:2:1:1): *BierRaj* 20; *BielKron* 203v; *RejPos* 88v; *BialKat* 276, 321; ábyfmy wierzyli/ że się iftność Chlebá y Winá w prawdziwe Ciáło Páná Chriřtułowe y w iego Krew

prawdziwą/ niebiełkim przeżegnáním obraca. *KuczKat* 165, 170; *WujJud* 173; *CzechRozm* 261, 262; *ReszPrz* 58; *WujNT* 288.

»(prze)nadroższa, droga krew« [szyk 4:3] (5:2): *RejPos* 87v, 90; *RejPosWiecz*² 95v [5 r.]; Godziło się thedy/ áby on nieiákim dziwnym obyczáiem z ciálem náłzym był złączony/ przez Ciáło iego święte y przez Krew drogá/ ktore my w Chlebie y w Winie przymuiemy *KuczKat* 180; *LatHar* 207.

»społeczność krwie (Krystusowej), ze krwią (Krystusową); uczestnictwo, (społeczne) używanie, społeczne złączenie krwie (Chrystusowej a. Pańskiej)« = *communicatio sanguinis Christi PolAnt, Vulg* (2:1;2:2:1): *KromRozm III* L4v; kielich ktory błogofłáwiemy/ izali nie społeczność krwie Krytułowej ielt? *KrowObr* 48; Kubek błogofłáwienia kthory błogofłáwiemy/ Izali społecznością krwie Krytułowej nie ielt? *BibRadz 1.Cor* 10/16; *RejPosWiecz*³ 96v; *KuczKat* 171; *WujJudConf* 261v; *WujNT 1.Cor* 10/16, s. 603 [zawsze przekład tego samego tekstu.]

»krew święta, naświętsza« [szyk 16:4] (17:3): *PowUrb* +2v; *PatKaz II* 39v; *KrowObr* 200v; Hus Ian káznodzieiá Práiki vftáwił Czechom przymowánie pod dwiemá ofobámi/ to ielt/ ofobno ciáło á ofobno krew święte *BielKron* 326v, 149, 150v; *RejPos* 88, 88v [5 r.], 89v, 103; *RejPosWiecz*² 94 marg; *RejPosWiecz*³ 96, 96v, 97; *RejZwierc* 197 [5 r.]; *GrabowSet Pv*.

»ślachetna, przenaślachetniejsza krew« (1:1): (nagł) Przy podnożeniu krwie Páńskiey Modlitwá Pierwíza. (-) ZAwitay krwi przenaślachetnieyíza/ ktoraś z boku Pána mego Iezu Chryftá wypłynęła *LatHar* 98, 207.

»świętość, sakrament krwie (Pana Krystusowej)« (11:1): Rozna rzecz ieltth pożywác ciála P. Kriřtułowego/ y pić krew s. iego/ a pożiwác sakrámentu ciála/ y sakrámentu krwie iego. *RejPos* 88v marg, 88v [2 r.], 90v; *RejPosWiecz*² 90v [3 r.], 94 [2 r.], 95v [2 r.]; *GrabowSet Pv*.

»używanie krwie Pańskiej« (1): dowodzá tego thák/ iż myłmy láikom álbo řwyeckim ludźyom wżywánye kelichá á krwyie páńkyey [...] odyęli *KromRozm III* L4v.

Zestawienie: »ciáło, (i, a) krew Pańska (a. Pana Chrystusowa itp.)« = *eucharystia* czyli *Sakrament Ołtarza* pojmovany przez katolików jako prawdziwa obecność Chrystusa, zaś przez protestantów przeważnie jako obecność Chrystusa wyłącznie w momencie przyjmowania Go w komunii św.; *corpus et sanguis* *Modrz, Vulg* [w tym: czyja (353): *pron poss* (92), *ai poss* (167) (Pańska (95), (Pana) Chrystusowa (66), Boża (4), ludzka, Mesyjaszowa), *G sb* (52) Pana (naszego) (22), (Pana) Jezusa Chrystusa (15), Syna Bożego (7), (Pana) Jezu Krysta (4), Boga naszego (2), Chrysta Pana, Jezusa), *G pron* (42)] (401): *WróbŻółt Q4*; *SeklWyzn Ev*, e2v; *SeklKat X4, Y, Y3v*; *KromRozm I G2v*; Przes náłze błogofłáwienieřtwo/ then Sąd y Páthyneř/ niechay będą poświęcone/ y niechay řie řtáná ciála y krwie/ Pána náłzego Iezu Kryftá/ nowym grobem/ Duchá Świętego łáłką. *KrowObr* 105v, 48 [2 r.]; *OrzList* d2v; *RejPos* 36v, 82 marg, 88v, 104, 235 [2 r.] (10); *RejPosWiecz*² 94v [2 r.], 95 [2 r.], 95v [2 r.]; *RejPosWiecz*³ 96v [6 r.], 97 [2 r.], 97v, 98, 99; *BialKat* 276, 321; *KuczKat* 165, 170, 175 [2 r.]; *RejZwierc* 197; Sákráment řam bez rzeczy ieltći widoma a pozwirzchnia ofobá chlebá y winá: Sákráment y rzecz řpołem/ ielt Ciáło włáłne Chriřtułowe y Krew iego. Rzecz bez Sákrámentu ieltći Duchowne iego ciáło. *WujJud* 257v, 26v, 71v, 170v, 171, 175 (13); chleb y wino ná Wiečerzy Páńskiey iuz ielt ciáło y krew Páńka. *WujJudConf* 163v; *CzechRozm* 262v [2 r.]; *KarnNap D4*;

SkarJedn A3; która [ofiara Nowego Zakonu] mając w obojczy chleb i wino ciało i krew Mefyazową Bogu nalezego/ daleko iest doskonalsza nizli one krwawe i bydzące ofiary potomkow Abrahamowych *SkarŻyw* 284, 120, 134, 203, 278 [2 r.], 284 (10); *CzechEp* 189,193; we wzyftkich ofiarach/ niemalz wietfzey ofiary/ iako ciało i krew Pana Chryftułowá *ReszPrz* 18, 46; Byfmy ná to pámiętáli/ śmierć iego rofpomináli/ wieczera nam fwoię fprawil/ w ktorej pokarm zoftawil/ Ciało, i krew którą wylał/ ku pozywaniu ie nam dał. Mowiąc: Bierźcie, wzywaycie/ ciało i krew moię macie/ która dla was iest wylaná/ wzyftkim ku piciu daná *ArtKanc* N9, N16, P7; *GrabowSet* Pv; Siedm Sakramentow. Chrzeft/ Bierzmowanie/ Ciało i Krew Pánfka/ Pokuta/ Oltateczne pomazanie/ Káplánftwo/ y Małżeńftwo. *LatHar* ++8v, 192, 195, 196, 200, 210, 221; *WujNT* 98, 103, 115, 259, 286 (11); *SkarKaz* 157b, 161b; *KlonWor* 29.

~ *W przeciwstawieniu*: »ciało i krew ... chleb i wino (5), chleb i kielich« (4): *KromRozm I* G3; Ciało pánfkie/ y Krew iego (nie chleb profty ani wino) ná wieczery táyny mam *OrzList* d3; *RejPos* *Wiecz*³ 97; *WujJudConf* 164.

Frazy: »ciało i krew Pańska bywa sprawowana« = *odprawia się msza św.* (1): kielichy [...] poawiacią fię [...] przez ołtarz/ ná którym ciało i krew Pánfka bywa fprawowana. *WujNT* 98.

»staje się (a. stawa się, a. stało się) ciało i krew; stawać się ciałem i krwią« [szyk zmienny] (4;1): *KrowObr* 170; *WujJud* 180, 252; *CzechRozm* 261; [Kościół grecki] Twierdzą/ ifz fię nie tylo słowem Bożym/ ale y Modlitwą Káplánfką ftáie Ciało Boże y Krew ná Ołtarzu *SkarJedn* 345.

Zwroty: »brać, wziąć ciało i krew (Chrystusowę a. Pańską)« = *przyjmować komunię św.* [szyk zmienny] (6;1): *KrowObr* 190; *BielKron* 234; *BiałKat* 286; A tak f pewnością bierzmy ciało i krew Chryftułowę. pod oboją chlebá/ dáieć fię ciało/ y pod oboją winá/ krew *SkarŻyw* 278, 253, 278; *LatHar* 194.

bibl. »być winien ciała i krwie (Pańskiej a. Pana Krystusowej)« [szyk zmienny] (4): *RejPosWiecz*² 95; *BiałKat* 281; *WujJudConf* 242; A tak ktobykolwiek iadł ten chleb/ ábo pił kielich Pánfki niegodnie; będzie winien ciała y krwie Pánfkiey [reus erit corporis et sanguinis Domini]. *WujNT* 2.Cor 11/27.

»(na)karmić ciałem i krwią (Pana Krystusowá); pokarm, picie ciała i krwie (Pana Krystusowej)« [w tym: pokarm i picie (1)] [szyk zmienny] (3; 2 : 1): *OpecŻyw* 90v; *RejPosWiecz*³ 98v; *KuczbKat* 225; *WujJud* 252; on [Chrystus] fwoie ludki y poddáne włafny^m ciałem fwoim y krwią karmi. *SkarKaz* 159a.

»(od)da(wa)ć ciało i krew (Pana naszego Jezusa Krystusa)« [szyk zmienny] (17): *PatKaz III* 91v; Iezus ktorys chlebowá y winná oboją ciało thwoie y krew Zwolennikom ku tajemniczy dał. *TarDuch* B8v; *SeklKat* X4v; *KrowObr* Bv, 47v, 48 [2 r.]; *RejPosWiecz*³ 96, 96v, 97 [2 r.], 99; *RejZwierc* 198; *WujJudConf* 261; *SkarŻyw* 278 [2 r.]; *ArtKanc* N9.

»ofiarować ciało i krew (Pańską itp.); ofiarowanie ciała i krwie (Pana naszego Jezusa Krystusa)« [szyk zmienny] (16;4): *KrowObr* 178, 179, 183v; A tá ofiara iest niekrwawé ofiarowanie Bogu Oycu ciała y krwie Pana nalezego Iezufa Chryftuła pod oboją chlebá y winá/ włafné okazowanie y fizerunk prawie iftotny/ w fobie odnozfac ónéy krwawéy ofiary ná krzyżu przez Pana Chryftuła wczynionéy *BiałKat* 348v, 343v; *KuczbKat* 235; *WujJud* 150 [2 r.], 180, 236v; *CzechEp* 193, 194; *ReszPrz* 18; *LatHar* 194; *WujNT* Xxxxx2, Aaaaaa3; (Iezus Chryftus ofiarę Bogu Oycu ofiarował/ tę co Melchifedech ofiarował/ chleb i wino/ to iest fwoie ciało y krew.) *SkarKaz* 158b, 155a, b, 156b.

»posilić, posilony ciałem, (i, z) krwią (Pana naszego Jezusa Chrystusa)« [szyk zmienny] (2:1): Pościł ciałem krwią/ mdłe krewkości moię. *GrabowSet P*, O2v; *LatHar* 225.

»poświęcać ciało i krew (Pańską *a.* Pana naszego); poświęcanie (*a.* poświęcenie) ciała i krwie (Krystusowej)« [szyk zmienny] (3;2): *KromRozm I* L4; Pan Bóg [...] grzechy nam odpuścza/ Ciało y Krew łwą ná Ołtarzu nam poświęca *OrzQuin* L3v; *KuczbKat* 235; *WujJud* 180; *WujNT* Xxxxx2.

»pożywać, pożywanie ciała i krwie (Pańskiej *itp.*); jeść i pić ciało i krew (Pana Krystusowę *itp.*)« = przyjmować eucharystię [szyk zmienny] (18:13;3): *OpecŻyw* 93v; *SeklWyzn* e2, e3; *SeklKat* G2, Q2v, Y3v; *MurzHist* P4; *MurzNT* 33v; *KrowObr* 190; *RejPos* 88; co się dotycze pożywania ciała y krwie Pána Krytułowey/ tedy tho iest prawdá/ iż kthory człowiek ie y pije ciało y krew Pána Krytułowę/ iż thákowy ma żywot wieczny *RejPosWiecz*² 91, 90v [2 r.], 91 [3 r.], 93, 94v [3 r.]; *RejPosWiecz*³ 97v, 98, 99; *BialKat* 278v; *WujJud* 171v, 236v; *WujJudConf* 251, 252; *ArtKanc* N9v; *LatHar* 225; Gdy pożywał ciała y krwie Pánkiy [...] tedy Pan wchodzi pod dách twoy. *WujNT* 34, 167, 331.

»przemieni(a)ć (się), odmieniać się, obracać się w ciało i krew (Pańską *itp.*); przemienienie, przewiergnienie, odmienienie w ciało i krew ((Pana) Chrystusowę) *itp.*; przemieniony, przewiergniony w ciało i krew (Pańską)« [o przeistoczeniu we mszy św.] [w tym: przewiergnienie albo przemienienie (1)] [szyk zmienny] (11:1:1;3:1:1;2:1): wyerzymy/ iż chleb y wino w cyáło y krew pánfką przez fłowo Boże fye przemienya *KromRozm I* G3; *KrowObr* 119, 123v, 124v [2 r.]; *KuczbKat* 165, 170, 175; o Tránfubftanciacyey albo przemienieniu chlebá y winá w Ciało y Krew Pána Chriřtułowę. *WujJud* Nn5, 71v, 174, 174v; *WujJudConf* 163v; *CzechRozm* 262, 262v [2 r.]; *SkarŻyw* 511; Błogofławił chleb y kielich ná ofáttniey wieczerzy/ y przemienił ie w ciało y krew fwoię. *WujNT* 155, 115; *SkarKaz* 243b.

»przyjmować, przyjąć ciało i krew (Pana Krystusowe *itp.*); przyjmowanie, przyjęcie ciała i krwie (Pańskiej *itp.*)« [w tymi przyjmował i przyjmuje (1)] [szyk zmienny] (16:4;7:5): *OpecŻyw* 91; *SeklWyzn* a4v, e2; *SeklKat* XAv, Y, Y2, Y3, Y4; *MurzHist* P3v; [rozkazał] yáko fye fprawować máyą około wyeczerzey Pánfkyey/ albo przyjmowánya cyála y krwe Pánfkyey *KromRozm II* g3, e2; *KromRozm III* B7v; *BielKron* 150v, 203v; *RejPos* 90 [2 r.], 142; *RejPosWiecz*² 94v; Z rąk ługi kořcioła Bożego chleb y kielich rzeczy cieľne y widome/ á z rąk Duchá s; prawdziwe ciało y krew Pána Kriřtułowe duchownie á niewidomie przyjmuiemy. *RejPosWiecz*² 97v, 97; *KuczbKat* 165; *WujJud* 171v; *WujJudConf* 171v; *BialKaz* B2v; *ReszPrz* 152; *ArtKanc* N8 [2 r.]; [Cyrylus napisał] iż się sřtawamy Chryřtophorámi/ to iest Chryřtonořcielmi/ gdy Ciało iego y Krew przyjmuiemy. *LatHar* 203, 207; do przyjęcia ciała y krwie iego żaden nieokrzczoney nie bywa przypuřczon *WujNT* 310, 331.

»przystępować do ciała i krwie (Pańskiej)« (1) : Náuká iáko máią przyřtěpowác do ciała y krwie Pánkiéy/ godnie małżonkowie y bezzěncy. *BialKat* 286.

»rozda(wa)ć, podać ciało i krew (Pańską *itp.*); rozdawanie, podanie ciała i krwie (Pańskiej)« [w tym: rozdawał albo rozdawać rozkazał (1)] [szyk zmienny] (11:1;2:1): *SeklWyzn* e2v, e3; *SeklKat* L2v; *KrowObr* 201 v, 202v, 203; *RejZwierc* 197; Niemáľ Mřzy oddzielných od řpoľecznořci [...] tákowych gdjeby niebyło rozdawánie albo vřywanie řpolne ciała y krwie Pánfkiy. *WujJudConf* 225; W tym się

zgadzamy/ że z chlebem y z winem podane nam bywa ciało y krew Pánfka kużywaniu łpolnemu. *WujJudConf* 250; *LatHar* 289, 520; *WujNT* 175, 334, 419.

Wyrażenia: »ciało i krew błogosławiona« (1): ani Iudáfłowi Kryftus miły niechciał zapowiedzietz łwiatołci ciała ij krwi łwé blogoławioné *OpecŻyw* 93v.

»bytność, obecność, przytomność ciała i krwi Pańskiej« = *prawdziwa obecność Chrystusa w Sakramencie Ołtrza* [w tym: *bytność albo przytomność* (1)] (5:2:1): *KuczbKat* 110; *WujJud* 14v, 173; *LatHar* 192, 226; Kálwiniłtowie/ z teyże *Philosofbiey łzturmuią* przeciw *prawdziwey bytnołci Ciála y krwi Pánfkiey* w *S. Sákrámenie*. *WujNT* 699, 288.

»ciało i krew (prze)nadroźsza, droga« [szyk 3:1] (3:1): *Thu ielt rołpráwá/ iáko dziwnim kftaktem Pan náłz podawa nam/ pod widomemi znáki/ chlebá y winá/ ciało łwoie łwiéte/ y krew przenedroźlá łwoię*. *RejPos* 86v *marg*, 88; *ArtKanc* N8; *LatHar* 210.

»ofiara ciała i krwi, z ciała i krwi (Pańskiej *itp.*); ciało i krew jest (krzełcijańska) ofiara [= *msza łw.*]« [szyk 20:1] (15:5:1): *KrowObr* 167v, 178v; *BiałKat* 353v [3 r.]; áby łie záwždy zá lud łopolity [kapłani] modlili/ y z Pánem Bogiem gi iednáli/ á vłtáwicznie ofiárę Ciála y Krwie Pánfkiey ná pámiátkę łmierci iego ofiárowáli. *WujJud* 156, 147v; *ReszPrz* 17 [2 r.]; *ReszList* 157; *WujNT przedm* 39, s. 115, 174, 286, 287, 319, 783 [2 r.]; *WysKaz* 39; *SkarKaz* 158b; *SkarKazSej* 657b.

»pospolitowanie, używanie (spolne), (społeczne) złáczenie ciała i krwi (Pańskiej *a. Pana Krystusowej*); złáczyć się z ciałem i krwiá« = *uczestnictwo w uczcie eucharystycznej* [w tym: *używanie a społeczne złáczenie* (2)] (3:3:3:1): *RejPos* 90; Tá łwiatołć [...] ciałem y krwiá páná Kryftułowá názwaná bywa/ potym łełtámentem/ ná koniec łpołeczny łzłázeniem ciála y krwi Pánfkiey *RejPosWiecz*³ 96v, 96v *marg*, 97 [2 r.], 99 [2 r.]; *WujJudConf* 225.

»sakrament, łwiatołć ciała i krwi (Pańskiej *itp.*)« [w tym: *sakramenty abo łwiatołci* (1)] [szyk 46:2] (30 :19): *OpecŻyw* 93v; *GroicPorz* z4; *KrowObr* 63v; *RejPosWiecz*² 90v, 93, 94v [4 r.], 95 *marg*, 96; *BiałKat* 269, 316; *RejZwierc* B3, 196v [2 r.]; Moc łwięcenia bywa Káplanom daná/ áby mogli Sákráment Ciála y Krwie Pánfkiey połwiáć y ofiárowáć *WujJud* 152, 150v, 237; *Dziękuię* tobie/ zá: połtánowanie przenedroźleńłwego y przenedroźleńłwego Sákrámentu Eucharystyey (*marg*) Tá k Grekowie Sákráment ciála y krwi Pánfkiey názywáiá. (–) *LatHar* 27; EWANGELIE, Ktore przy procełłýách z Sákrámentem ciála y krwi Pánfk: w Polłzcze łpiewáiá. *LatHar* 682, [+12], 119, 134, 185, 208 (19); *WujNT* 147, 331, 361, 604 [2 r.], 607 [2 r.], 736, Ccccc4; *SkarKaz* 607b.

»ciało i krew łwiéta, náłwiétsza« [szyk 12:3] (12:3): *SeklWyzn* E; *KrowObr* 48; *RejPos* 8.2, 88, 90 [2 r.], 90v, 132; *RejPosWiecz*² 96 [2 r.]; *RejPosWiecz*³ 99; *RejZwierc* 197, 198; *ReszList* 152; *Raczyłes* nam teł zołtáwić/ pokarm ktorył raczył łpráwić/ w cieie, we krwi łwiétey łwoiey *ArtKanc* N10.

»(łwiéta) łajemniea ciała i krwi« (4): rácz nam to dáć ábyłmy ták łwiéte łáiemnice ciála y krwi łwoiey vččíwie łpráwowáli *LatHar* 383, 103, 384, 565.

»testament ciała i krwi (Pańskiej)« (3): *RejPosWiecz*³ 96v [2 r.]; Stánowiáć łełtáment ciála y krwi łwoiey včzył Apołtołow iáká ofiárę mieli Bogu ofiárowáć. *WujNT* 114.

»uczełnik (*a. uczestnik*), uczestnictwo ciała i krwi (Pańskiej *a. Chrysta Pana*)« [szyk 6:2] (6:2): *CzechRozm* 262v, 267v; *SkarŻyw* 278; *GrabowSet* P4; tełże Sákráment názywáiáć vččeltnictwem/ Ciála Pánfkiego y Krwie Pánfkiey *LatHar* 186, 210, 227, 228.

»używanie, używać ciała i krwi (Pańskiej itp.)« = *przyjmowanie eucharystii; communio corporis et sanguinis* Modrz [szyk 15:4] (14:5): *KrowObr* 191v; *RejPos* 32; *RejPosWiecz*², 90v [2 r.], 92; *Wieczerza Pańka/ iefth vzywianie ciála y krwi Pána náfzego Iezu Krytá/ przy widomych znákoch chlebie y winie. RejPos Wiecz*³ 96, 96v, 97 [2 r.], 97v; *BialKat* 276; *ModrzBaz* 67v; *ReszList* 157; *LatHar* 210, 243, 244, 296; *WujNT* 259; *SkarKaz* 155a.

»ciało i krew (Pana Chrystusowa) żywa, prawdziwa« (3:1): napisał [...] Doktor Hilarius/ o prawdziwym Ciele/ y Krwi Pána Chrystułowey prawdziwey/ ponieważ sam to Pan wyznał/ y wiara náfza trzyma/ że Ciało iego prawdziwie iefł pokármem *KuczbKat* 170; *Iefli Ciało y Krew iego prawdziwie przymuią/ y iedzą/ y piją/ iákoż íamego Pána Chrystuła cieiefnie nie pożywáią? Czyli wy to dzielićie/ y infzy wam będzie Pan Chrystus á infze ciało y krew żywa iego? WujJud* 171v; *KarnNap* D2v, D3.

Szeregi: »chleb niebieski i ciało i krew« (1) : naucza o chlebie niebieskim/ y o cieie twoim y o krwi fwey *Leop Ioann* 6 arg.

»sakrament to jest ciało i krew Pańska« (1): Ktorzy niefluchaia flowa bożego á nie ítrzegą go [...] íacramentu/ to iefł/ ciála y krwi pańskiey niezupełnie pożywáią *SeklKat* Q2v.

»ciało i krew i świętość« (1): którym złączeniem w imię iego zwirzchu przez krzeft bywamy przyłączeni/ y ciála iego/ y krwi/ y świętości vzywamy. *RejPosWiecz*² 92.

»wieczerza Pańska to jest ciało i krew Pana naszego Jezusa Chrystusa« (1): tak trzymam/ o wieczerzy pańskiey/ to iefł/ o cieie y krwi pana náfzego Iefvfa Chriftvfa/ yako on sam vftawić raczył *SeklWyzn* d4v. ~

Szeregi: »kielich a (albo) krew (Pańska)« (2): *KromRozm III* L4v; *Iefli im Kielichá álbo Krwie Krytułowey/ będziemy bronić? KrowObr* 207v.

»nowy testament abo krew« (1): nie mowi to wino iefł nowym Teftámentem/ ábo moia krwia *CzechRozm* 266v.

»krew Pańska i woda« = *eucharystia i chrzest* (1): Auguŕtin ſwięty iedno dwa íacramenti liczy krew pańka/ y wodę/ to iefł chrzeft i wieczerzą pańka [!] *SeklKat* Y4v.

Wyrażenie przyimkowe: »bez (rozlania) krwi« (7): Krytus dwoię offiárę vtzynil: Iednę bes rozlania krwi/ offiáruiąc chleb y wino/ á drugą krwawą ná krzyżu *KrowObr* 182v, 178; *OrzList* b2; [*kacerstwo*] ktore trzymáło/ że pod ofobą chlebá íámo ciało bez krwi być miało. *WujJud* 179. Cf »bez krwi ofiarować«.

W przen (1) :

Zwrot: »naznaczyć krwią« (1): nákarmiwfzy nas [...] tym ſwiętym ciálem ſwoim á náznaczywfzy podwoie duŕzyczki. náfzey tą ſwiętą krwią íwoia/ záchowywa nas od káždedy pomíty á vpadku náfzego *RejPos* 103.

c. *O krwi znajdujacej się poza organizmem ludzkim, przelanej wskutek ran; sanguis Mącz, Modrz, Vulg, PolAnt; cruor Mącz, Modrz [w tym: czyja (556): G sb (176), pron poss (165), ai poss (117), G pron (98)] (1120) : LibLeg 6/190; LubPs Q4v, Y3v; vřzrzieli Moábitowie przeciwko tobie wody czerwone iáko krew/ y rzekli: Krew to iefł od mieczá [sanguis gladii est]/ pewno íi tám Krołowie boiowáli przeciw ſobie/ y pofiekli íie íámi miedzy ſobą ieden drugiego *Leop* 4.Reg 3/23; iádácze*

trzew ludzkich/ á pożerce krwie/ rodzice y namowce duřz bez ráthunku chćiałeś ítráćić/ z pořzodku íwĩaćhości twoiey *Leop Sap* 12/5, 4.*Esdr* 15/35, *Ez* 16/36; *BibRadz* 4.*Reg* 3/23; vbořtwo popiwřzy íie/ walki miedzy íobą wřzcźeli/ nieieden thyle krwie pozbył ile winá wypił *BielKron* 331, 84v; A po drogach wřędy trzęlie íie krew niewinnych Ablow czyrwieniácz íie po zyemi *RejZwierc* 186v; *BudBib* 1.*Reg* 26/20, *Is* 63/3, *Ez* 14/19; *BudNT Matth* 23/35 [2 r.]; *ModrzBaz* 144; *StryjKron* 161; *ReszHoz* 127; *ReszList* 162; *KochPieś* 38; *GrabowSet* A4; *WujNT Matth* 23/35 [2 r.], *Lue* 11/51 [2 r.], 13/1; *SkarKaz* 488b [2 r.]; *CzahTr* G2v; A íeřzće zdraycá/ gdy ćię bęďcie wzbierał/ Bęďcie rzkomo broń ze krwie ócierał *KlonFlis* H; Fárbę Bugowey widźiałem krew wody Nálzá zmieníał/ procz poháńkiey ířkody. *SzarzRyt* C.

W połączeniu z imieniem własnym oraz z przymiotnikiem od imienia własnego [w tym: *G sb* (13), *ai* (5)] (18): *Leop Act* 22/20; *BielKron* 85v, 90; A przethoř miecz nigdy nie wynidzie z domu twego żeś dał mieczem rozlać krew Vriařzá niewinnego [*Vulg* 2.*Reg* 12/10]. *RejZwierc* 204v, 186v [2 r]; *HistHel* D2v; *BudNT Matth* 23/35 [2 r.]; *CzechRozm* 183v; *GórnTroas* 64; áby przyřzłá ná was wřzytká krew ípráwiedliwa ktora rozlaná íeft ná źiemí/ ode krwie Ablá ípráwiedliwego ář do krwie Zácháryařzá *WujNT Matth* 23/35, *Luc* 11/51 [2 r.], *Act* 22/20; *PowodPr* 30; *SkarKazSej* 704a.

W połączeniu z przymiotnikiem od nazwy etnicznej (3): *BielKron* 60; *GórnDworz* H2v; Gdy íágiełowe woýřká Monwid wodźił/ W Pruřkiey krwi broďził. *ModrzBaz* *Stryj* ¶2v.

W połączeniach szeregowych (4): *BielKron* 308; Tátárřkać to rzecz/ [...] mocá/ ogniem/ mieczem/ pnřtořzeniem pol/ krwiá ludzká [*humano cruore*]/ nábywáć sławy *ModrzBaz* 107; *CzahTr* I2, I2v.

W porównaniach (5) : *Leop* 4.*Peg* 3/23; íáko rzekámi krew íie laá po grániczach ich. *RejZwierc* 185; *BudBib* *Is* 49/26; *ReszList* 154; Krew/ íáko z krynic wodę roztoczyli/ A miářtá twego polá zámoczyli *GrabowSet* T4v.

W przeciwstawieniu: »woda ... krew« (1): vwierzył w Páná Iezufa Chryřtuřa/ wziął Chrzeřt zwłářney wiáry: nie w wodzie/ ále w krwi włářney. *SkarŻyw* 208.

W charakterystycznych połączeniach: krew pryska; (tyle) krwie pozbyć; krwiá nagrodzić, słać drogę, splugawić, zrownáć [z czym]; krew apostołow, bliźniego (4), bojownikow, brata (6) corek (3), drugiego (3), dziatek (2), męřnych ludzi mizernych ludzi, narodu, nieprzyjaciół, okrutnikow, przebranych bořych, przodkow, rodzicow, sług bořych (3), syna (synow) (5), řwiadka, ubogich ludzi, uczniow (uczennic) *Chryřtusowych* (2), wiernych (2), wybrańcow bořych; krew bracka (braterska) (5), bystra, ciepła, cudza (4), domowa (2) droga (2), gaurřska, jadowita, katolicka, krolewska, ksiářęca (2), luterska, łotrowska, macierzyńska, mdła, mnoga, niekarana, nieprzyjacielska (4), pogańska (5), rycerska, řsiedzka (2), szlachecka, řwięta, uboga; krwie mnágie; krwie pořerca.

Fraza: »krew skrwawiła« (1): krew twoiá zkrwawiłá fukniá tego/ co ćię řcinał *SkarŻyw* 595.

Frazy peryfr. : *bibl*, »krew [czyja] bęďcie, (a. zostanie) w pořzod(ku) ziemie« = *sanguis erit in medio terrae* *Vulg*, *PolAnt* (3): Ogniówi bęďcieř pokármem/ krew twoiá bęďcie w pořzod źiemie *Leop Ez* 21/32; *BibRadz Ez* 21/32; *BudBib Ez* 21/37[32].

»krew się leje (a. linęła, a. wylewała się), ktora się leje« = *ludzie są mordowani, zabijani, ranieni* [szyk zmien] (19 : 1): Pátrzayře mniefřzych ířtanow/ kiedy íie kukłáiał/ [...] Nie bęďcie tám zá kwartnik czářem krzywdá ířalá/ A wřdy prze mářny vpor/ krew íie bęďcie laá. *RejWiz* 172, 172,

174; *RejAp* 57v [2 r.], 63, 63v, 127; Abowiem kto przegłąda pokoy Rzeczypospolitey/ siłnego fie to gośpodárstwá imie/ iż temu zábiega iákoby fie krew niewinna nie laá po ziemi *RejZwierc* 141, 41v, 42, 77v, 79v (10); Trucizną/ co mnimalz? ile ich pońęło? Ile fie ludzkiey krwie po mieyfcách linęło? *WisznTr* 33; *CzahTr* E2.

bibl. »psi łeptali (a. język psow łeptał), lizali krew [czyjǫ]; psi Tbyli krwią [czyjǫ] nasyceni« = *ktos zginął haniebnǫ śmierciǫ [szyk zmienny] (4:3;2)*; *RejPs* 98v; Aby fie omoczyła nogá thwoiá we krwi/ á ięzyk pów twoich/ áby też łeptał krew nieprzyaciélfkǫ [*Ut rubescat pes tuus in sanguine, lingua canum tuorum ex inimicis ex ipso*]. *BibRadz Ps* 67/24; *BielKron* [84²], 85v; psi krwie ich náfyceńi byli *RejPos* 72v; drudzy márnie poginęli/ ták iż psi włásni ich łeptáli krew ich/ á ptacy á żwirzétá po fwiátu roznośili kości y ścirwy ich. *RejPos* 264v; *RejZwierc* 10v, 43v; Tám krew y psi lizáli/ Achábowę potym *HistHel* D2v.

bibl. »napęlniá się ziemia krwie; we krwi [czyje] ziemia opłynie« = *zginie mnóstwo ludzi; repleta est terra sanguine PolAni (1;1)*: We krwi frogich okrutnikow zyemiá tu opłynie *LubPs* gg6; nápeńniá fie ziemiá krwie/ a miáfto nápeńnió fie przewrotności *BudBib Ez* 9/9.

»ołtarze nasza krew obleje« = *złożymy siebie w ofierze (1)*: Niechay ołtarze náfzá krew obleie *ZawJeft* 39.

bibl. »gory krwią [czyjǫ] opływać będą, rozplynǫ się ode krwie [czyje]« = *montes inebriabuntur in sanguine a. liquescent propter sanguinem PolAnt (1:1)*: gory ich krwią opływać będą/ á polá będą pełne trupow ich *BudBib Iudith* 6/3; rozplynǫ fie też gory ode krwie ich. *BudBib Is* 34/3.

bibl. »krwią strumienie (a. rzeki, a. jezioro, a. zroje, a. źródło) płynęły (a. płynęło, a. opływało, a. opłynie); krew (po)ciecze (a. ciekła, a. płynęła) rzekami (a. strumieniem); w strumieniach krwie płynęły« [*szyk zmienny*] (8;4;1): *MiechGlab* 33; *LubPs* Z3v, hhv; przyległe ieżioro fýyroke ná dwoie ftáiáńie/ zdáło fie że opływało krwią ludzkǫ [*stagnum ... sanguine interfectorum fluere videretur*] *Leop 2.Mach* 12/16; O Grekowie iefzczelcie nie fýci krwie [...] ludu pofpolitego/ ktoregofoie fie bez liczby niewinnie nábili/ áż krew rzekámi ciecze *BielKron* 60, 136, 361v; Krwią zdroie/ krwią płynęły rzeki fzarłatné *KochPs* 158, 117; *StryjKron* 51, 507, 528.

bibl. »ziemia przyjęła krew [czyjǫ]; przyjęcie krwie [czyje]« = *ktos został zamordowany [w tym: przyjęła i przyjmuje (1)] [szyk zmienny] (5;1)*: ziemiá fye otworzyła/ y przyjęła krew brátá twego/ zrak twoich *GroicPorz* n4v; przekłętym będziefz z ftrony ziemie/ ktora otworzyła vftá fwe ku przyjęciu krwie brátá twego z ręki twey [*ut susciperet sanguines fratris tui de manu tua*]. *BibRadz Gen* 4/11, I 3b marg; *SkarŻyw* 595; *SkarKazSej* 704a.

bibl. »ziemia splugawiona (a. pomazana, a. zmazana) (jest) krwią, krwiami; ziemia krwią się plugawi, ktora się krwią máże; krew plugawi (a. pomaluje) ziemię« = *infecta est terra sanguine PolAnt [szyk zmienny] (4:1;1:2;2)*; *RejPs* 158; *BibRadz Ps* 105/38; fplugawiona ziemiá krwiámi. *BudBib Ps* 105/38; Z ich ciála krew gołą pomáluie ziemię *KmitaPsal* A4v; groził im P. Bog zgubǫ wfzytkiey ziemie/ krwią ludzkǫ ták zmázáney á nieoczyścionej. *SkarKaz* 315a,)(2v, 315a; (marg) Ziemiá fie niewinnǫ krwią plugawi/ y bez krwie oczyściona być nie może. (–) Nie plugawcie ziemie mieszkáńia fwego/ ktora fie niewinnǫ krwią máże [*Ne polluatis terram habitationis vestrae, quae insontium cruore maculatur Vulg Num* 35/33]. *SkarKazSej* 704a, 704a.

Zwroty: »krwią [czyją] obiatę czynić« = *zabić kogoś na ofiarę bogom (1)*: Poimanych Cefarz w koło poltháwiwfy/ dał ścinąć część niemają/ y krwią ich Bogu fwemu obiatę czynił *BielKron* 308.

»(o)chrzcić się (a. krzcić się), ochrzczony, chrzest we krwi« = *będąc poganinem ponieść męczeństwo za wiarę chrześcijańską [szyk zmienny] (3:1;2)*: poimáni koronę męczeńfką łzczęliwie chrzcząc fię we krwi fwey odniefli. *SkarŻyw* 152, 70 [2 r.], 208 [2 r.]; [*dobry łotr*] od Cyprianá S. między święte Męczenniki iest policzony/ ktorzy fię krzczą we krwi włafney fwoiey. *WujNT* 293.

»(za)służyć [komu] krwią« [szyk zmienny] (6): *VotSzl* C2; *TObie* Węgierfka ziemio fluząc fwą vbogą/ Krwią ktora v mnie záfwe náde wfzyftko drogą [...] ná poftugách twoich/ Nie żáfowałem zdrowia áni kofztow moich. *CzahTr* I; *Bom* ia twym ludziom fluzył kofztem mym vbogim/ Ręką/ ciáfłem/ y krwią fwą gárdłem v mnie drogim. *CzahTr* I2v, A4, Iv, 12.

Zwroty peryfr.: *bibl.* »we krwi brodzić, pływać« [szyk zmienny] (21:3): *WróbŻoIt* Xv; *LubPs* P5v; w oney bitwie będą we krwi brodzić aż do brzuchá [*et erit sanguis a gladio usque ad ventrem*] *BibRadz* 4.*Esdr* 15/35, I 308c *marg*; nádnyimi przełożył Pápież Oktáwiulá Fárnezyulá/ y Allexándrá Kárdynałá/ ktory mowił: iż będziem pływać we krwi Luterfkiey. *BielKron* 227; [*widzę*] Koronę Polfką pływájącą we krwi fwoiey domowéy. *OrzQuin* Zv, Z 2; *GórnDworz* D 6v; *RejZwierc* 263v; Gdy Iágiełowe woýfká Monwid wodził W Prufkiey krwi brodził. *ModrzBazStryj* ¶2v; *SkarJedn* 324; *BielSen* 12; We krwi mizernych ludzi śmierć nie rádá brodzi. *GórnTroas* 62, 25, 34, 61, 64, 75; *KochFrag* 17; *KlonKr* A4v *wstęp*; Zorawie zá koláná we krwi byftrey brodzą/ A po trupiech zábitych iák po fnopiu chodzą. *KmitaSpit* C5; *SkarKaz* 7b; *KlonWor* 30,65.

»grzać żelazo we krwi [czyjej]« (1): grzey żelázo frogie We krwi moiey *KlonWor* 65.

»lec, upaść we krwi (nieprzyjacielskiej a. pogańskiej)« = *polec w walce [szyk zmienny] (1:1)*: *Bom* légl we krwi pogańfkiey: a kto mię żáfuię/ Znáć że niewié iákó śmierć vćciwa linákuie. *KochFr* 116; Król dwu korón Włodziłfław [...] biiąc pogány/ We krwi nieprzyjacielfkiey vpadł zmordowany *KochFrag* 43.

»napoić pola, pokropić granice krwią (swą)« = *walczyć albo polec w walce (1:1)*: nád Kropiną woýfko niezliczoné/ Mofkiewskie nápoilo krwią fwą polá płoné. *KochEpit* A3v; Pokropiłem granice krwią moią tu twoie *CzahTr* I2v.

»krwią obl(ew)ać (a. pol(ew)ać) [co], oblany (a. lany); krwią się oblać (a. zlać)« [*o krwi cudzej*] = *zabijać, mordować [szyk zmienny] (3:1;2)*: *Adryan* przed śmiercią fwoią nápiłá/ iż Pápiefski ftolec nie ná świętego Piotrá mieýfcu záfádzon ále ná Romulufowym/ ktory Rzym napirwey bráterfką krwią oblał *BielKron* 181v, 126; *GórnRozm* N3v; *ZawJeft* 31; Syn mój Neoptolomus/ niech fię to ták dzieie/ Aby ią ściął/ á grób mój krwią iéy niech poleie. *GórnTroas* 18, 28.

»krwią (swą) obl(ew)ać (a. polać) [co], oblany (a. polany); krew [własna] się będzie lała« = *walczyć o coś, zginąć za coś [szyk zmienny] (5:3;3)*: *ComCrac* 11v; pewnie wiefz że fię też twa krew będzie lałá. Albo iż flawá twoiá też łzczypána będzie *RejWiz* 188; *RejPos* 339; *RejZwierc* [283]v, 258v; Lácinnicy [...] Hieruzálem y ziemię S. krwią fwoią oblaną y od pogańftwá wyzwoloną trzymáli *SkarJedn* 255, 395; bo fię częfto krwią fwoią oblewáli/ Gdy przeftreńftwo fwym wnukom łzábłá vprzátáli *StryjKron* 250; *PaprUp* L4v; *LatHar* 420; *KlonFlis* B3.

»krwią ofarbować (a. zafarbować); krew farbiła« = *skrwawić* [szyk zmienny] (4;1): to inaczey nigdy być nie może/ gdy ten mární grad s tym ogniem będzie ná ziemię zrzucony/ áby fie nie miała krwią záfárbować *RejAp* 74, 108v, 133v; *RejPos* 27v; *KmitaSpit* C5.

»omoczyć (a. rozmaczać) miecz (a. oszczepy, a. szablę) we krwi« = *zabić kogoś* [szyk zmienny] (3): ofszczępy łwe wych krwi rozmaczáli/ dla miłości oyczyzny łwey rány od nich odnošili. *BiałKaz* L3v; náciężéy piérwłzy kroć we krwi go [miecz] omoczyć *GórnTroas* 24; *CzahTr* Fv.

»miecz omoczyć we krwi swojej« = *popelnić samobójstwo* (1): Vyrzałby s twarzy łmutney łzy po mieezu płynąc/ Od ktorego mnie pewnie łmutney przydzie zginąć. Bo go po máley chwili omoczę w krwi twoiey/ Śmierć mą w zyłku będzyełz miał *PudłDydo* [B5].

bibl. »nogi (a. stopy) we krwi omoczyć (a. obmyć, a. umyć); nogi będą krwią skropione; noga krwią się pokropi« [szyk zmienny] (5;1;1): Miły panie tako fie ciebie baržo różmiłuią iż teze noga twoia ich krwią fie pokropi [ut intingatur pes tuus in sanguine] *WróbŻółt* 67/24; nogi ich będą krwią ich łkropiony *RejPs* 98v; *LubPs* O3v; Aby fie omoczyła nogá thwoiá we krwi [Ut rubescat pes tuus in sanguine] *BibRadz Ps* 67/24; Rozwefeli fie łspráwiedliwy gdy vyzrzy pomłtę/ łtopy łwoie vmyie we krwi niezbožniká [pedes suos lavabit in sanguine impii] *BudBib Ps* 57/10[11]; *KochPs* 85, 98.

»ręce we krwi [czyjej] (o)maczać (a. omoczyć, a. rozmaczać)« = *zabić kogoś* [szyk zmienny] (5): *SekłKat* 13, I4v, Z; Aegipczykowie/ którzy dróg iego nie ználi/ Nigdy ręku łwych we krwi ludzkiéy nie máczáli *ZawJeft* 32; áz lud k łzturmu łkoczył/ Gdzie piérwłzy kroć w królewłkiéy krwi ręce omoczył. *GórnTroas* 19.

bibl. »krwią (o)płynąć (a. opływać, a. popłynąć), płynący« (8;2): *BielKom* B3v; *RejAp* 127; pošciel ich krwią opłynęła gdy byli ofzukani [et stratum eorum irrgavit deceptum in sanguine] *BudBib Iudith* 9/2; Bo zachodne kráiny krwią iuz popłynęły *WierKróc* A3v; O iáko droga ielt tey Stolicy S. Sukcełfia/ ták vltáwiczná y hoynie płynącą krwią okrafzona y vtwierdzona. *SkarJedn* 394; *KochOdpr* Dv; *KochPs* 119, 170; Rámioná/ pierš/ twarz/ krwią opływaią. *GórnTroas* 14; *OrzJan* 127.

»poczyrwienić krwią« = *skrwawić* (1): Vlce Ierolimłkie poczyrwienił krwią niewinną. *BielKron* 90.

»pomazać [kogo], pomazan (a. zmazany) (jest) krwią; krew zmazała [kogo]« = *popelnić zbrodnię* (1;2;1): *BielKron* 298v; *BielSat* Gv; Słyzeliłmy že drogá iednego człowieká/ idácego dla zakłádu otrzymánia do łędzięgo/ od niecnoty przeciwniká krwią zmázána [nos ... viam... scelere adversarii cruentatam esse audivimus]. *ModrzBaz* 140v; krew ludzka bezpraw nieprzelána[!] zmázála nas [sanguis humanus ... maculavit atque polluit] *ModrzBaz* 144.

»kościół pomazać krwią; pomazanie krwią kościoła« = *zbeszcześcić świątynię dokonany w niej morderstwem* (1;1): inaczey gniewu bołkiego nie vkroćimy/ iedno przez ofiárę tey ktora była przyczyną pomázánia krwią kościoła Apolinowego. *BielKron* 60, 59.

»ręce (a. szaty) krwią (po)mazać (a. zmazać), pokropić; pomazany (jest) (a. zmazany) krwią« = *popelnić zbrodnię* [szyk zmienny] (11;1;6): *RejJóz* A8; *RejZwierz* 132v; *BielKron* 19, 146, 203, 298, 299v, 351v; *HistRzym* 19v; *RejPos* 175v; O nędzna łlawo/ o nędzna poćiwošci/ kthorą vmiełz ofzukác á podeydž bližniego łwego/ á czálém pomázác ręce krwią iego/ á vkázác ie w tey łlawie przed Mayełtathem Páná łwego *RejZwierc* 191, 189v, 258, 261; *CzechRozm* 111v; *NiemObr* 20; miecz

w kárku vtopił/ A przekłété ręcé íwé/ krwią świętą pokropił. *GórnTroas* 74; Zdeptałem narody w gniewie moim/ podeptałem ie w popędliwości moiey/ y krwią ich zmązałem száty moię [*adspersus est sanguis eorum super vestimenta mea Vulg Is 63/3*] *SkarKaz* 7b.

»pomazać (a. zmazac) się krwią« = *popelnic zbrodnię* [szyk zmienny] (7): tey nocy mowiło słowo Boże do Nátháná: Rzecz słudze memu Dawidowi/ áby nie budował domn moiego/ bo sie pomázal krwią [*tanto effuso sanguine coram me Vulg 1.Par 22/8*] *BielKron* 70, 110 [2 r.], 321; *RejZwierc* 148v; Wnieśli/ niewdzięczni/ nieuczefną íwá zbroię/ Ná rodzićielkę/ y ná mátkę [*ojczyznę*] íwoię: Pomázáli sie krwią włáfną *GrochKal* 24; Brác pieniędzy nie bédziecie od tego ktory íię krwią zmázal [*qui reus est sanguinis Vulg Num 35/31*] *SkarKazSej* 704a.

»swá krew przelać« = *popelnic samobójstwo* (1): A íz mi ma poczciwość gwałtem wzięta byłá/ Przez cie/ zły królewicze/ to/ com nie ták drogo Szácowála/ íwá włáfną krew przelałam írogo. *KochFrag* 40.

»we krwi przekazić« = *zabic* (1): A nie tylko áby mu kto we krwi przekáził/ Lecz áby y o kámyk nogi nie obráził. *RejWiz* 172v.

»krwią [czyj] się pyskłać [= mazać]« = *zabijac* (1): to onemn co mu pomstá należy miłofierdzie przed oczy przywodzą/ to mu sie rádzą krwią cudzą pyłkłać/ to powiedáią niechay gdzie indziej wiśi ábo gi zetną á nie z ręku twoich. *RejZwierc* 148v.

bibl. »krew (roz)l(ew)ac (a. przel(ew)ac, a. wyl(ew)ac); krwie (roz)l(ew)anie (a. przel(ew)anie, a. wyl(ew)anie); krew (jest a. była) rozl(ew)ana itp., ktora wylana (a. przelana, a. rozlana) jest, ktora wylał (a. przelał), ktora się rozlała; krwie się narozlewać« = *zabi(ja)ć, mordowac; effundere sanguinem Mącz, Modrz, Vulg, PolAnt; effusio sanguinis Modrz, JanStat, Vulg, PolAnt; fundere sanguinem Vulg, PolAnt; fundere ad sanguinem Vulg; sanguis fusus Modrz; sanguis quem effudit Vulg; sanguis qui effusus est PolAnt* [szyk zmienny] (158;140;31:3:2:1;1): *OpecŻyw* 77; Strages, krwy rozlyanye poraszka *BartBydg* 151; nychcział myecz zadnego pokoya, alye by był rad zawsdy valczil y kreph chrzesczyanská przelyewal *LibLeg* 6/190; nye zábiyaymy go áni wylewaymy krwy iego *HistJóz* A2; *FalZioł* V 51; *MiechGlab* 11; *WróbŻołt* 13/3, S5v; obroń mię od ludzi złościwych á wrozlanu sie krwie kochájących. *RejPs* 86, 43, 105v, 118v, 119, 158; *SeklWyzn* Gv; *SeklKat* I2v, I3v [2 r.], I4v [2 r.], Z; *RejKup* aa4v, bb6; *HistAl* C8v; *KromRozm I* Dv; *MurzNT* 21; *Diar* 86; *LubPs* A4, D2, O4, S2v, Y3v (10); *GroicPorz* k4v, pp2v; *KrowObr* 5v, 28, 28v, 39v; kto leie cndzą krew/ wyleię tez iego. *RejWiz* 188, 70, I34v, 174v, 188; Nie bédziefz ítał o gárło bliźniemu twemu/ áby krew iego byłá wylaná [*Non stabis contra sanguinem proximi tui*] *Leop Lev* 19/16, *Iudic* 9/24, *Prov* 6/17, *Eccli* 27/16, 28/13, 34/26 (12); *LeszczRzecz* A4; *RejZwierc* 32v; Izali nie małz sładzić/ miáltá wylewájącego krew niewinná? *BibRadz Ez* 22/2; Niefnałki hardych íá zwyłaniem krwie/ á íwary ich cieżkie ku słuchániu. *BibRadz Eccli* 27/16, *Gen* 9/6 [2 r.], *4.Reg* 21/16, *1.Par* 28/3, *Ps* 58/3, 105/38 (17); [mniszy] profili dla Bogá áby przestáli od tego rozlewánia krwie á mordowania ludzi Krzesciánłkich *BielKron* 303v, 5v, 16, 66, 67 [2 r.], 69v (35); Plus sanguinis in ipsa dimicatione factum, Więcey sie krwie w potykánium rosłało. *Mącz* 367b; Sanguinarius, Zábiyak/ okrutny/ lákomi álbo prętki ku rozlanu krwie/ morderskiego przirodzenia. *Mącz* 367b, 139c, 271c; *OrzQuin* Zv; *RejAp* 79v, 109 [2 r.], 130v, 133 [3 r.], 133v [3 r.] (16); *GórnDworz* H2v, Z2v, Ff6v; *HistRzym* 19v, 20v; *RejPos* 25v,

261, 292v [2 r.], 302v; *BiałKat* 168v, 339 [2 r.]; *GrzegŚm* 61; Prędkie fą ich nogi ku przelaniu krwie [Vulg Ps 13/3]. A nierzekł zgołá Zábijáią/ ále krew przelewáią. Ktorego fłowá vzywał ku wielkości ták okrutnego grzechu/ y ku tákich ludzi okrucieńftwá pokazaniu *KuczKat* 325; s tego przychodziły ony frogie walki/ dziwne mordy/ iádowithe krwie rozlania/ naiázdy/ trućiny/ dziwne fmierći/ frogie onych pięknych á fławnych miał zburzenie *RejZwierc* 76, 71v, 72 [2 r.], 72v, 77v, 135 (15); *BielSpr* 61; *WujJud* 53, 134; Kto bliźniemu odeymuie iego pożywienie/ zábija go á kto zątrzymawa mytá naiemnikowi/ wylewa krew [effundens sanguinem, defraudans mercedem mercenarii], *BudBib Eccil* 34/24[27], *Lev* 17/4, *1.Par* 22/8 [2 r.], *Ps* 105/38 [2 r.], *Ez* 22/3, 4 (14); *MycPrz* I Bv, [C]2, II B3, Cv; *WierKróć* A3, A3v; *BiałKaz* Iv, K3; *BudNT Matth* 23/35; *CzechRozm* 183v, 239v, 245, 253v, 254 [2 r.] (13); pokoiu wielce prágniemy/ á przelaniem krwie bárzo fię brzydźimy *ModrzBaz* 104, 62, 62v, 78v [2 r.], 79 [2 r.], 80 [2 r.] (17); *SkarJedn* 169, 200, 255; *KochPs* 13, 105, 120, 162 [2 r.]; *SkarŻyw* 27 [2 r.], 40, 51, 58, 81 [2 r.] (21); *StryjKron* 66, 421, 787; tego broní/ áby fínadz wespółk z kákołem/ trawy pńzenieżney nie wyrwáli. Co (dla tego) powiedział/ áby walek y krwie wylania zábronił. *CzechEp* 38; tákimi fię przykłády zákłádáią/ cí wżyfcy Rzymfkiey Kátholiki wychowáncy/ ktorzy fię/ we krwie wylaniu niewinnych/ pod pokrywką zmyślonego [...] nabożeńftwá [...] kocháią *CzechEp* 47, 43, 88, 89, 94, 96 (16); *CzechEpPORz* ** [2 r.]; *KochJez* A4; *NiemObr* 4, 134; *ReszPrz* 63, 73; *BielSen* 10; *ArtKanc* Q5v, Sv; *GórnRozm* C3; *PaprUp* K3; *ZawJeft* 12, 26, 30, 33; *ActReg* 41, 43; ktorzy [hetmani] krwie fie nározlewawfzy [...] w domu potym/ y ná bárzo máłych fpláchćiach/ zásiadáli *GostGospSieb* +3; *Phil* L4, B3; *GórnTroas* 57, 59, 63; *OrzJan* 26, 70, 74, 99, 120; *WujNT Matth* 23/35, *Ad* 22/20, *Rom* 3/15, *Philipp* 2/17, s. 242 marg (8); obiecuiemy [...] dla różnéy wiáry y odmiány w kościeléch/ krwie nie przelévác *SarnStat* 115, 4, 120, 962, 1067; *SiebRozmyśl* K3v; *WitosŁut* A6v; *KlonKr* E4v; Y dla tegoż R. P. náłzá/ może byđz názwána *Ciuitas sanguinum*, Miáłtem rozlania krwie *PowodPr* 67, 67 [4 r.], 69; *SkarKaz* 313b, 314b, 315a [2 r.], 456b; *VotSzl* B3; *CzahTr* G4, II; *SkarKazSej* 670a, 681a, 687b, 704a [2 r.]; *KlonWor* 30 [2 r.].

»krew rozl(ew)ac (a. przel(ew)ac, a. wylac); krwie rozlanie (a. wylanie, a. przelanie); krwie narozlewać« = *zada(wa)ć albo ponieść (ponosić) rany; effundere sanguinem Mącz, JanStat* (7;10;1): *OpecŻyw* 160; *ZapWar* 1544 nr 2609; *LeszczRzecz* A3, A6v; *OrzRozm* C4v; *BielKron* [332³]; Effundere sanguinem pro repub. Wylac krew dla poľpolitego dobrá. *Mącz* 139d; Ci nie w nádzieie Stároftw/ y márnego Złotá Krew fwoię rozlewáli *Prot* D2; Takze tego gardłowania Rycerstwa swego y przelania krwie racz W Kr. M byđz vdzięczen. *ActReg* 57; O vderzenie Szláchćiców przez rozlania krwie. *SarnStat* 618, 253, 618, 653 [2 r.]; *CzahTr* F, I, I2v; Bez rozlaniakrwie Fryczu wyiechány/ Podeymiełz rány. *KlonFlis* G4v.

»krew (swą) rozl(ew)ac (a. wyl(ew)ac, a. przelac); krwie rozl(ew)anie (a. wylanie, a. przelanie)« = *oddać życie za coś; fundere sanguinem Mącz [w tym: dla kogo a. czego (22), za kogo a. co (6), przy czym (1)] (39;43): LibLeg* 6/191v; *KromRozm* I D3v; *KrowObr* 207v; *GrzegRóżn* C2v; *Mącz* 244c [2 r.]; gdyby tego byłá potrzebá/ krew fwą rozłac/ y gárdłá fwé dáć nie litowáli *OrzQuin* Hv; *LeovPrzep* G2v; bychmy krew fwą rozlewáli/ bychmy niewiem co czynili/ zetrzec s siebie [tego grzechu] nie możemy *RejPos* 152v, 33, 39, 129v, 141v, 308v, 347v; przez męczeńftwo álbo wylanie krwie dla P. Christufá [...] przywłazczamy fobie załługi ofiáry Páná Chriřtuřowey *WujJud* 232; *SkarJedn* 3,

4, 217, 336, 353, 388, 394; męczennicy dla tego krew fwoię wylewać dopuścili/ ifz fię dyabłu w ofiárovaniu poniżyć niechćieli *SkarŻyw* 36, 21, 22, 93, 161, 301 (21); *CzechEp* 88; *CzechEpPORz* **; *OrzJan* 137; choćby y krew włafną dla Chrifufá przelał/ żadną miarą nie może być zbáwiony iż nie ma miłości *WujNT* 611; *SarnStat* *6v; *PowodPr* 9; *SkarKaz* 241b, 277a.

»krew roztoczyć; roztoczona krew« (1;1): wzrulf fię Boże nálfz [...] prófiem/ vważ roztoczóną Krew: á wnet rofkaz/ by byłá zemfzczóną. *GrabowSet* V v, T4v.

»ziemię (a. moglię, a. włość) krwią (s)kropić« = *mordować; sanguine terram conspergere* *Modrz* [szyk *zmienny*] (5): owi co miecze ábo rufznice v boku máią/ á co infzego myáią/ iedno nicze⁶⁰ fię niebać: áby ták práwá ná ftronę odłóżywfzy/ krwią ludzką ziemię kropili? *ModrzBaz* 63v, 140v; *GórnTroas* 10, 22; *KlonKr* D3.

»szable i rapiery w krwiej [czyjej] spławić« (1): Zá kto [*nieprzyjacielem*] ty záś idąc fzáble y rápiery/ W iego krwiej twoy lud fplawy krocąc bohátery. *CzahTr* F.

»krwią spłynąć« = *zakrwawić się* (1): wiadomości o tych świętych/ ktorey oni niemieli/ myfmy iey doftáli. wyięte fą zácne kości/ znie zácneho grobu: vkazály fię niebiefkie chorągwie: krwią fplynął grob *SkarŻyw* 567.

»sposoczyć się krwią« (1): *Funestare aliquando significat crnentare, Skrwáwić/ Zinfzić* álbo fpofozić fie krwią. *Mącz* 140d.

»walać się we krwi swej« = *leżeć zabitym* (1): Amázá wálál fie we krwi fwej w pośrzod drogi [*involutus erat in sanguine in medio viae*] *BibRadz* 2.Reg 20/12.

»krwią zamoczyć krainę« = *walczyć* (1): Gdzie Smok ná Krześcijány rozdziewił páfzczekę/ Tám on męźnie podnośił fwą Rycerfką rękę. A krwią znácznie zámoczył Węgierfką kráinę *CzahTrPapr* ktv.

Wyrażenia: »krew bez winy [= *niewinna*]« (1): Syła przes yego przicziny Rozláło fię Krwie bez winy *RejKup* aa4v.

»krew chrześcijańska (a. krześcijańska)« [szyk 30:2] (32): *LibLeg* 6/190; *SeklWyzn* Gv; *SeklKat* Z; (*marg*) Gotty.(–) Znák był nád nimi gniewn Bożego o niewinną krew Krześciánfką. *BielKron* 152v, 142v, 152v, 179, 191v, 204v (11); *BialKat* 339; *KwiatOpis* B; *MycPrz* II B [3]; *SkarJedn* 200, 303, 324; *SkarŻyw* 40, 51, 193; *StryjKron* 787; *ReszPrz* 63; Iákie muśi byđż zálofne weftchnienie Snadż y tey rzeki/ kiedy iey ftrumienie Będą przyymowác/ od fmutney Rudáwy/ Krwie chrześciánfkiey/ miedzy fię/ bieg krwáwy. *GrochKal* 13; *OrzJan* 26; *SkarKaz* 610b; W ktoryby čás rátowác cny krwie Krześciánfkiey. Ktory fię znácznie leie od ręki Pogánfkiey. *CzahTr* E2, Ev, F; *KlonWor* 30.

»krew ludzka, człowiecza« = *hominis sanguis* *Modrz, PolAnt; humanus sanguis a. cruor* *Modrz* [szyk 34 : 4] (31:7): *SeklKat* I3v; *Leop* 2.Mach 12/16; *BibRadz* Gen 9/6; *BielKron* 5v, 84v, 114, 163, 203 (8); *RejAp* 189; *RejZwierc* 71v, 72, 77v; *BielSpr* 61; Ktoby krew ludzką przelał/ y iego też krew niech bęđżie przelána [*Vulg Gen* 9/6]. *ModrzBaz* 78v [*przekład tego samego tekstu: SeklKat, BibRadz, BielKron* 5v, *RejZwierc* 72, *ModrzBaz* 80, *PowodPr, SkarKaz* 315a]; [*cnota*] nikomuby gwałtu niedziálálá: krwiby człowieczyey folgowálá *ModrzBaz* 136v, 63v, 80, 106, 107, 140v, 144; *SkarŻyw* 271 [2 r.], 546; *WisznTr* 33; *ZawJeft* 32; Ielli gdzie ná Lwá nieborak vgodzi/ Który po fzyię we krwi ludzkiey brodzi. *KochFrag* 17; *OrzJan* 94; *PowodPr* 67; *SkarKaz* 7b, 314b, 315a [2 r.]; *KlonWor* 30; *SkarKazSej* 687b.

»krew męczenników (*a.* męczennika), męczeńska, męczeństwa« (4:1:1): nigdy nie może być znacznie iście i jaśniejsze święte imię jego/ jedno gdy nie oświeci i zafarbuje krwią niewinną męczenników jego *RejAp* 108v, 143; *RejZwierc* 258v; *SkarJedn* 395; *LatHar* 420; *WujNT* 488 *marg.*

bibl. »krew niewinną, niewinnych (ludzi), ludu (*a.* człeka) niewinnego; niewinność krwi« = *innocens cruor Mącz*; *innocens a. innoxius sanguis Vulg, PolAnt* [szyk 59 : 27] (77:6:2;1): *WróbŻółt* S5v; ziemią będąc pomazaną niewinnością krwi onej była wzgardzona przed oblicznością bożą *RejPs* 158, 158; *RejJóz* A8v; *SeklKat* I3, I4v, Z; *LubPs* A4, C2v *marg.*, D2, Y3v, ee2 *marg.*, gg6; *GroicPorz* pp2v; Pátrz kiedy cie gniew rufy y wola do tego/ Aby szedł a krew rozlał człeká niewinnego. *RejWiz* 134v, 70, 172; *Leop Prov* 6/17, *Ier* 22/17, *Ez* 16/38, *Ioel* 3/19, 2.*Mach* 1/8; Gdyż krew musisz przelewać/ ludu niewinnego. *RejZwierz* 32v; miecz moy nie zawściągnie się od tych ktorzy wylewają krew niewinną na ziemi. *BibRadz* 4.*Esdr* 15/22, 4.*Reg* 21/16, *Ps* 105/38, *Ier* 7/6, 22/3, *Ez* 22/2, *Ioel* 3/19, 1.*Mach* 1/39; *BielKron* 59, 66, 67, 69v, 90 (44); *Mącz* 274a; *RejAp* 108v, 109, 127, 133v, I56v, 193; *HistRzym* 19v [3 r.]; okaże się Pan s świętego miećcá swoiego/ i okaże ziemią krew niewinnych jego *RejPos* 27, 27v, 261, 314v; *KwiatOpis* B; *RejZwierc* [28³], 41v, 42, 135, 141 (8); *BudBib Ps* 105/38, 1.*Mach* 1/39; *CzechRozm* 254; *KochPs* 13, 162; *SkarŻyw* 62, 263, 535; *CzechEp* 47, 381; *KochJez* A4; *NiemObr* 20; *KlonŻal* C4; *GórnTroas* 22; *WujNT* 120; *KlonKr* D3; *PowodPr* 30; *SkarKaz* 315a; Obacz iáko krew niewinną niekarána/ wżytkę ziemię [...] plugáwi *SkarKazSej* 704a, 704a [2 r.].

bibl. »krew niezbożnika, złościwego, złych« (1:1:1): *LubPs* O 3v; i sprawiedliwy [...] i topy swoje wmyje we krwi niezbożniká [in sanguine impij]. *BudBib Ps* 57/10 [11]; *KochPs* 85 [zawsze przekład tego samego tekstu].

»obfita krew; obfitość krwi« (2; 1): Obfitością krwi i trzały iwe tak hojnie nápoię *LubPs* gg6; w i trumienioch Kádnim obfite krwi płynęły *LubPs* hh, Z3v.

»pełen krwi« = *skrwawiony* [szyk 2:1] (3): *Madens sanguine vestis*, Suknia pełna krwi. *Mącz* 203c, 502d [2 r.].

bibl. »krew proroków, prorocka« = *sanguis prophetarum PolAnt, Vulg* (6:4): Byłmy byli w ty dnij/ gdy byli naszy oytzowie niebylibyłmy ijm towarzylmi w przelaniu krwi prorockié. *OpecŻyw* 77; *BibRadz Apoc* 16/6; *BielKron* 146; *RejAp* 130v, 133; *BialKat* 168v; *CzechEp* 165; *WujNT* 99, *Luc* 11/50, *Apoc* 16/6.

bibl. »rozlewca (*a.* wylewca, *a.* przelewca), rozlewacz (*a.* wylewacz) krwi; krew rozlewający« = *morderca; effundens sanguinem PolAnt* [szyk zmienny] (13:4:1): *LubPs* C2v *marg.*; A gdyby też miał iyná morderzá y wylewaczá krwi *BibRadz Ez* 18/10; [Semei] miotał kámiennie w błoto zlorzcząc krolowi/ i mówiąc: Wynidź rozlewaczú krwi *BielKron* 72, 114, 298, 320; *KwiatOpis* B; A iefli vrodzi iyná łotrą/ rozlewczé krwi *BudBib Ez* 18/10; *SkarJedn* 303; *SkarŻyw* 193, 317, 429, 444, 531, 569; *StryjKron* 6; Sanguinarius – Okrutnik, krwiprzeliewcza. *Calep* 944a; *LatHar* +2v.

bibl. »krew sprawiedliwa« = *sanguis iustus Vulg, Pol* (3): *KrowObr* 5v; *BudNT Matth* 23/35; aby przyzła ná was wżytká krew i sprawiedliwa ktora rozlaná iest ná ziemi *WujNT Matth* 23/35.

»krew sroga« (1): podał ją [Pan ewanijelij] nam tak iákwie/ nie tak iáko innym narodom/ gdzie ją zawždy pirwey krwią frogą oblał Męczenników swoich. *RejZwierc* 258v.

»krew świętych (Pańskich)« = *sanguis sanctorum PolAnt, Vulg (5): BibRadz Apoc 16/6*; gdyż oni wylali krew świętych twoich y Prorokow twoich *RejAp 133, 130v; WujNT Apoc 16/6; SiebRozmyśl K3v [zawsze w nawiązaniu do tego samego tekstu]*.

bibl. »ukrwawienie odzienia we krwi« (1): Bo każda bitwa boiownikow (bywa) łporużeniem/ y z vkrwawieniem odzienia we krwi [*vestimentum involutum sanguine*] *BudBib Is 9/5*.

»krwią zjuszony (a. ujuszony)« (2): *WisznTr 10*; mężny Fridruż [...] Wypadł/ [...] Swą y Tátárką prąwie krwią ziużzony. *SzarzRyt Gv*.

»krwią zmoczony« = *skrwawiony (1)*: Zyd wżyfłkié rzeczy którékólowiek mu przyniołą/ może w załtawę brác: [...] wyiawłży łzaty krwią zmoczoné [*vestibus sanguinolentis et madefactis JanStat 1117*] *SarnStat 251*.

»krew żywa, świeża« = *krew świeżo przelana [szyk 1:1] (1:1)*: Krew po drogách żywa płynie/ Iáko gdy déłzcz wielki linie *KochPs 119; SarnStat 1170*.

Szeregi: »ciało i krew« (1): Pogáńłka łtara mądrość/ piłala historie/ łławiac ludzie wboiu mężne [...] ktorzy oyczyzny y rzeczyłpolitey ciály łwemi y krwią bronili *SkarŻyw A3v*.

»krew a (i) rany« [*szyk 1:1*] (2): *RejZwierc 73v*; ktory [*lud*] ná pewną łmierć idzie/ ciály łwymi wály zámiałtuie/ y krwią łwoią a rany trudzac nieprzyiacielá/ innym zá łobą towarzyszom dobry przyłłtep do miáłłtá y zwycięłtwo w łwey łmierci gotuie *SkarŻyw [407]*.

Wyrażenie przyimkowe: »(nie) bez(e) krwie« = (nie) bez przelewu krwi (3): Wktorych [*więzieniach i niewczasach*] przez łżeść łat/ iáko męczennik bez krwie trwáiac/ y długie męczeńłtwo cierpiac/ łmierci łię Tyránná one⁸⁰ doczekáł. *SkarŻyw 300; KochJez B3*; Orác záś, praca cięłzka. cołz czyniéc? łepłza ielł Ludzkie łprawy záwiedác: z tego łup beze krwie, Y žniwo bez przygody. *CiekPotr 64*.

»ze krwią« = z przelewem krwi (1): Gdziež ten łzołty pálec włóżyćcie? Wierzciež mi/ iž wáłzey ręce záwádźci: á ielłi gwałtem go ze krwią wpráwowác chcecie/ wżytkę rękę zgubićcie. *SkarKazSej 682a*.

W przen [w tym: czyja (134): G sb (55), pron poss (49), ai poss (24), G pron (6)] (193): Ielłi omyie Pan plugałłwá Corek Syońłkich/ y krew Ieruzalem omyie z połrżodku iego. *WysKaz 34*.

W charakterystycznych połączeniach: krew *Abla, bliźniego (3), braciej (brata) (11), owieczek, Polakow, wyznawcow; krew Ablowa (3), bracka, cudza (6), krześcijańska, nieprzyjacielska, niełłachetna, papieska, pięłna, pogańska (pohańska) (3), święta, Trojańska; krew pobitych*.

Frazy: bibl. »miecz napełnił się, napił się krwie; miecz napojon będzie krwią, we krwi; miecz krwią napoić; miecze we krwi potopić« = *przełalo się wiele krwi; gladius repletus est sanguine Vulg, PolAnt; gladius inebriabitur sanguine PolAnt (1:1;1:1; 1; 1)*: Miecz Páńłki nápił łie krwie *Leop Is 34/6; BibRadz Ier 46/10*; Miecz Iehowy nápełnił łię krwie *BudBib Is 34/6*; dayćie mi ná gárdle Vłsieć ALEXándrowym/ y miecz krwią nápoić Człowieká bezecnego *KochOdpr C3v*; Nieprzyiaciele we krwi moiéy potopili Miecze łwoié *ZawJeft 41; WitosłLut A6*.

bibl. »napije (a. upije) się ziemia krwie, krwią« = *zginie mnóstwo ludzi; inebriabitur terra sanguine Vulg, PolAnt (2 : 1)*: *Leop Is 34/7; Mqcz 166a*; vpije łię ziemiá ich krwie *BudBib Is 34/7*.

bibl. »ręce [czyje] pełne są krwie« (6): Bo ręce wáłłfe pełno łą krwie [*manus enim vestrae sanguine plene sunt*]. *Leop Is1/15; BielKron 94; RejPos 32v, 342; RejZwierc 260; LatHar [+10]v [zawsze w nawiązaniu do tego samego tekstu]*.

bibl. [Gen 4/10] »krew (za)woła, mowi, która woła« = *sanguis qui clamat Modrz; sanguis loquens PolAnt* [szyk zmienny] (15:1:1): *OpecŻyw* 143v; Lecz gdy thak iuż chczecie mieć/ iz go [Józefa] łtraćić mamy Thak na fię niewinney krwi/ wzdy wołać nie damy *RejJóz* A7v; *KrowObr* 214; krew kthora w Polłzcze przez kaźni obficie przelewana bywa/ woła o pomłtę do Bogá. *LeszczRzecz* A4; *BibRadz Hebr* 12/24; *Prot* C; áby wam nie rzecżono iáko y Kaimowi: Otho krew niewinna z ziemie do mnie o pomłtę woła *RejAp* 93v; *ModrzBaz* 81, 144; *SkarJedn* 131, 325; *SkarŻyw* 263, 374; *BielRozm* 7; *GrochKal* 17; *SkarKaz* 314b [2 r.].

Zwroty: »we krwi [czyjej] się kochać, rozkoszować (sobie), rozkosz mieć« [szyk zmienny] (3:2:1): Wyele nyewinnych gubi á frodze morduye/ We krwi łudzkyey [!] vprzeymye łobye rofkoffuye *LubPs* C3, Hv; Giezá [...] powoławfzy k łobie [...] przednieyfzych obywatelow/ vpominał ie áby Pána Bogá w káżdey rzecży przed oczymá mieli/ w łudzkiey krwi fie nie kochali *BielKron* 299v; *RejPos* 314v; *CzechEp* 38; W náłzėy krwi nie kocha fye [Bóg]/ ni w iufze wołowėy/ Więtfzą rofkofz pokłáda w dułzy czyftėy zdrowėy. *ZawJeft* 32.

»ołtarze krwiá napoić, pijane« = *złożyć krwawe ofiary* (1:1): Przetóź/ o boże prawđziwy/ Náwiedzę twóy dom łzczęśliwy: Y ołtarze krwiá nápoię/ łłzcząc obietnicę fwoię. *KochPs* 95, 74.

bibl. [Ps 105/38] »ziemię krwiá napoić« (1): Syny bowiém y corki fwé ofiárowáli Dyabelftwu: krew [...] przelali Włáściwych dźiatek fwoich: [...] Ziemię krwiá nápoili *KochPs* 162.

bibl. »nasyćić (się) krwie, krwiá; syty krwie, krwiá; niesyty, nienasycon(y) (jest) krwie« = *mieć* (nie mieć) *dość zabijania; saturare(-ri) sanguine PolAnt* [szyk zmienny] (3:2;1:1;4:1): Oczymá fwemi płáczė nieprzyacił: á iefli tráfi na czás/ nie będzie náłycon krwie [*non satiabitur sanguine*] *Leop Eccli* 12/16; *BibRadz Ier* 46/10, I 451a *marg*; *BielKron* 60, 207v; *RejZwierc* 5v; *KochOdpr* D2; *GrabowSet* V2; *OrzJan* 42; *JanNKar* Cv; ktory krwie pohánłkiey/ iák Lew bywał łyty *KmitaSpit* B4; *GosłCast* 58.

»krwiá [czyj] grzechy o(b)myć« (12): Krwiá Wincentego y Bártłomieia/ Papieźnicy grzechy fwoie omywaiá. *KrowObr* 218v *marg*, 172, 192v, 217, 218, 218v (9); ktory [grzech] ták frodze łtary kośćioł karał/ y ktory Bonifacyułz męczėńłką krwiá/ we krwi báránłá obmywał. *SkarŻyw* 442, 440; *ZawJeft* 47.

bibl. [Num 35/33] »(o)czyśćić krwiá; oczysćiony bez krwie; oczysćienie przez krew« [szyk zmienny] (2;1:1): przyydzie nam krwiá czyśćić náłzė złośći *ZawJeft* 43; *SkarKaz* 315a; [ziemia] fię niewinná krwiá máze. y nie moze ináłfze⁸⁰ rozgrzelzenia ábo oczysćienia bráć/ iedno przez krew tego ktory krew drugiego rozłáł. *SkarKazSej* 704a, 704a.

»garść krwie swej ponieść« (1): A ia przy boku twoim garść krwie mey poniełę/ Słuząc oyczyźnie moiey *CzahTr* G.

bibl. »opić się krwie, ze krwie; napić się, opilca krwie; pijany, upojony krwiá; opojony jest (a. popojeni są) krwiá; opijac się (a. upić się, a. napawać się), opilstwo krwiá« [o krwi cudzej] [szyk zmienny] (8:2;5:1;5:1;3;4:1): *KrowObr* 25 [2 r.], 132 [2 r.], 234 [2 r.], 241v [2 r.]; *BibRadz* II 69d *marg*; *RejAp* 140 [2 r.], 142, 143 [5 r.], Dd2; *RejPos* 260v; Antychrił toż czyni: święte Boże morduiąc/ y krwiá fię ich opijájąc *CzechEp* 381, 27, 425; Pierwłza oná bełtya Cefárzowie Rzymłcy/prześładowáli/ y mordowáli prawđziwe Chriłtyány: nie mniefy Papieźowie Rzymłcy krwiá świętych Bożych popoieni łá *NiemObr* 161, 20, 174; Y widźiałem niewiáłtę onę piiáná krwiá świętych/ y krwiá męczennikow

Iefułowych [*vidi mulierem ebriam ... de sanguine martyrum Iezu*]. *WujNT Apoc* 17/6, s. 876, 878 [3 r.]; Zą tym rzekli ku łobie oni łrodzy wilcy/ Krwie nąłzey Krześciąńłkiey okrutni opilcy. *CzahTr Ev*.

bibl. »krwie (swey) opić się, napić się« = *być okrutnie zamordowanym (1:1)*; *BielKron* 112v; Y nąkarmię łupieżce twoie mięła ich/ á iako mołzczu krwie łwey opiją łię [*et tanquam musto sanguine suo inebriabunt se*] *BudBib Is* 49/26.

»krwią (swą) pokrapiać [co], skropiony [dla czego]« = *ponosić śmierć za coś (1:1)*; Święci Biłkupi/ Którzy byli po Apołtołech łkoro/ [...] krwią łwą pokrapiałi wiąre Chryłtułowę *BiałKat* 35v; *SkarŻyw* 595.

»krwią (się) pokrapiać (a. pokropić), okropion; krew [czyja] pokropi [kogo]« (3:1;1): O nie day tego Boże/ by krew brata niego Miała mnie gdy pokropic *RejJóz* A7v; Nielza brącia/ iedno łye nam tą krwią Papięłką niełzłchetną wđdy kiedy w Polłzce pokropić. *OrzRozm* M3; *OrzQuin* R3v; *RejZwierc* [28³]; Nie ták ogrod polewany owoc dáie: iáko kołcioł gdy łię męczeńłką krwią pokrapia. *SkarŻyw* 130.

»krwią pol(ew)ać (a. oblewać, a. zalać) [co], jest oblany« = *ponieść śmierć za coś (4:1)*: mogłby włáfnie rzec iż łie tá łzczyra wodą práwdy Pąńłkiey práwie w krew obrociłá á okrutnie ięłt krwią obláná. *RejAp* 133; łwięci Papięłzowie męczennicy [...] fundámēt wiąry krwią łwoią polewáli *SkarŻyw* A 5v; *ReszList* 154; Krwią drudzy zyłk oblęwáią *KochSob* 69; *OrzJan* 91.

»połwięcić krwią, we krwi« [szyk zmienny] (3:1): *SkarŻyw* 70; *ReszPrz* 112; W. M. ku tey łtolicy łwiętey Apołtołłkiey/ ku tym to mieyłcom niełzłczonych męczennikow krwią połwięconym/ ołobliwą á wprzeymą łęć mieć raczyłz *ReszList* 142; *OrzJan* 97.

»krwie prągnąć, prągnący, prągnięnie« = *sitire sanguinem Mącz, Modrz; appetere sanguinem, appetens a. sitiens sanguinem Modrz* [szyk zmienny] (22:12:4): *MiechGlab* 36; *GliczKsiąż* D4; A męzą ktory prágnie krwie bliźniego łwoiego/ Ząwždy ty Páne odrzucałz od oblicza twego. *LubPs* B4, G2, ee5v *marg*; náturá nąłzá Polłka ięłt drapieżna a złodźieyłka y krwie prágnąca. *OrzRozm* K4v, K4v; *BielKron* 113, 246v, 457v; *Sitire sanguinem alicuius, Prągnąć krwie czyyey to yełt/ o gárdło komu łtać. Mącz* 397c; *CzechRozm* 101, 253; Tákże też gwałtownik/ á w gniewie okrutny/ y krwie prágnący/ y mordercz/ nie bęđdzie mogł dźiatkam łwoiem łtánowić praw łichołci *ModrzBaz* 11 v, 62v, 101v; *KochPs* 35; iż łię też włzytko łciąga [...] do przełładowánia y krwie cudzey nieugálzonego prágnienia. *CzechEp* 52, *3v, 14, 17, 19, 20 [2 r.] (47); *SkarKaz*)(3; *CzahTr* C; *KlonWor* 30; *PudłDydo* B3v.

»krwią (swą) (za)pieczętować« = *oddać życie za jakieś przekonanie lub za prawdę* [szyk zmienny] [*w tym: pieczętowali albo pieczętują (1)*] (15): *LubPs* A5; *RejAp* 61; dał zápieczętować krwią łwoią to mocne wyznawánie łwoie/ y mocną wiąre łwoię łłowom Páná łwego. *RejPos* 347, 160, 222, 278, 339; *WujJud* B2, 75v; Ná to zás wziął odpowięđ Krolewłkim imieniem/ [...] Iż chce ich wolnołci łtrzedz y práwá záchowác/ Ná ołtátek trzebáli krwią zápieczętować. *StryjWjaz* Cv; *SkarJedn* 394; *CzechEp* 337; *NiemObr* 51; *ReszHoz* 138; *CzahTr* H.

»krwią zgładzić, zetrzeć, zgładzony« (1:1:1): *SkarJedn* 5; A cołz to tákiego? iłz ten grzech y krwią łię męczeńłką zgładzić nie może. *SkarŻyw* 92; Rádábym y tyłsiąc kroć oyczyźnie vmárłá/ Y łwoią krwią twą pomłte zá grzechy iey łtárłá. *ZawJeft* 47.

bibl. »ziewać nad krwią [czyją]« = *być bliskim rzucenia się na upatrzoną ofiarę na podobieństwo drapieżnego zwierzęcia* (1): już nieprzyjaciele ich ziewali nad ich krwią [*hostes eorum inhiabant sanguini*] *Leop Esth* 9/1.

»swoją krew żreć« = *mordować krewnych* (1): nie tylko człowieka ale y zwierzęcią/ nie málz ná świecie okrutnego/ któryby swoię krew żarł *BielKron* 105v.

»cudzą krwią żyć« = *żyć z krwawego łupu* (1): Lew s krowami/ Wilk z owcami łpołu mieżkác będą/ gołębicá z iastrzábem łpołu látác będzie/ wąż fwego iádu pozbędzye/ żadne łtworzenie żywe cudzą krwią żyć nie będzie. *BielKron* 136v.

Wyrażenia: »krwie, na krew chciwy; chce się [komu] krwie« = *ten, który chce mordować lub walczyć [szyk zmienny]* (3;1;1): iefli fie wam ták bárzo chce fwey włafney krwie [...] náłyćcie fie iey/ pobiwłzy te niewinne dułze. *GórnDworz* Z2v; Wdeptáli mię w ziemię ludzie niezyczliwi/ A wołkami chodzą/ którzy krwie méy chćiwi *KochPs* 82; *GrabowSet* H4v; [*Rycerstwo*] Krwie Pogánłki á zátym dobry łławy chćiwe *CzahTr* G2v, Ev.

»krwie chciwy« = *okrutny [szyk 2:1]* (3): ná czo włzytko/ ofleplonego miłościá człowieká/ then okrutny zwirz białagłowá przywiedzie/ która iefł chćiwšza krwie/ niż Tigris źwirzę. *GórnDworz* Dd4; *KochPieš* 2; BOLESLAVV Smiály/ męžny/ okrutnik złošliwy Stániłławá świętego zabił: krwie fwych chćiwy. *KlonKr* A3 wstęp.

bibl. »głos krwie brata (a. brackiej)« (8): *SeklKat* I4v; Głos krwie brátá twoiego [*Abla*] woła ku mnie z ziemię [*Vox sanguinum fratris tui clamat ad rne a terra*]. *BibRadz* Gen 4/10 [*przekład tego samego tekstu: SeklKat, BielKron, RejPos, GrzegŠm*]; *BielKron* 3; *RejPos* 26v; *GrzegŠm* 61; *SkarJedn* 131; *SkarŻyw* 90; Oto głos krwie brátá nášzego Pána Iezufá/ woła do ćiebie z krzyžá. *LatHar* 271.

»krew ludzka« [*szyk 8 : 1*] (9): *MiechGlab* 36; *GliczKsiąž* D4; *LubPs* C3; *BibRadz* I 451a marg; *BielKron* 113, 207v, 299v; Aleć y to cokolwiek fie [...] w kátechiłm ten włóżyło/ iefł świádectwem [...] fercá ich złego y vmyłtu krwie ludzkiej prágnącego. *CzechRozm* 101; *CzechEp* 46.

»krew męczenników, męczeńska, męczeństwa« = *sanguis martyrum Vulg* [*szyk 16:3*] (13;5:1): *KrowObr* 25, 132, 234; *RejAp* 140, 142, 143 [2 r.], Dd2; *SkarJedn* 5; *SkarŻyw* 92, 130, 374, 440, 442; Tenże krwią świętych męczenników opoiony iefł/ y dziś iey prágnie. *NiemObr* 174; *ReszList* 142; *WujNT Apoc* 17/6, s. 876, 878.

»myto krwie« (3): tego dlá wezwána iefł ta ijłtá rolá ijch zydowłkim ięzykiem/ Acheldemach/ to iefł rolá kupioná myte^m krwie niewinné/ aż do tego dnia *OpecŻyw* 118v, 118v [2 r.].

»krew niewinna, niewinnych ludzi« [*szyk 13:2*] (14:1): *OpecŻyw* 118v; *RejJóz* A7v; *LubPs* G2, ee5v marg; Okázuie iż then który fię raz nápiie krwie niewinney že ten tym więcey w okrucieńłtwie łwym połtępuie. *BibRadz* II 69d marg; *RejAp* 93v, 143; A gdy fie Kaim záprzeć chciał/ powiedział mu Pan/ iż oto głos woła z ziemię ku mnie niewinney krwie brátá twego. *RejPos* 26v, 260v; *SkarJedn* 325; *CzechEp* 20, 27, 164; *BielRozm* 7; *GrochKal* 17.

»krew prześladowania« (1): ktorego zász obaczyłz kocháiącego fię we krwi prześladowánia/ wilk ći to iefł etc. *CzechEp* 38.

»krew świętych« (9): *KrowObr* 25, 132, 234, 241v; *RejAp* 140; *RejPos* 314v; nie mniej Papieżowie Rzymfcy krwią świętych Bożych popoieni są *NiemObr* 161, 20; Y widziałem niewiáfę onę piianą krwią świętych [*ebriam de sanguine sanctorum*] *WujNT Apoc* 17/6.

Szereg: »miecz i krew« (1): y kázdy znich [*papieży męczenników*] aż do iednego mieczem y krwią/ fwoie Kazanie zápieczętował *SkarJedn* 394.

Przen (237) :

a) *Zbrodnia, mord, zabójstwo, śmierć; sanguis Modrz, Vulg, PolAnt* [*w tym: czyja* (75): *ai poss* (34), *G sb* (18), *pron poss* (13), *G poss* (10)] (111) : co nam będzie zá pożytek iefli zábiyemy bráta náffego á będzym táitz krwie iego *HistJóz* A2v; *MurzHist* N3v; Cołz zá korzyść wę [!] krwi moiey [*Quae utilitas in sanguine meo*]/ ponieważ że z íchodzę ku íkázie? *Leop Ps* 29/10; W Zydowfkim ítoi miedzy krwią y krwią/ to íeft iefliby íię morderftwo ítáło vmyfłnie ábo z trefunku. *BibRadz* I 243d *marg*; Nie zwodź bitwy z człowiekiem gniewliwym [...] ábowiem on nie ma zá nic íobie krwie/ á gdzie nie będziefz miał rátkunku/ zamorduie íię. *BibRadz Eccli* 8/19; *OrzRozm* R3v; A nie dla ínfzej przyczyny chćiał [*Bóg*] áby íię człowiek krwią brzydził/ iedno żeby wízeliákim obyczáiem/ y myśł/ y ręce íwe od złośliwego zábićia ludzkiego hánował. *KuczKat* 315; *RejZwierc* 6; Gdy ktorey rzeczy nie będziefz vmiął rozłędzić miedzy krwią á krwią [*inter sanguinem et sanguinem*]/ miedzj przá á przá/ y miedzy ráná á ráná *BudBib Deut* 17/8; *CzechRozm* 254v; Záífte trzeba íię te⁸⁰ obáwác/ áby [...] íam Bog [...] karanie zá domową krew/ íprawiedliwe á ciężkie przepuścił *ModrzBaz* 142v, 79; *StryjKron* 522; *LatHar* 25; y powiedácie: Byfmy byli zá czáfu oycow náfzych/ nie bylibyfmy towarzysfmi ich we krwi prorokow [*non essemus socii eorum in sanguine prophetarum*]. *WujNT Matth* 23/30; ktora [*ziemia*] pólpólicie krew ízácuie człowieká ná obraz Boży ítworzone⁸⁰. w ktorey miawfzy grzywny/ zábić ich zły człowiek może ile chce. *SkarKaz* 315b, 315b; *SkarKazSej* 690b; *KlonWor* 65.

W połączeniu szeregowym (1): iuż íię wízfyfko pomieśzáło/ krew/ mężoboyftwo/ złódzieyfstwo *PowodPr* 42.

W charakterystycznych połączeniach: od krwie zawściágc; krew szacowác; krwią íię brzydzić, íię kończyć, íię poskromić; we krwi [czyjej] krolowác; krew brata (braciej) (2), dzieci (2), nieprzyjaciół, prorokow, przodkow, sług (5), syna, wierneho; krew cudza, domowa, ojcowska, pruska; we krwi towarzysz; we krwi zaczęty.

Zwroty: »instygowác, fołdrowác, instygowanie, fołdrowanie na krew« = *nastawác na czyjés życie* [*szyk zmienny*] (4:3;2;1): kiedy íię też od íiebie vczyć pomfty/ gniewu/ nienawísci drugich/ potwarzy/ prześládownia/ ná krew cudzá ínstygowánia/ rofkázowáli *CzechEp* 18, 15, 28 [2 r.], 42, 57, 61 (10).

»krew kupowác« (1): Zmowili Indafzá Heretykowie: náíęli zdraycę Heretyká/ áby go zábił: dáli pieniądze krew kupuiąc. *SkarŻyw* 373.

bibl. »nawiedzić krew, krwie (A pl)« = *pomścić śmierć; visitare sanguinem PolAnt* (1:1): íeflcze przez máły czás náwiedzę krew Iezráel nád domem Hieu [*visitabo sanguinem Iezrahel super domum Iehu Vulg Os* 1/4]/ á przeftác każę kroleftwu domu Izráelkfkiego *BielKron* 92v; *BudBib Os* 1/4.

bibl. »oczyścić krew« = *pomścić śmierć; mundare sanguinem Vulg, PolAnt* (2): Y oczyfzczę krew ich: ktoryiem był nie oczyścił *Leop Ioel* 3/21; *BibRadz Ioel* 3/21.

bibl. »patrzyć krwie [czyjej]« = *pragnąć czyjejs śmierci (1)*: Człowiek kthory bezprawnie pátrzy krwie człowieczey [*qui calumniatur animae sanguinem*] by też do ieźiorá wćiekł/ żaden go nieścierpi. *Leop Prov* 28/17.

bibl. »(po)mścić (a. zemścić) (się), pomszczenie krwie; pomsta krwie, dla krwie, nade krwią« = *pomścić śmierć; vindicare sanguinem PolAnt, Vulg; exquirere a. requirere a. ulcisci sanguinem PolAnt; ultio sanguinis JanStat [szyk zmienny] (32:1;3:1:1): OpecŻyw* 77, 121v; *LubPs* C2, S2v, Y3v *marg*, gg6; *BibRadz Gen* 9/5; [*Ortigia*] poślął z wielką żałobą do krolá Sogiellá Tátárskiego/ áby lie pomścił krwie fwoiey niewinney nád Greki *BielKron* 297v, 87, 298, 372, 451v; *RejAp* 60, 61, 126v, 155, 156, 179v; *GórnDworz* Y6v; *HistRzym* 53; *RejPos* 6, 26v; *GrzegŚm* 60; A (przeto) wymorduiełz dom Acháwá páná twego/ że fię pomłzcze [!] krwie sług moich prorokow/ y wśzech sług Iehowinych *BudBib* 4.Reg 9/7, 2.Par 24/25, 4.Ezdr 1/32, 4. *Mach* 9/42; by zaśię ten kto fię chce krwie mścić [*vindex sanguini*]/ [...] goniąc mężoboycę/ [...] niepoimał go/ á gárdłá niezbałił *ModrzBaz* 78v, 144; *SkarŻyw* 355, 576; *KochWz* 139; *GórnTroas* 35; *OrzJan* 98; *WujNT Apoc* 6/10, 19/2; *SarnStat* 490, 884.

bibl. »zgrzeszyć krwią niewinną« = *dopuścić się zbrodni (1)*: A przecżże zgrzełzyłz krwią niewinną [*quid peccabis contra sanguinem innocentem*] zabijáiąc Dawidá prożno? *BudBib* 1.Reg 19/5.

»żądać krwie [czyjej]« = *domagać się czyjejs śmierci (1)*: A gdy iuz Abráám fyna miał ściąć/ záwołał nań Pan Bog imieniem/ Abráámie niechay/ nie mnimay ábych ia żadał krwie fyna twego *BielKron* 13.

Wyrażenia: »krew braterska« (1): niezczęśliwe ze krwie bráterskiejey wygránie. *SkarKazSej* 673b.

»karanie krwie za krew« = *ukaranie śmiercią za śmierć (1)*: o karániu krwie zá krew nie iełt Moyzełzowe y ftáre⁸⁰ zakonu práwo: ále przed Moyzełzem w práwie przyrodzonym od Bogá poftánowione y obwołáne iełt onym oycom náłzym/ Noemu y fynom iego. *SkarKaz* 315b.

bibl. »krew ludzka, ludu, człowiecza« = *animae sanguis Vulg (2:1:1): LubPs* gg6; *Leop Prov* 28/17; Bo gdyżes thy złupił wiele narodow/ przetoż też y ciebie łupić będą im wśzythcy narodowie/ dla oney krwie ludzkiej [*propter sanguinem hominum*]/ á dla gwałtu źiemie y miáłth/ y onych wśzytkich co miełzkáli w nich. *BibRadz Hab* 2/8; Y mowi P. Bog tám zaráz o krew ludzką/ iz y bełtye kárác będzie nie tylo człowieká. *SkarKaz* 315a.

bibl. »mąż (winny a. napełniony), człowiek krwie(j)« = *zabójca; homo sanguinis, vir sanguinum Vulg (9:1)*: Mężowie krwie/ y zdradliwi/ nie będą dzielić dniow fwoгих [*Vulg Ps* 54/24] *TarDuch* A5v; *WróbŻołt* S5v [2 r.]; *LubPs* Ov, eev; *KrowObr* C2v; A thák oto mowił Semei láiąć Krolowi: Wynidź/ wynidź mężu krwey [!] [krwie *Leop* 1577]/ á mężu Beliál. *Leop* 2.Reg 16/7, *Eccli* 34/25; *BielKron* 29; mężem krwáwym y zdrajcą [*virum sanguinum et doli (marg) sanguinolentum et fraudulentum (-)*] (*marg*) wł. krwie y zdrády/ ále krwi iełt plurale. (-) brzydzi fię Iehowá. *BudBib Ps* 5/7[6]; [á otcho cię teraz zćílkáią przeciwne á złe rzeczy/ żeś iełt mężem krwiey [*vir sanguinum; mężem krwie Leop* 1577]. *Leop* 2.Reg 16/8].

»krew mężobojstwa« = *zbrodnia (1)*: Kto chwały ze krwie niewinnégo Mężobóyftwá nabywa *ZawJeft* 40.

bibl. »krew niewinna, niewinnych, człowieká niewinnego« = *sanguis innocens PolAnt [szyk 18:5] (18:4:1): OpecŻyw* 77, 118v [2 r.], 121v; *LubPs* C2, S2v, Y3v; nie dołzłó roku fludzy iego włádni

zábili go/ młzcząc sie krwie niewinney Zácharyafzowey *BielKron* 87, 297v, 298, 372, 451v; wiemy iáko iest froga pomstá Pánlka nádekrwią człowieká niewinnego *RejAp* 179v, 156, 156v; prze żadną przyczynę iną nie zošťálám ná tym nędznym świecie po mężu po śwym ták długo/ iedno iżbym sie krwie niewinney iego pomściłá *GórnDworz* Y6v; [Pan] ielzće sie frozey będzie mścił ná ładzie śwym krwie niewinnych swoich *RejPos* 26v, 26v; *BudBib* 1.Reg 19/5; iż [Kaim] tułakiem y wygnáncem dla krwie niewinney zošťál? *CzechEp* 59; godźili się ták sierdźić y ná krew niewinná [...] inftygowác *CzechEp* 164, 61, 63.

»oczyszczenie krwie krwią« = *pomsta śmierciá za śmierć (1)*: A ták to zá mocná á twárdá rzecz chćiał mieć Bog/ co rofkazał o oczyszczeniu krwie krwią [*quod dixit sanguine sanguinem expiandum*] *ModrzBaz* 79.

bibl. »zapłata krwie; krew zapłacić« = *zapłata za dokonaną zbrodnię (1;1)*: *LatHar* 697; A Arcykáplani wźiáwłzy ony srebreniki/ mowili: Nie godźi się ich kłásć do korbony: gdyż iest zapłátá krwie [*quia pretium sanguinis est*]. *WujNT Matth* 27/6.

bibl. »(prawna) žaloba o krew« = *skarga sądowa o zabójstwo (1)*: ziemiá pełná iest prawnych žalob o krew/ y Miáfto ábo R. P. pełná niepráwości [*terra plena est iudicio sanguinum et civitas plena iniquitate* *Vulg Ez* 7/23]. *PowodPr* [86].

Zestawienie: bibl. »rola krwie, za krew kupiona; pole krwie« = *Hakeldama, tzw. rola garncarzowa w Jerozolimie kupiona za trzydzieści srebrników Judaszowych; ager sanguinis PolAnt, Vulg (3:1;1)*: názwano pole ono włáfnym ich ięzykiem Akeldámá/ to iest Rola krwie. *BibRadz Act* 1/19; rola oná byłą potym zwaná ięzykiem ich Akeldamá/ co sie rozumie/ rola zá krew kupiona. *RejPos* 287v; *LatHar* 697; *WujNT Matth* 27/8, *Act* 1/19.

Szereg: »krew a mord« (1): A vważ to łobie káždy/ iefli to beze krwie á bez mordu być może/ gdy sie brácia z domow śwych będą wymiátowác *RejZwierc* 194v.

Wyrażenia przyimkowe: »aż na krew« (1): Nas ták okrutnie nienawidząc y áż ná krew nas náłzę przešťádując *CzechEp* 93.

»we krwi« (2): *WierKróc* A2; [*Turczyn to chce mieć*] áby w popiele Królestwá tego/ y we krwi twoiéy królował *OrzJan* 101.

b) *Ofiara z Życia albo męczeństwo; sanguis Mącz [w tym: czyja (46): pron poss (22), G sb (15), ai poss (9)] (64)*: *KrowObr* 192v *marg*; *SkarJedn* 89, 395; Drogo ty [Boże] krew v siebie sług swoich łzácuiefz/ Y wźelkiéy krzywdy łrodze wetniefz. *KochPs* 176; A im drofzłza to krew [męczenników] byłą/ tym zá nią pewnieyfze zwycięłtwo náłtěpowáło/ przez Paná náłzego Iezuła *SkarŻyw* [407], A3v, 408; *ReszList* 190; *GórnTroas* 22, 29; *LatHar* 471; Szczęśliwy kośćiół Rzymłki/ ktoremu Apołtołowie náukę łwá wźytkę y ze krwią wylali *WujNT* 514, 878.

W charakterystycznych połączeniach: *we krwi fundowác (się) (2), szczepić (szczepiony) (2); krew przodkow, sług; krew droga (2); we krwi zasadzony.*

Zwroty: »krwią [czyjá] błágać« (2): Gotowem krwią łwá błágać twoie rozgniewánié *KochPs* 56; *GórnTroas* 51.

»krwią dostać; za krew dostawać« = *zdobyć w ciężkich bojach (4;1)*: Qui sanguine nobis hanc patriam peperere suo, Którzy nam tey oyczyny [!] krwią łwá došťáli. *Mącz* 278b; *WierKróc* B3; *Thenze*

Inflanti ktorich krwia Polaci doftali y nieofzacowauem [!] kofztem/ tak iako sam chcial fzafoval.
PaprUp I3v; *OrzJan* 17, 135.

»krwią (swą), przez krew nabywać; krwią nabyty« (2:1;1): *ZawJeft* 26; Pogáni niewolnikow ábo krwią fwoią ná woynie nábywáią ábo ich kupuią. *PowodPr* 68; *CzahTr* K; *SzarcRytLeśn ktv*.

»krwią (o(d))kupić, starać się« [szyk zmienny] (4:1): Apoftołowie [...] podbijáli pod nogi vrzędu fwego Kápłáńkiego/ wfytek ftan Swiecki/ krwią fwą/ Iurisdicyą fwą Kápłáńką okupuiąc. *OrzRozm* G4v; *BielKron* 399; *OrzQuin* R2v; Zem do ni [chudoby] przeto przyfzedł ftáraiąc fię o to/ Krwią mą o dobrą fławę droższą náde złoto. *CzahTr* 12; *SzarcRyt* C.

»krew [komu] oddać« (1): Oto ia/ którą mi gotuie Smierć/ z rádością podéymę/ z rádością krew moię Oyczyźnie moię oddam *ZawJeft* 42.

»ofiare [komu] z krwie swej uczynić« = *umrzeć dla kogoś* (1): wzięła ie chuc [...] Chryftnfowi ofiary zkrwie fwey wczynić. *SkarŻyw* 180.

»krwią [czyją] płacić« (1): Niechże fię ALEXánder ták drogo niezęni/ Zeby małżeńftwo fwoie vpadkiem oyczyżny Y krwią náfzą miał płacić *KochOdpr* C.

»krwie nie żałować, nie litować« (3:1): *SkarJedn* 382; Trzebá pracą wyciérpicć/ niewczás podéymowác/ Prze oyczyżnę nákoniec krwie fwéy nie żałowác. *KochTarn* 79; *LatHar* 438; *CiekPotr* 51.

Wyrażenia: »krew ludzka« (1): Nie ia bronię/ ále ten/ co nam wfytkim frogi/ Cálchás/ który krwią ludzką náfzé błaga bogi. *GórnTroas* 51.

»krew męczeńska, męczennikow, męczeńnicka« (5:5:1): *RejAp* 154v; że krew oná świętych Męczennikow Angielskich otrzyma wrychle Oyczyźnie fwoiey wybáwienie y wyfwobodzenie *WujJud* 2; Bo ma tefz fwoię mowę krew męczeńńka/ ktora ácz nie przez wfy wchodzi/ ále funnienie mordercow fwoich przenika y ścińka. *SkarŻyw* 131; vwierzyli/ y wfyfcy ochrzczeni fą/ á krew męczeńnicka tákí owoc z ziemie puściłá. *SkarŻyw* 576, 1, 368, 374 [2 r.] 487; *WujNT* 43; *SkarKaz* 277a.

»krew prorokow« (2): *RejAp* 153v; w nim [w Babilonie] fię znalazłá krew Prorokow [sanguis prophetarum] y świętych; y wfytkich pobitych ná ziemi. *WujNT Apoc* 18/24.

»krew świętych« = *sanguis sanctorum Vulg* (3): *RejAp* 153v; ták płodna y rodzáyna ieft krew świętych/ ktorzy zá prawdę kátholicką/ vmieráią *SkarŻyw* 374; *WujNT Apoc* 18/24.

Szeregi: »krew, (i) gar(d)ło« [szyk 4:1] (5): *SkarJedn* 112, 254; [Król] zdrowie fwoie ná potrzebę rzeczpópolitey/ y ná obronę poddánych fwoich w woienney wyprawie ponioł/ a krew y gárło fwoie zá kościoł Boży y lud fwoy wáży. *SkarŻyw* A2v; niepodawaycie wżeteczný Tureckiý chćiwosci tę drogą wolność/ tę Rzeczpópolitą/ którą oni [polegli w wojnach] wam krwią fwoią y gárdły doftáli *OrzJan* 17; *SiebRozmyśl* K2v.

»krew, szabla« (1): Przez mieć z/ przez wodę/ ludzie fye ściągáią: Przez krew/ przez fzáble/ kroleftw nábywáią *ZawJeft* 26.

»krew i śmierć« (4): *OrzQuin* R2v; *RejPos* 339v; áby fię krwią y śmiercią męczennikow tym bárziefy [Kościoł pana Chrystusowy] rozmnożył *WujNT* 43; *SkarKazSej* 682b.

»krew i zdrowie« [szyk 1:1] (2): *SkarŻyw* 62; WElelą fię w niebie duże Świętych ludzi/ ktorzy torem fziłi Páná Chryftufowym/ á iz dla miłości iego krwie y zdrowia nie litowali *LatHar* 438.

Wyrażenia przyimkowe: »aż do krwie« (1): ftyłzimy o tych twych wiernych rycerzoch á boiownikoch twoich/ kthorzy w ftałościach fwoich aż do krwie y do śmierci fwoich/ nigdy nie odfępowáli [...] Máyeftatu thwego fwiętego. *RejPos* 339v.

»we krwi« (5): *SkarJedn* 395, [d9]; Táki był Abel początek kościoła Bożego z lądámá: ktory fię w krwi y w ćirpliwości na tym pierwłzym inęczenniku fundował. *SkarŻyw* 268, 268, [407].

α) metonimicznie: Życie (2) :

W przeciwstawieniu: »pieniądze, majątność ... krew« [w tym: *pieniądze ani majątność (1)*] (1): Pánowie towarzysze/ niechcę od was zá zapłatę pieniędzy/ áni żadney máiętności/ tylko wálzey krwie włáfney *WerGość* 231.

Szereg: »żywot i krew« (1): A iellize ći máią być gánieni/ ktorzi o żywot y o krew [*de vita et sanguine*] nierozmyślnie walczą/ tedyć też niemniey y oni/ [...] ktorzi [...] mieyfce do tego ku dżiwowánium dawáią *ModrzBaz* 63.

c) Odpowiedzialność za śmierć; sanguis *Modrz*, *Vulg*, *PolAnt* [w tym: *czyja (49): G poss (27), G sb (13), ai poss (8), pron poss (1)*] (62) : *Leop Ps* 50/16; A Pan morderftwo iego (*marg*) W Zydowłkiem ftoi/ Krew iego. (—) obroći ná głowę iego *BibRadz* 3.Reg 2/32; *BudBib* I 184d *marg*; Wybaw mię ze krwi/ o Boże zbáwienia mego: á z rádością będzie wyfławiał ięzyk moy fprawiedliwość twoię [*Vulg Ps* 50/16]. (*marg*) Krwiámi názvano ná thym miefcu w Greckiey y Zydowłkiey Bibliey grzechy/ álbo dla tego/ iz z fkázoney náтуры plyná/ álbo dla męzoboyftwá Dawidowego. (—) *LatHar* 165.

Fraza: bibl. »krew [czyja] (będzie) na kim (*a. na kogo*); krew [czyja] na głowę [czyją] (będzie), przyjdzie; krew [czyja] nad kim zostanie« (8;2;1;1): *OpecŻyw* 132v; *MurzNT Matth* 27/25; A wfyłfawłfy ktożkolwiek iefth/ dzwięk tráby/ á nieopátryłby fie/ á przyfłedłfy miecz y zgłádziłby go: krew ie^{go} ná głowę iego będzie [*sanguis ipsius super caput eius erit*]. *Leop Ez* 33/4, *Ez* 33/5; A ták krew ich przydźie ná głowę Ioábowę [*Et reverentur sanguines eorum in eaput Ioab*] *BibRadz* 3.Reg 2/33, *Ez* 18/13; *RejPos* 60v; nie będzie żyć/ zá wftytkie obrzydłości te/ ktoreby vczynił vmieráiąc vmrze/ krew iego ná niem będzie [*Sanguis eius in ipso erit*]. *BudBib Ez* 18/13; *ArtKanc* D12v; A odpowiedáiąc wftytek lud/ rzekł: Krew iego ná nas [*Sanguis eius super nos*]/ y ná fyny náfze. *WujNT Matth* 27/25, *Act* 18/6; *SiebRozmyśl* H3.

Zwroty: bibl. »być czyst(y) od krwie [czyjej]« = *być wolnym od odpowiedzialności za czyjás śmierć* (2): *BielKron* 69v; Przetoż oświadczam fię wam dnia dżiśieyżzego/ żećiem ia iefł czyft ode krwie wftytkich [*quia mundus sum a sanguine omnium*] (*marg*) zem żadnemu nie iefł przyczyną zátrácenia. Hebráífm (—). *WujNT Act* 20/26.

bibl. »być winien krwie [czyjej]« = *ponosić odpowiedzialność za czyjás śmierć; reum esse sanguinis* *Modrz* [szyk zmienny] (12): *OpecŻyw* 132v; *MurzNT Matth* 27/24; *KochZuz* A4v; *BibRadz* 2.Reg 3/28; Człowiek ktory człowieká zábiye/ á nie ofiárowałby ofiáry v drzwi kościelnych/ będzie winien krwie iego. *BielKron* 39; *ModrzBaz* 78v; *CzechEp* 16; *LatHar* 699; Nie iefłtem ia winien krwie tego fprawiedliwego [*Innocens ego sum a sanguine iusti huius*] (*marg*) To iefł: Nie ia go zábiám, ále wy. (—) *WujNT Matth* 27/24, s. 121; *SiebRozmyśl* H3v; Rąbáli drwá dwá towarzysze/ iednemu fiekierá

z toporzyłczca śpádłá y drugiego zábilá. Ten nie winien krwie tego/ á przedię mógł go powinny vmárłego zábic/ bez żadnego o to karánia. *SkarKaz* 315a.

bibl. »kłaść, wkładać krew [na kogo a. na co]« = *ponere sanguinem PolAnt* (1:1): Pánie prošimy ábychmy nie poginęli dla dułze mężá oto tego/ áni wkłáday ná nas krwie niewinney *BibRadz Ion* 1/14; Gdy zbuduiefz dom nowy tedy vczynifz blánk po kráiu dáchu twego/ á nie kłádz krwie ná dom twoy/ gdyby kto śpadł z niego. *BudBib Deut* 22/8.

bibl. »odjąć [od kogo] krew, krwie (A pl)« = *zdyć z kogoś odpowiedzialność za czyjś śmierć; removere sanguines PolAnt* (1:1): *BibRadz 3.Reg* 2/31; zábij go (marg) Wł. rzuć fię nań. (-)/ y pogrzeb iy/ że odeymiefz krwie niewinne/ ktore wylał Ioaw/ ode mnie/ y od domu oycá mego. (marg) Wł. od na mnie/ y od ná domie Iákoby rzekł/ od tych krwi ktore śá nádemną. (-) *BudBib 3.Reg* 2/31.

bibl. »patrzeć (a. patrzeć) krwie [czyjej] z rąk (a. z ręku) [czyich]« = *pociągać kogoś do odpowiedzialności za czyjś śmierć [szyk zmienny]* (16): *RejZwierz* 109; *RejAp* 35v; A Pan chce z ręku twoich pátrzać oney niewinnej krwie tego śtadká śwego. *RejPos* 123, 14, 20, 23v [2 r.], 84v, 123v, 275; A Pan chce y obiecuie pátrzyć krwie ich niewinney s tych mizernych á zálezátych ręku twoich. *RejZwierz* 186v, 41, 225, 245v; on niezboźnik w złości twoiey vmrze/ ále krwie iego z ręki twoiey pátrząc będę [*sanguinem autem eius [impij] de manu tua requiram Vulg Ez* 3/18]. *ReszPrz* 106; *BielRozm* 7.

bibl. »poczytać [komu] krew« = *uznać kogoś odpowiedzialnym za czyjś śmierć* (1): tedy poczytaná będzie krew mężowi onemu [*sanguis reputabitur viro illi*]/ iákoby krew wylał *BudBib Lev* 17/4.

bibl. »krwie [czyjej] z ręki [czyjej] dochodzić, pożądać« = *pociągać kogoś do odpowiedzialności za czyjś śmierć; sanguinem requirere Vulg* (1 : 1): on niepoboźny w niepráwości twoiey vmrze/ ále krwie iego z ręki twoiey będę pożądał. *Leop Ez* 33/8, *Ez* 33/6.

bibl. »sprawić krew [czyj] z rąk [czyich]« = *pociągać kogoś do odpowiedzialności za czyjś śmierć* (1) : Aza teras nie śpráwię krwie iego [*et nunc nonne requiram sanguinem, eius*] zrák wálznych y wykorzenię was z ziemie? *BudBib 2.Reg* 4/11.

bibl. »szukać krwie [czyjej] z rąk (a. ręku) [czyich]« = *pociągać kogoś do odpowiedzialności za czyjś śmierć; inquirere a. quaerere sanguinem Vulg* [szyk zmienny] (5): *HistJóz* C3; *SeklKat* H3v; gdy ludzie niecnotliwi zábili mężá niewinnego w domu iego/ ná łóžu śwoim/ będę śzukał krwie iego z rąk wálłfych/ á zgłádzę was z ziemie[!]. *Leop 2.Reg* 4/11; *RejPos* 124; *WujNT Luc* 11/50.

bibl. »włać krew [czyj] na kogo« = *obarczyć kogoś odpowiedzialnością za czyjś śmierć* (1): oto nápełniliście Ieruzálem náuká wálzá/ y chcecie ná nas wlać krew człowieká tego [*et vultis inducere super nos sanguinem hominis istius*]. *WujNT Act* 5/28.

bibl. »wrocić krew [czyj] na głowę [czyj]« = *obarczyć kogoś odpowiedzialnością za czyjś śmierć* (1): Y wroći Iehowá krew iego ná głowę iego [*Et reddet Dominus sanguinem eius super caput eius*]/ ktory fię tárznał ná dwu mężow śpráwiedliwłznych y lepfznych nád fię/ y zabił ie mieczem *BudBib 3.Reg* 2/32.

Wyrażenia: bibl. »krew niewinna« = *sanguis innocens PolAnt* [szyk 6:2] (8): Srogie karanie naznacził pan Bog pałterzom ktorzy zlie pałá owcze iego/ będzie śfukał krwie niewynney z ręku ich *SeklKat*

H3v; *BibRadz Ion* 1/14; *RejPos* 123; *RejZwierc* 186v, 245v; *BudBib* 3.Reg 2/31; *CzechEp* 16; Tájéć wfyfey vrzędnicy/ á zwłafzczá fędziowie/ [...] winni fą krwie niewinney: y żadną miárą nie fą wymowieni/ iż tylko exekucyą według praw czynią/ kiedy práwá fą niespráwiedliwe. *WujNT* 121.

**** Bez wystarczającego kontekstu (2) :**

Wyraz komentowany (2): mężem krwáwym y zdrącą (*marg*) wł. krwie y zdrády/ ále krwi iefł plurale. (-) brzydzi fię Iehowá. *BudBib Ps* 5/7[6], I 411c *marg*.

C. Wspólnotą krwi rozumiana jako posiadanie wspólnego przodka, a stąd i wspólnych cech dziedzicznych; sanguis Modrz, PolAnt, Vulg [w tym: czyja (102): pron poss (35), ai poss (27), G sb (23), Q pron (17)] (217) : A náywáią krewnoć/ od fpołecznoći/ y iednoći krwie/ iże Perfony ktore fobie fą kiewne/ máią między fobą fpolną krew/ gdy fye z iedney dwie rodzą/ iáko téż Lácinnicy zowá Confanguinitas *GroicPorz* ff; *RejWiz* 100; *GrzegŚm* A3, 51; *ModrzBaz* [41]v [2 r.]; z ktorego domu/ nie tylko wedle cnot/ ále y wedle krwie pochodził. *SkarŻyw* 593, 371; *CzechEp* 274; *Phil E*; *WujNT* 469 *marg*.

W połączeniu z przymiotnikiem od imienia własnego (2): [Wiśniowieccy] Iefzczé mieli vrywki/ cóś krwie Despotowey/ Którá im ku náaturze/ pomogłá gotowey. *RejZwierc* 92v; *BielKron* 56v.

W porównaniu (1): w ktorey [potrawie ciała i krwi Jezusa] fię wfyficy w iedną krew obracamy/ y iáko z iedney krwie idący bráćia *SkarJedn* A3.

W przeciwstawieniu: »krew ... zacność, panowanie« [w tym: zacność i panowanie (1)] (1): krol niebá y ziemie/ rodząc fię z Dawidowego domu/ krew tylo z niego brał/ á zacnoći y pánowánia świeckiego nie brał. *SkarŻyw* 241.

W charakterystycznych połączeniach: wedle krwie pochodzić, krew [kogo] mieć w sobie; krew Agamenonowa, Despotowa, dziadowska, jedna (2), jednego (2), ludzka, prawa, spolna.

Przysłowie: Bo ácz ci to podobno nie dármo rzecżono/ Krew nie wodá: lecz v mnie pófpolitey rzecży Powinowáctwo wiefłże. *KochOdpr* B3v.

Zwroty: »po krwi [na kogo] przychodzić« = *być dziedziczonym* (1): A ták ktoż zá to ma/ żeby fłáchetnoć ábo zacnoć przodków ná potomki po krwi miałá przychodzić [sanguinis communione derwari oportere]? *ModrzBaz* 42.

»z(e) krwie [czyjej a. jakiej] się (u)rodzić, narodzić« [szyk zmienny] (4:3): *RejPos* 19, 20, 20v, 102; tę im dał nádzieię/ ifz fię z ich krwie národzić miał mocny krol y cíchy báránek. *SkarŻyw* 262, 3, 268.

Wyrażenia : »cnotliwa, szlachetna krew« [szyk 1:1] (1:1): obácż/ iefłli to przyfłtoi cnotliwey krwi twoiey *RejPos* 39v; Vczyń/ co twéy krwi fzláchetnéy przyfłtoi *KochFrag* 25.

»jedna krew; jednoć krwie« (3;1): Linia poboczniá Ma wfobie perfony/ ktore áni fye od nas rodzą/ áni my od nich/ Ale od iedney krwie z námi pochodzą. *GroicPorz* ff2v, ff; *SkarJedn* A3; *GórnrRożm* B2.

»potomek ze krwie [czyjej]« (1): Táme mu powtore wznowił vífzczenie potomka ze krwie iego/ y z Sary fłárey żony ie⁸⁰ *SkarŻyw* 285.

»ze krwie [czyjej] spłodzony« (1): Oćiec [...] Miłuié páfierbiétá/ á wzgardza rodzone/ Ze krwie iego dziádowfkiey y z żółtká fplodzone. *KlonWor* 61.

»po krwi stępowanie« = *diedziczenie (1)*: fynowie zaś iego [Aarona]/ rodzenim/ y po krwi ftepowaniem thęfz moe bráli *SkarJedn* 30.

»krew ślachecka« (1): krew ślachecka przodkow twych/ czyni cię śláchćice^m [*sanguis nobilium maiorum tuorum reddit te nobilem*] *ModrzBaz* [41]v.

bibl. »zgwalcenie krwi [czyjej]« = *coinquatio sanguinis PolAnt* [szyk 1:1] (2): incestum [...] vel Incestus [...] Niecziftość/ Zákazáne á niezfłufzne [!] małżeńftwo miedzi krewnými łobie perfonami álbo ślubem czyfłtości obwiázánemi albo też infze zfłczenie á krwi zgwalcenie. *Mqcz* 50b; *BudBib Iudith* 9/2[3].

Szeregi: bibl. »ciało i krew« = *krewny, mający tę samą krew w żyłach; caro et sanguis Vulg, PolAnt* [szyk 8:2] (10): *LibLeg* 11/187v; Odpráwiwfly te modły á te dzyęki/ máyá rodzicy chyćić fie dzyecyęcyá yáko cyáła á krwey fwey *GliczKsiqz* C8; *Leop Hebr* 2/14; *BibRadz Hebr* 2/14; *BielKron* 16; *HistRzym* 10; *RejPos* 19; *CzechEp* 14; *LatHar* 194; dzieći fpołeczność miály ciála y krwi *WujNT Hebr* 2/14.

»krew a narod« = *ród ludzki (1)*: ktorą [pbiętnię]/ był iefzczę w Ráiu [Bóg] vczynił temu tho nędznemu człowiekowi/ iż ze krwi iego á z narodu iego miáło fie vrodzić ono fwięte plemię/ á on obiecány zbáwiciel iego *RejPos* 102.

»krew i żółtko« (1): *KlonWor* 61 cf »ze krwi [czyjej] sfłodzony«.

W przen (4) : Widzimi fie iż dla piękności/ á vrody męfzczyznfkiey/ bárzo by fie podobála białymgłowam ona fpołolithość/ á pomiefzanie krwi/ iákie Plato w fwych kfiegach ftánowi/ y onymże kftałtem. *GórnDworz* Hh4v.

Fraza: »powinne się krwi mieszają« (1): iufz y kázirodztwá bez wftydu/ powinne fię krwi miefzáiá *SkarKaz* 351b.

Zwrot: »powinná krew mazać« = *wchodzić w związki kazirodcze (1)*: brác wiele żon/ y powinná krew mázáć/ y niewolniki Chrześciáńfkie/ y dzieći fwe Zydom przedáwác śmieli. *SkarŻyw* 353.

Wyrażenie: »pomazany krwią wláftną« = *kazirodca (1)*: Incestificus – Pomazani krwią wláftną. *Calep* 519a.

Przen (121) :

a) *Pochodzenie, węzły krwi, stosunki pokrewieństwa; sanguis Modrz* [w tym: kogo (3)] (37) : *SkarŻyw* 50, 241; *LatHar* 464; Dom tylo Abráhámow do krwi fyná fwego náznáczył *SkarKaz* 517a.

W przeciwstawieniach: »krew ... zasługi (2), majętność« (3): ludzie zacność rodzáiu nie ze krwi/ ále z máiętności fzácuią/ á vbogiemu/ by dobrze z Cefarfkiego rodu fzedł/gdy nic nie ma/ czći żadney nie dáią. *SkarŻyw* 241; *WujNT* 84 marg, Yyyyy.

W połączeniu szeregowym (1): on węzeł/ ktory wfzytek fwiát feiąga/ to iefł krew/ powinowáctwo/ á miłość wrodzona [...] rozwięzáćby fie mufiáł. *GórnDworz* Z7.

Zwroty: »we krwi być« = *być zakrwawionym (1)*: A gdy fie fpołu potkáli/ obiáwił fie mu Aiáx we krwi być *BielKron* 57v.

»krwią dosięć [kogo]; krwią dosięgły [komu]« = *zrównać się z kimś dostojnością pochodzenia (2;2)*: *PaprUp* Gv; Który możnym królem iefł páńftwá fzérokięgo. Bogów/ bogiń/ krwią dosięgł *GórnTroas* 58; *CzahTr* A2, A2v.

Wyrażenia: »bliski (a. najbliższy) we krwi; bliższy krwią; bliskość krwie« = *sanguine propinquus* Modrz [szyk 4:1] (3;1;1): ModrzBaz 105; Phil E2; KołakCath B2, C4; Item, formę pozwu, iáko ma bliższy krwią odłożyć pieniądze, y przypozwác. małz w Lácińńkim SarnStat 690.

»dobrej krwie mąż« (1): dobrej krwie mężom to nieprzyłtoi/ żeby między zbrojne nieprzyiaciele bez broniey/ iáko owcze między wilki przyść mieli GórnDworz Z4v.

»krwią odłączony« (1): zasługi [...] przypomináią te/ ktore kiedyś dawno ktorykolwiek z iego herbownych/ chocia krwią dáleko odłączonych vczynił ModrzBaz 94.

»(blisko) krwią powinny [komu], spowinowacony, spowinowacenie« = *krewny, powinowaty; devinctus sanguine* Modrz [szyk 5:4] (6:1:2): GórnDworz Y2, Dd7v; ModrzBaz 106; Synow też fwych y powinnyh krwią ná żadne doftoienńtwá niewyfadzał SkarŻyw 482, [223], 284, 575; OrzJan 84 [2 r.].

»krwią spojony [z kim]« = *spokrewniony* (3): Woyćiech [...] z Krolmi krwią łpoione rodzice miał SkarŻyw 352, A3v; ActReg 54.

»z krwią złączony« = *spowinowacony* (1): oćiec twoy włafny niechce ćie wykupić/ á iáko dáleko ia (gdyżem nie ielt zkrwią złączoną) miałábych tho thobie vczynić HistRzym 4v.

Szereg: »krew i (abo) powinowactwo (przyrodzone)« (3): SkarŻyw 16; PaprUp L4; [ludzie] co ie łczęććie koronné [...] krwią/ y powinowáctwem wálzėy kró: M. wiąże. OrzJan 126.

Wyrażenie przyimkowe: »za krwią« = *ze względu na pokrewieństwo* (1): gdźye biskupi á kápłani [...]áľbo zá kupnem/ áľbo zá krwyá/ áľbo też zá mocą á chytroścyą yáką ku przełóženńtwom kołcyelnym przychodzą? KromRozm III Lv.

b) Członkowie rodziny, krewni, potomkowie, przodkowie; także rodacy [w tym: czyja (27): pron poss (17), G pron (6), G sb (4)] (39) : RejJóz C2; MurzHist Nv; BielKron 303; nánczył [...] owych miłofierdzia, nád włafną krwią/ áby oicow fwych łtarych nie zábiiali GórnDworz Ii4, Z2v; KochMon 32; wpiśmie świętym [...] opifani y chwaleni łą/ oni Pátryárchowie/ Prorocy/ kápłani/ krolowie/ krew iego [Chrystusowa]. SkarŻyw 241, 16, 353, 569; WisznTr 30; Obacźćiefz łie w tym dobrze łynacźkowie mili/ Byśćie márnne kleynotu tego [wolności] nie łtráćili. Czėgobym ia [Polska] wam iśćie łwey krwi nie życzyłá BielSen 19; ZawJeft 40; ActReg 23, 24, 31; SkarKazSej 667b; Bėkárty podrzucone grzeią/ karmią/ piełzczą: A ná łwoię włafną krew nárzekáią/ trzelczą. KlonWor 61, 29.

W połączeniu szeregowym (1): ze czći ktorą miał v ludźi/ tákie obrzydzenie/ ktorego dom iego włafny/ żoná y dzieći iego y krew iego wytrwác nie może. SkarKaz 385a.

Wyrażenia: »jedna krew« (1): Niewiem co zemną ielzcze czynić będzie [Prozerpina]/ Iáko vsiędzie? [...] Czy nád potomłtwem nápáłtwic łie żáda? Nie łáłkáwie łie z iednąž krwią obcbodzi WisznTr 24.

»miła krew« (2): iáko ná tę ták miłá krew moię [Izaaka] okrutnym być mam? SkarŻyw 285; GrochKal 8.

»niewinna krew« (1): wiėcey łię Krolá [faraona] niłz krolowłkiego wnėká [Mojżesza] bali/ á tákielz krzywdy niewinney krwie iego [Hebrajczykom] czynili SkarŻyw 478.

»pojmowanie się we krwi« = *zawieranie małżeństw między krewnymi* [szyk 1:1] (2): A co łię poimowánia we krwi tyczę [!] [...] odłýła źiemłki wrząd do práwá duchownego. GórnRozm Dv, D2v.

»powinna krew« (1): włzytkiego domu á powinney krwie W. M. wieczny łługá GrabowSet A3.

»krew (przy)rodzona« (2): *KochTarn* 73; W. M. [...] powinnością krwi rodzoney zięta/ y chęcią á miłością bráterfką znaczną zniewolona iefteś *GrabowSet* [A2]v.

Szeregi: »krew a brat« (1): wyrzeli onego Iozephá krew fwoię á brátá fwego *RejPos* 20v.

»krew i owoc żywota [czyjego]« = *potomek, dziecko* (1): nie ten Eliefer dziedzycem twym będzie/ ále krew y owoc żywotá twego. *SkarŻyw* 284.

»krew i (a) potomstwo« (3): *SkarŻyw* 2, 285; tedybyfmy przedsię nád dobre á pożytek Rzeczypołpolitéy żadného względu álbo opátrzenia doczełného krwi á potomftwá fwego nigdy nie przekładáli *SarnStat* 1002.

»krew i powinny [czyj]« (1): [Józef] wielkimi dobrodzieyftwy/ krew fwoię/ y powinny fwe/ temn kroleftwu zálecił. *SkarŻyw* 490.

»przodkowie i krew [czyja]« (1): Nád przodki y krew iego [*Chrystusa*] nic zacnieyżzego być nie może. *SkarŻyw* 241.

α) O Chrystusie i świętych (3) :

Wyrażenie: »powinna krew« (1): (*marg*) Chryftus nam drogę gotuie. (-) Małz tám powinna krew y brátá twego: ktoryć tám iáko Iozeph w Egipcie wżytko nágotował. *SkarKaz* 551b.

Szereg: »krew a (i) braciszek (a. bracia)« [*szyk 1:1*] (2): *RejPos* 109; ktorych [*dóbr mebieskich*] iuż bráčia názy y krew náłzá oni święci Boży wżywáią. *SkarKaz* 637b.

c) Ród, plemię, naród, dom, dynastia; sanguis Mącz, JanStat; consanguinitas Modrz [w tym: czyja (42): ai poss (20), G sb (10), pron poss (5), G pron (7)] (45) : *RejZwierz* 91v, 108v; *OrzQuin* L2; *HistRzym* 21 [2 r.]; *ModrzBaz* 75; A ty oycze/ y mátko/ zacna krwi oboie [...] dźięćię fwoie: W rękę mężowi daycie *KochEpit* A3v; Krew iednoherbowna płáczę *KlonŻal* C; Z takiego tedy narodu idąc Iozeph: krew fwoię/ nie imiony áni bogáctwem/ [...] ále cnotą y náłładowánim ísprawiedliwości przodkow fwoich zdoził. *SkarŻyw* 241, 284, 285, 482; *PaprUp* D; *SarnStat* 595, 609; *WitosłLut* A4; Kto z ie⁸⁰ [*Aarona*] krwi nie pochodził/ do kápłáńftwá práwá nie miał *SkarKaz* 206a,)(4; Będziecie nie tylo bez páná krwi fwoiey/ y bez wybieránia iego: ále też bez oyczyzny *SkarKazSej* 674a, 689b.

W połączeniu z przymiotnikiem od nazwy narodu lub plemienia (7): Ktoż teraz z Troiáńfkiey krwi [*Troiano sanguine eretus*] woyną dochodzi ítárodawney ośiáđłości fwey? *ModrzBaz* 105; *KochOdpr* C2; *KochFr* 51; *PaprUp* Cv; *GrochKal* 13, 14; *PudłDydo* [B5]v.

W połączeniu z G sg nazwy rodowej lub przymiotnikiem od tej nazwy (6): Iáko tám nikt ofiar czynić y przytápic do onego ítráźliwego ołtarzá niemogł/ iedno ze krwi Aaroná moc bierzący *SkarŻyw* 493, 139; Atu iuż po ti macie Piaftowej tak ze i Iagielowej Kwie która panowała nam y przodkom náłzein *PaprUp* Dv, F4v; *GórnTroas* 11; ktorzyfmy wedle ciáłá z Abráhámowej krwi nie pózli. *SkarKaz* 517a.

W połączeniu szeregowym (1): áby narodu tego krwi/ y imienia Polłkiégo ítopy żadnéy nie było *OrzJan* 101.

W charakterystycznych połączeniach: krew się rozrodzi; z krwi pochodzić; krew cesarzow, cna, jednoherbowna, kapłáńska, krolow, miła, monarchow, slachetna (3), stara, święta (2), własna (2), zacna (2); [O narodzie]: krew austryjacka, lacedemońska, polska (2), trojańska (2), tyryjska; krwi gańca.

Zwrot: »z(e) krwi(e), po krwi iść (a. pojąć)« = *pochodzić* [w tym: z kogo (5)] [szyk zmienny] (5:2): *SkarJedn* 30; bárzo tá rzecz Magi/ ktorzy z ítárodawná zawždy idąc po krwi/ ítrozmi y wodzámí nabożeńítwá Perfskiego byli/ obráziłá *SkarŻyw* 304, 139, 482, 491, 493; *SkarKaz* 517a.

Szeregi: »krew i gniazdo« (1): Krwie y gniazdá onego dźiateczki rodzone Szárpaia/ wyżymáią pásierbiétá one. *KlonWor* 61.

»krew i (a) narod« = *gens JanStat* [szyk 4:2] (6): *RejWiz* 100; obiecał im zełłác Boftwo íwoie/ á przyoblec ie ciálem ze krwié á z narodu ich *RejPos* 303v, 179; *PaprUp* F4v; *SarnStat* 180, 197.

aa. *Jedność w człowieczeństwie pomiędzy chrześcijanami a Chrystusem i wśród chrześcijan między sobą* (20) : ktory [*Chrystus*] iełt brátem nászym/ krwiá náłzá/ náturá náłzá. *SkarKaz* 245a, 638b.

Wyrażenie: »krew ze krwi [czyjej], krwi [czyjej]« (7:1): *RejPos* 106, 109 [3 r.], 110, 112; *CzechRozm* 261; Bráčia mili/ człónkiście náłze y Krew ze krwié/ y kości z kości náłzych: czemuście fię od nas odłaczyli/ á od iedney głowy íwoiey od nawyżłzego Káplaná oddzielili? *SkarJedn* 335.

Szereg: »krew i kość« (2): gdzie krew y kości náłze záłzły: tám też y my teyże krwié y kości być mamy. *SkarKaz* 245a.

a. *O krwi Matki Boskiej* (26) : Słyłzelifmy/ od ítwórcé wyłokiégo niebá [...] iż tego potrzebá/ W krótkim czásié/ by ná świat przyłzedł dźiedzic nowy/ Z niewieściéy krwié w Zydowítwie/ ze płci białéyglowy. *GosłCast* 14.

krew czyja [w tym: G pron (8), ai poss (7) G sb (3), pron poss (3)] (21): *OpecŻyw* 9, 186; *PatKaz II* 30v, 48, 66v; cząłtka krwyé yey [*Maryji*] zboftwem wkryłtułye yełt złączona *PatKaz III* 130; *RejAp* [13]; *RejPos* 105v; *CzechRozm* 34; Poznay wnim [w *Chrystusie*] prawdziwą náturę ludzká/ y ciáło nie zniebá przyniešione/ ále z oneyże ziemie/ [...] y ze krwié nie pokalaney dziewice/ bez íprawy męłkiey wczynione *SkarŻyw* 2; *SiebRozmyśl* G2v; *SkarKaz* 578b, 579a, 580a. Cf »krew panieńska«.

Wyrażenia: »czysta krew« [szyk 5:3] (8): chciáles wffechmogący oytcze abych cialo moje náłwiéłłfe duchem íwiétym íprawione ze krwié czyłté panieńłkieé/ na robotę ij wielką pracę wydál *OpecŻyw* 100v, 9, 147; *PatKaz II* 30v, 48, 66v; *PatKaz III* 110; *SiebRozmyśl* K4v.

»naświétsza krew« (1): wźiał ná fię [*Jezus*] náturę człowieczeńitwá náłżégo z naświéłłzéy pánieńłkiey krwié twoiéy *SiebRozmyśl* G2v.

»niewinna krew« (1): bog ítal íyá czlouyeykem [...] przyawłzy plecz z yey [*Panny*] czyłtey nyeuynney krwy *PatKaz II* 66v.

»krew panieńska« [szyk 6:1] (7): *OpecŻyw* 9, 100v, 147; duch ízwyąty zwyekow gotoual íyey nayczyłłhłzego íercza krew panyenká ku ípravye czlouyeczeńítwa przyącz íynu bozemu gdy wpryłzłem czału myal ítápycz na ízwyath *PatKaz II* 43v; *RejPos* 87, 105v; *SiebRozmyśl* G2v.

»krew ślachtetna« (2): to fláchetne á niewinne ciáło/ ze krwié pánieńłkiey/ ze krwié fláchetney/ Duchem íwiétym íprawione *RejPos* 87, 105v.

Szereg: »krew a pokolenie« (2): zełłę tobye táki narod/ ktary fie tylko pocźnie ze krwyé á s pokolenia lámeý hiałéy głowy. *RejPos* 270v, 272v.

**** Bez wystarczającego kntekstu** (1) : Sanguis – Krew. Narod. *Calep* 943b.

2. fizjolog. *Wydzielina* (2) : OStrum – Szarłat item krew ktora wicziskuiá złlimakow purpure z fiebie pułzciaiácych. *Calep* [742]b.

Wyrażenie: »czarna krew« (1): Lolligo, Rybá máyąca głowę między nogámi á czarną kręw [!] z fiebie pułzcza by inkauft/ gdy yą ymowác chęcá yáko y Sepia/ ztądże. *Mącz* 197a.

3. Zestawienia w funkcji nazw lekarskich (3) :

»krew bykowa« (1): Temistocles [...] napoiem bykowej [!] krwie żywota dokonał [*Plutarch: Temistocles* 31/6] *BielŻyw* 64.

»krew smokowa« = żywica rośliny *Dracaena cinnabari* Balf. (*Rost*), (*kalka z lat. sanguis draconis*) [szyk 1:1] (2): Też proch ie^{go} zmiefzany z prochem krwie smokowej/ á w rożaney wodcze day wypić *FalZioł* III 27a; *Cinnabaris* *Cimber*, Szárłátná fárba/ Smokowá kręw. *Mącz* 54a.

Cf **[BEZEKRWI]**, **[KROWOPUSK]**, **[KRWOBARWNY]**, **KRWOTOCZNY**, **KRWOTOK**

HS, TG